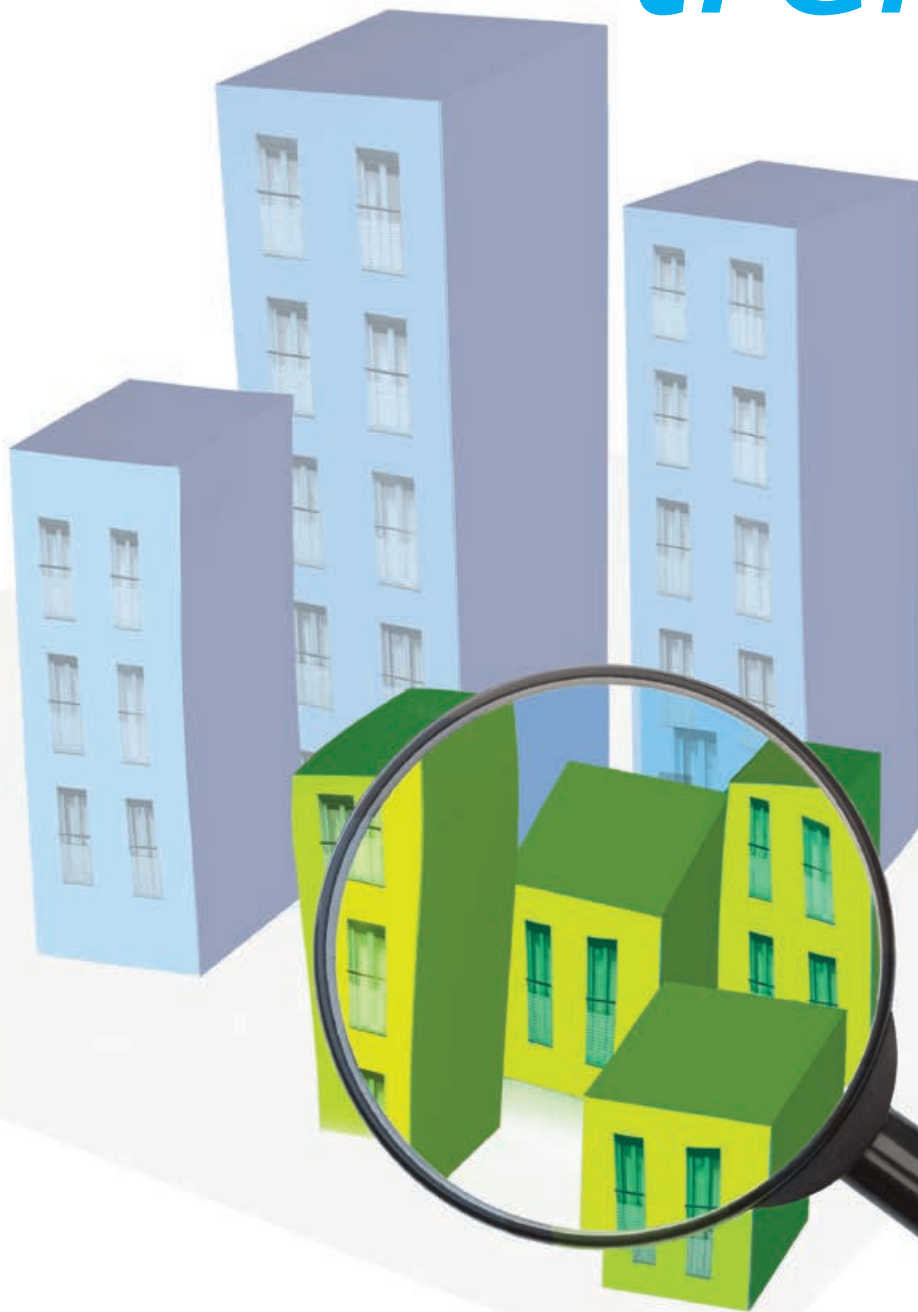

tieto &

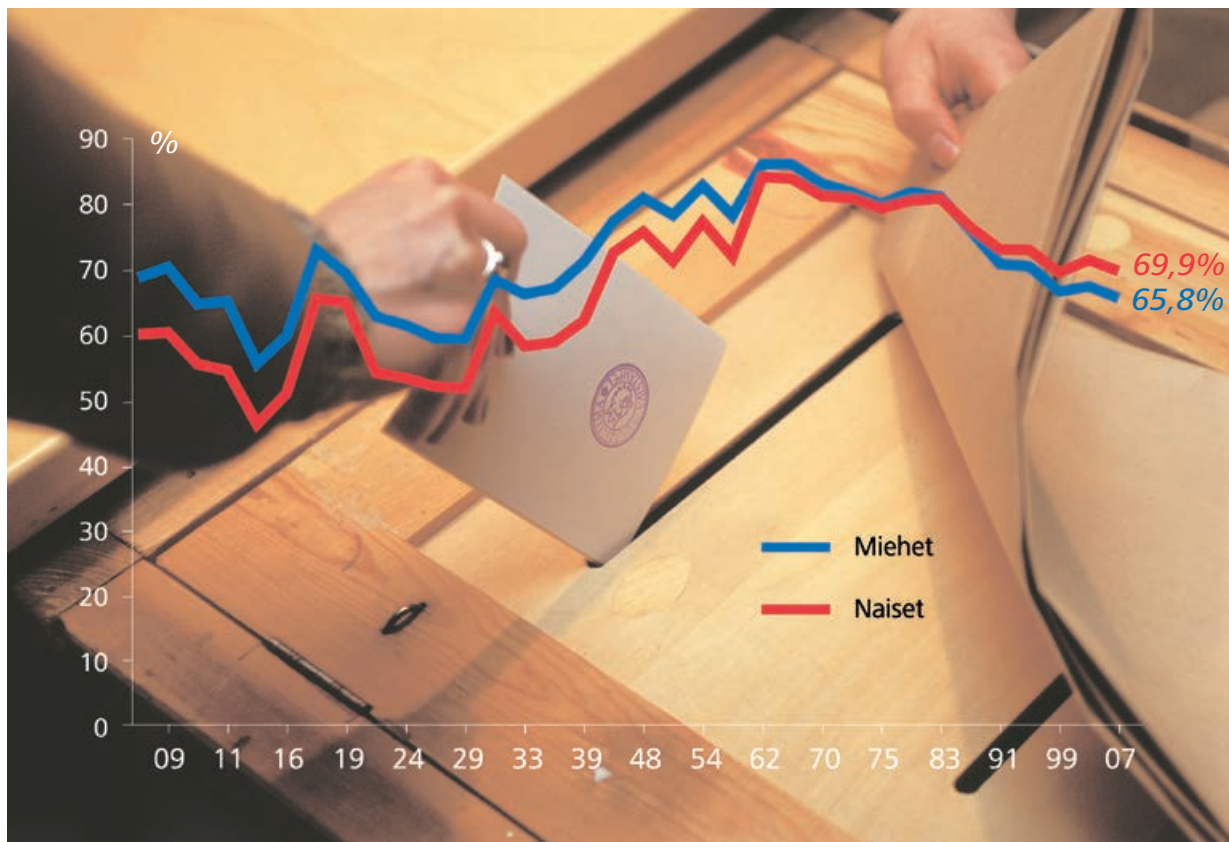
helmikuu 2011

talous • yhteiskunta • ympäristö

trendit

**Pk-yritykset pitivät pintansa
ja työntekijänsä läpi taantuman**

Äänestysinto eduskuntavaaleissa hiipunut jo pitkään

Vuoden 2007 eduskuntavaaleissa äänestysprosentti jäi alhaisemmaksi kuin milloinkaan vuoden 1945 vaalien jälkeen. Suomessa asuvien kansalaisten äänestysprosentti oli 67,9 eli 1,8 prosenttiyksikköä alhaisempi kuin 2003.

Eduskuntavaaleihin osallistuminen on pitkään pysynyt laimeana, vuodesta 1979 äänestysprosentit ovat laskeutuneet vaali vaalilta. Etenkin miesten äänestysaktiivisuus on hiipunut. Vuoden 2007 eduskuntavaaleissa miesten (Suomessa asuvat kansalaiset) äänestysprosentti oli 65,8 ja naisten hieman korkeampi, 69,9.

Innokkaimmin suomalaiset äänestävät presidentinvaaleissa. Vuoden 2006 presidentinvaaleissa Suomessa asuvien kansalaisten äänestysprosentti oli toisella kierroksella

77,2. Se oli 3,3 prosenttiyksikköä korkeampi kuin kaksi viikkoa aikaisemmin pidetyssä ensimmäisessä vaalissa.

Kunnallis- ja etenkin europarlamenttivaaleissa osallistuminen on eduskuntavaalejakin vaisumpaa. Vuoden 2009 europarlamenttivaalien äänestysprosentti oli 40,3, mikä on 0,8 prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuoden 2004 europarlamenttivaaleissa.

Kunnallisvaaleihin osallistuttiin vuonna 2008 kuitenkin vilkkaammin kuin neljä vuotta aikaisemmin. Äänestysprosentti oli 61,2, kun se vuonna 2004 oli 58,6.

Lähde: Findikaattori, Vaalitulostot. Tilastokeskus

Nro 1/2011

Kannen kuva: Futureimagebank, kuvankäsittely: Irene Koumolou

Pääkirjoitus

5 Ihan tavallista arkea
Heli Mikkeliä

Taloustrendit

6 Saksa, Ranska ja Italia kasvattivat osuuttaan EU:n bkt:sta
7 Pörssivetoista kuluttamista

8 Ulkomaiset tytäryritykset toimivat tehokkaasti
Samuli Rikama

10 Pk-yritykset selvisivät talouskriisistä pelättyä paremmin
Timo Lindholm

12 Menikö teknologiavetoinen kasvujuna jo?
Samuli Rikama ja Heikki Salmi

10
Timo Lindholm:
Pk-yritykset odottavat hyvää vuotta.

www.yritykset.fi

18 Kuntapäätäjät toiveikkaita talouden ja työllisyyden kehityksestä
Vesa Virtanen

20 Raha ja muita vaihdon välineitä
Anna Rikama

22 Säilyykö Brasilian kasvutahti?
Dan Steinbock

25 Kyllä se siitä – ajan myötä
Mikko Myrskylä

28 Kuka on maahanmuuttaja?
Markus Rapo

StockXCHNG, Luis Gustavo Lucena

22
Brasilia
Asian tiellä?

www.tilastokeskus.fi/tietotrendit
 Työpajankatu 13, 00022 Tilastokeskus
 tietotrendit@tilastokeskus.fi
 etu.sukunimi@tilastokeskus.fi
 ISSN 1795-9799

Vastaava
 päätoimittaja
 Heli Mikkeliä

Päätoimittaja
 Maija Metsä-Pauri
 puh. 09-1734 2785

Toimitus
 Mikko Erjos
 Jouni Kotkavuori
 Päivi Linna-Koski
 Kotimaan katsaus:
 Kyllikki Kivekäs
 Informaatikko:
 Mikko T. Mäkinen

Toimitusneuvosto
 Ilkka Lehtinen
 Eija Lilja-Vuori
 Jussi Melkas
 Pekka Myrskylä
 Seppo Paananen
 Matti Parkkinen
 Lotta Sjöblom
 Heikki Tulokas
 Marko Tuomiari

Ulkoasu
 Irene Koumolou
 Kuvatoimittaja:
 Matti Jokela

Kuvitus ja taitto
 Riikka Turunen

Painatus
 Edita Prima Oy

Tilaushinnat
 Ilmestyy 8 kertaa vuodessa
 Kestotilaus 152 euroa/vsk.
 Irtonumero 25 euroa
 Ulkomaantilauksiin
 lisätään postimaksu.

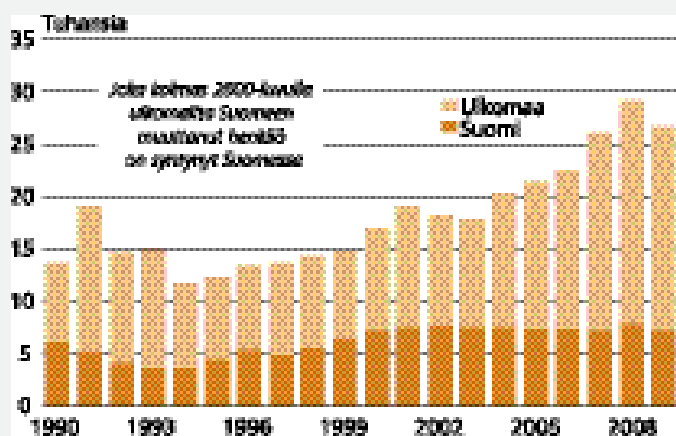
Tilaukset
 Tilastokeskuksen myyntipalvelu
 puh. 09-1734 2011
 myynti@tilastokeskus.fi

Verkkopalvelu
 www.tilastokeskus.fi/
 tietotrendit

Julkaisija

 Tilastokeskus

Lehden artikkelit eivät
 ole Tilastokeskuksen
 kannanottoja vaan
 niistä vastaavat tekijät.
 Lehden tietoja saa lainata,
 lähde mainiten.

28 Yhä enemmän halutaan tietoa "maahanmuuttajista", mutta aina ei edes kysyjä itse tiedä, mitä hän näillä tarkoittaa.

34 Arvoa nuorten työvoimalle
 Anna-Maija Lehto

40 Luovaa tuhoa kulttuurialoilla
 Aku Alanen

44 Likainen tieto
 Jussi Melkas

34

Anna-Maija Lehto:
 Nuoret arvostavat
 työntekoa.

46 Kuinka sosiaalisista ilmiöistä
 tuli esineitä
 Ismo Teikari

50 **Kotimaan katsaus**
 Talous kasvoi reippaasti marras-
 kuussa • Romahdus tarkentui vielä
 rajummaksi • Kivihiilen kulutus
 kasvoi neljänneksen • Rakentami-
 nen vauhdissa • Työttömiä yhä yli
 200 000 joulukuussa • Nuorten
 työllisyysaste laski taantumassa eni-
 ten • Reaaliansiot laskuun • Inflaa-
 tio kiihtyy • Asuntojen hinnat kal-
 listuivat hieman pääkaupunkiseu-
 dulla • Vuokrat nousivat • Kulttuu-
 rista on tullut koko kansan harras-
 tus • Väestö lisääntyi luonnollisesti
 vain puolessa maakunnista

Ihan tavallista arkea

Tänäkin päivänä suomalaista arkea elää lähes 5,4 miljoonaa ihmistä. Muutimme nämä isot numerot ihmisen kokoisiksi kollegani **Jussi Melkaksen** kanssa pienellä ajatuskokeella: Miltä näyttäisi elämä sadan hengen kylässä, joka vastaisi suomalaista yhteiskuntaa ja arkea pienoiskoossa?

Suomen tilastollisen vuosikirjan 2010 taulukoista löytyi muun muassa seuraavia poimintoja kylän monimuotoisesta elämästä:

- Kylässä on 47 asuntokuntaa. Yhä useampi kyläläinen elää yksin tai kaksin: yksineläviä on 19 ja kahden hengen asuntokuntia 16. Kyläläisten asumistaso ja -väljyys ovat selvästi parantuneet viime vuosikymmeninä. Asukkailla on käytössään keskimäärin 1,8 huonetta eli yli kaksi kertaa niin paljon kuin viisikymmentä vuotta sitten.
- Alle 15-vuotiaita lapsia on vain 17. Saman verran on yli 65-vuotiaita. Puoli vuosisataa sitten kylässä oli 25 lasta. Kylän 66 työkäisestä (15–64-vuotiaat) 68 prosenttia käy töissä. Lähes puolet kylän työssäkäyvistä on palveluammateissa ja alle kolmannes perinteisten tuotavien elinkeinojen (maa- ja metsätalous, teollisuus ja rakentaminen) töissä.
- Kyläläisten työmatka on keskimäärin 13 kilometriä. Kolmekymmentä vuotta sitten työpaikalle oli matkaa 6 kilometriä.
- Autojen määrä on neljässä kymmenessä vuodessa yli kolminkertaistunut. Nyt kylässä on autoja 59 eli enemmän kuin asuntokuntia.
- Yli 90 prosenttia työkäisistä ilmoittaa käyttäneensä internettiä viimeisen kolmen kuukauden aikana. Laajakaistayhteys on 75 prosentissa talouksia.
- Seurustelu perheen ja tuttavien kanssa on viimeisten 30 vuoden aikana vähentynyt, television katselu on lisääntynyt. Naiset katselevat televisiota noin kaksi, miehet lähes kaksi ja puoli tuntia päivässä.

- Suomalainen viihtyy luonnossa: kylän yli kymmenvuotiaista 51 marjastaa säännöllisesti, 38 kalastaa ja 7 metsästää.
- Kyläläiset lienevät varsin onnellisia – ainakin verrattuna Euroopan muista maista saatuihin tietoihin. Asteikollaanollasta kymmeneen kyläläiset antavat onnellisuudelleen 8 pistettä.

Tunnistitko oman arkesi elementtejä?

Muun muassa näiden esimerkkien avulla pohdimme Tieteen päivillä 2011 sitä, miltä suomalainen arki näyttää numeroiden valossa. Tieteen päivät osoittivat jälleen kerran, mikä voima on omakohtaisuudella, läheisyydellä. Päivien teema oli arki, ja se veti salit täyteen yleisöä kuuntelemaan alustuksia ja esitelmiä, houkutteli ihmiset osallistumaan ja keskustelemaan, tieteilijät pohtimaan elämän perusteita.

Sama läheisyys ja omakohtaisuus kiehtovat myös tilastoissa. Miten minun oma elämäni suhteutuu tilastojen piirtämään keskiarvoon tai jakaumaan, kuvaan yhteiskunnasta ja sen muutoksista? Uusia vertailukohtia saadaan, kun tänä vuonna julkaistaan tuoreet tulokset suomalaisten ajankäytöstä, kuluttajahintaindeksin tuotekori uudistetaan ja aikuisten taitotasotutkimuksen tiedonkeruu käynnistyy.

Toisaalta tilastot auttavat antamaan asioille mittasuhteet, tekemään tuntemattomasta tuttua, muodostamaan sopimuksia siitä, mitä eri käsitteillä tarkoitamme. Tästä ovat esimerkkejä myös lehtemme artikkelit siitä, mitä tarkoitamme ulkomaalaistaustaisella henkilöllä tai miten kansainvälistyminen saa meidät pohtimaan uudelleen yritystoiminnan käsitteitä ja toimintamalleja, myös tilastoissa. – Arkiko harmaata? – Ei ainakaan numeroiden valossa.

*Heli Mikkela
vastaava päätoimittaja*

	Bkt:n vuosi- muutos, %	Teollisuus- tuot. vuosi- muutos, %	Yhden- muk. inflaatio, %	Työttö- myys- aste, %
	3. nelj. 2010	marrask.	jouluk.	jouluk.
Suomi	3,7	6,3	2,8	8,1
Alankomaat	1,9	6,3	1,8	4,3
Belgia	1,9	9,7	3,4	8,1
Espanja	0,1	2,7	2,9	20,2
Irlanti	-0,5	14,2	1,3*	13,8
Italia	0,9	4,1	2,1	8,6
Itävalta	2,4	10,6	2,2	5,0
Kreikka	-4,7	-8,0	5,2	12,9*
Kypros	1,8	0,1	1,9	7,3
Luxemburg	3,8	8,2	3,1	4,9
Malta	3,6	-2,7	4,0	6,2
Portugali	1,0	1,0	2,4	10,9
Ranska	1,7	5,9	2,0	9,7
Saksa	3,9	11,4	1,9	6,6
Slovenia	1,7	5,3	2,2	7,8
Slovakia	3,8	17,3	1,3	14,5
Euroalue	1,8	7,7	2,2	10,0
Britannia	2,6	3,4	3,7*	7,8*
Bulgaria	1,0	5,6	4,4	10,1
Latvia	2,9	11,5	2,4	18,3*
Liettua	1,2	16,8	3,6	18,3*
Puola	4,8	6,9	2,9	10,0
Romania	-2,5	6,5	7,9	7,3*
Ruotsi	6,9	13,2	2,1	7,8
Tanska	3,3	2,2	2,8	8,2
Tšekki	2,5	13,0	2,3	7,7
Unkari	1,7	14,5	4,6	11,7
Viro	5,0	35,0	5,4	16,1*
EU27	2,1	7,4	2,6	9,6
Norja	-1,4	-4,7	2,7	3,6*
Sveitsi	3,0	6,7*	0,4	4,4*
Venäjä	2,6	10,1	8,8*	6,7*
Yhdysvallat	3,2	5,4	1,5*	9,4
Japani	5,3	5,8	0,0*	4,9

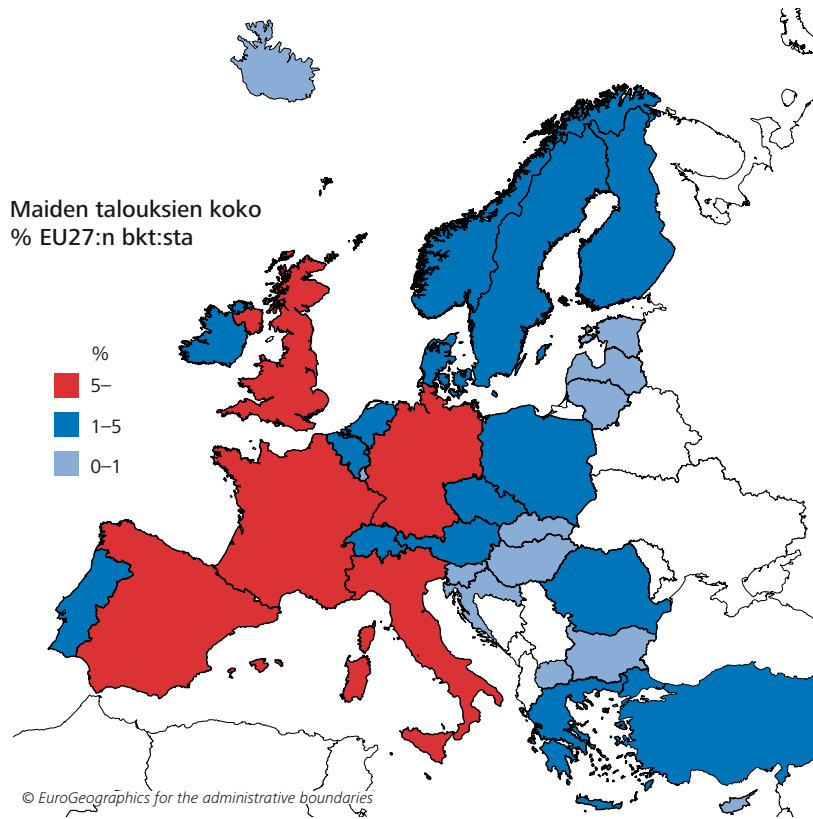
Lähteet: Eurostat, OECD

* POIKKEUKSET:

Teollisuustuotanto (vuosimuutos): Sveitsi 2. neljännes 2010.

Yhdenmuk. inflaatio (vuosimuutos): Irlannin, Britannian, Venäjän, Yhdysvaltojen ja Japanin inflaatioita ei ole yhdenmukaistettu.

Työttömyysaste: Venäjä marraskuu 2010; Britannia ja Norja lokakuu 2010; Kreikka, Latvia, Liettua, Romania ja Viro syyskuu 2010; Sveitsi 2. neljännes 2010.

Saksa, Ranska ja Italia kasvattivat osuuttaan EU:n bkt:sta

Saksa, Ranska ja Italia kasvattivat suhteellista osuuttaan EU27-maiden bruttokansantuotteesta vuonna 2009. Viisi suurinta taloutta eli Saksa (20,4 %), Ranska (16,2 %), Iso-Britannia (13,3 %), Italia (12,9 %) ja Espanja (8,9 %) tuottivat yhteensä miltei kolme neljänestä EU:n bruttokansantuotteesta vuonna 2009. Tiedot käyvät ilmi Eurostatin tammikuussa julkaisemasta raportista.

Ison-Britannian osuus on laskenut kahden viime vuoden aikana 16,5 prosentista 13,3 prosenttiin. Ison-Britannian osuuden laskua selittää finanssikriisin heikentämä talouskasvu, mutta myös valuuttakurssimuutokset, sillä punta heikentyi huomattavasti suhteessa euroon vuosien 2007 ja 2009 välillä.

Kaksitoista keskisuurta jäsenmaata vastasivat noin kolmanneksesta ja kymmenen pienintä jäsenmaata tuottivat yhteensä vajaat 3 prosenttia EU:n bruttokansantuotteesta.

Suomi kuuluu keskikastiin

Suomi kuuluu kahdentoista keskisuuren jäsenmaan ryhmittymään. Suomen osuus EU:n bruttokansantuotteesta oli 1,4 prosenttia, mikä oli sama kuin Irlannin ja Portugalin. Pohjoismaista Ruotsin osuus oli suurin, 2,5 prosenttia, Tanskan osuus oli 2 prosenttia. Vertailussa mukana olleen Norjan tuottama bruttokansantuote suhteessa EU27:ään oli 2,3 prosenttia.

Kymmenen pienimmän jäsenmaan joukkoon kuuluvat pääsääntöisesti vuonna 2004 liittyneet itäisen Euroopan maat, lukuunottamatta Puolaa (2,6 %) ja Tšekkiä (1,2 %), jotka sijoittuivat bkt-osuudellaan keskisuuren ryhmittymään. ■

Lähde: European economic statistics, 2010 edition. Eurostat

Pörssivetoista kuluttamista

Sijoittajien rohkea etunoja näyttää onnistuvan. Tälläkin kertaa pörssi on kyennyt ennakoimaan talouden elpymisen, kuten usein aikaisemmin.

Maaliskuusta 2009 alkaen pörssikurssit ovat nousseet lähes yhtämitaisesti niin Yhdysvalloissa, Euroopassa kuin Suomessakin. Itse asiassa osakemarkkinoiden elpyminen on ollut välttämätön edellytys talouden näkymien paranemiselle. Monet, etenkin rahoitusjärjestelmän toimintaa tukeneet elvytystoimet ovat vahvistaneet myös osakemarkkinoita.

Taloutta on elvytetty pitkälti juuri osakemarkkinoiden kautta. Pörssin elpymisen ansiosta finanssimarkkinoiden ja reaali-talouden väliset kytkennät ovat normalisoituneet viime vuosien poikkeuksellisesta tilanteesta.

Viime aikoina pörssivarallisuuden nousu on alkanut heijastua myös kulutuskysyntään. Sekä Euroopassa että Yhdysvalloissa kotitalouksien kulutusmenot ovat vuoden 2010 lopulta alkaen lievästi kasvaneet. Tässä tilanteessa kotitalouksien ostovoiman lisääntyminen tulee korostuneesti juuri pörssivarallisuuden noususta ja säästämisasteen laskusta. Reaalitulojen kehitys on sen sijaan jatkunut heikkona sekä Yhdysvalloissa että Euroopassa.

Mekanismit, joilla varallisuuden muutokset heijastuvat kulutuskysyntään ja reaali-talouteen, tunnetaan aika hyvin. Tutkimukset osoittavat, että asuntovarallisuudella on hieman suurempi vaikutus kotitalouksien kulutuskäyttäytymiseen kuin pörssivarallisuudella.

Tällä kertaa asuntojen hinnat ovat käyttäytyneet kuitenkin huomattavasti pörssikursseja epäyhtenäisemmin ja monissa maissa asuntojen reaali-hintojen lasku edelleen jatkuu.

Euroopan keskuspankin äskettäin julkaiseman tutkimuksen mukaan Yhdysvalloissa pörssivarallisuuden 100 dollarin noususta "valuu" kulutuskysyntään 6 dollaria pitemmällä aikavälillä.

Vastaavansuuruinen nousu asuntovarallisuudessa lisää kulutusta arviolta 9 dollarilla.

Pörssitappiot tulkitaan usein paperitappioiksi, jotka eivät välttämättä heijastu talouden kehitykseen, etenkin jos näitä tappioita ei realisoida. Toisaalta varallisuusarvot säätelevät rahan välittämisen volyyymia, koska ne toimivat lainojen vakuutena. Noususuhdanteessa pörssi on tärkeä osa talouden positiivista kierrettä; nousevat pörssikurssit tukevat kotimaisia kysyntää, jonka vauhdittuminen puolestaan tukee pörssisijoittamista.

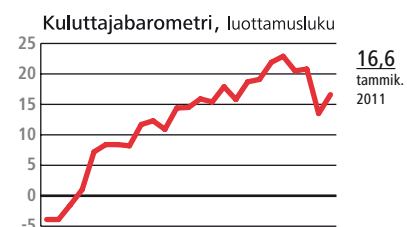
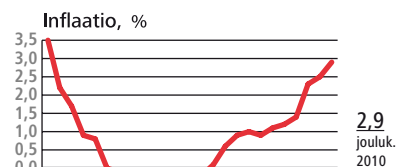
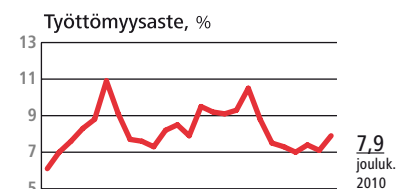
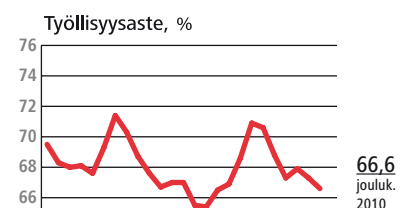
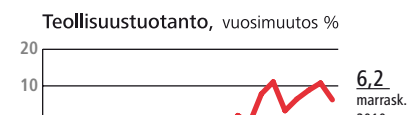
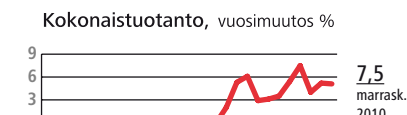
Edellä mainitussa EKP:n tutkimuksessa varoitellaan, että varallisuuden, tulojen ja kulutuksen väliset kytkennät eivät ole kovin vakiintuneita. Pidemmällä aikavälillä niihin vaikuttavat mm. korkotaso, finanssimarkkinoiden tilanne ja demografiset tekijät.

Lisäksi pelkästään varallisuusarvojen nousuun perustuva kulutuskysynnän elpyminen on tietenkin kovin kapealla pohjalla. Vähälle huomiolle on jäänyt se, miten suuren keskiluokan ostovoima on monissa vanhoissa teollisuusmaissa kehittynyt varsin heikosti jo pitkään mm. tuotannon globalistumisen seurauksena.

Tässäkin tilanteessa epävarmuustekijöitä on runsaasti; kotitalouksien velkasopeutuminen on vielä pahasti kesken eikä säästämisasteiden nopea aleneminen ole kovin suotavaa. Myös pankit joutuvat vahvistamaan pääomarakenteitaan ja julkisen sektorin velkasopeutuminen on vasta käynnistymässä.

Viimeisimmät kyselyt sijoitusammattilaisten odotuksista kuitenkin osoittavat, että usko osakesijoittamiseen on vahvempi kuin pitkään aikaan. Pörssin optimismia lisää se, että vaihtoehtoiset sijoituskohteet eivät juuri nyt ole kovin houkuttelevia. Salkunhoitajat ylipainottavat osakkeita samalla, kun esimerkiksi joukkolainoista pyritään eroon. ■

Pörssivarallisuuden nousu vauhdittaa myös kulutuskysyntää

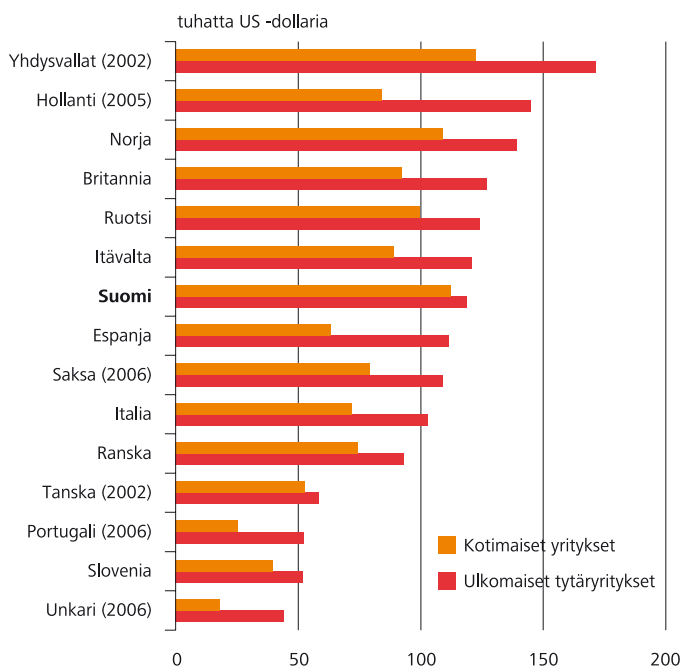

Viimeisen 24 kuukauden muutos Suomessa

Ulkomaiset tytäryritykset toimivat tehokkaasti

Arvonlisä työntekijää kohden ulkomaisissa tytäryrityksissä sekä kotimaisissa yrityksissä 2007

Lähde: OECD Economic Globalisation Indicators 2010.

Tuottavuus määritellään usein tuotoksen ja tähän käytettyjen panosten suhteena. Tällä voidaan mitata panosten – kuten työvoima tai pääoma – käytön tehokkuutta suhteessa tuotokseen. Tuottavuutta pidetään sekä talouskasvun että kilpailukyyn keskeisenä lähteenä. Sen mittaaminen on kuitenkin hankalaa, sillä mm. tilastolähteiden ja käsitteiden vertailukelpoisuuteen liittyy paljon haasteita.

Monikansalliset yritykset poikkeavat monella tavalla kansallisesti toimivista. Globaalit markkinat haastavat jatkuvasti monikansallisten yritysten toimintatavat ja kilpailukyyn, joiden avulla markkinoita joko kasvatetaan tai menetetään. Ulkomaisessa omistuksessa olevien tytäryritysten tuottavuus onkin yleisesti kotimaisia yrityksiä parempi.

Ulkomaisessa omistuksessa olevilla tytäryhtiöillä työvoiman tuottavuus on arvonlisällä henkeä kohden mitattuna suurempi kuin kotimaisissa yrityksissä. Tilanne on OECD:n mukaan sama kaikissa tutkituissa maissa.

Arvonlisä henkeä kohden on ulkomaisessa omistuksessa olevissa yrityksissä suurempi sekä teollisuudessa että palveluissa. Tosin työvoiman tuottavuus on yleisesti suurempi teollisuudessa kuin palveluissa, mikä johtuu teollisuuden pääomavaltaisuudesta. Monikansalliset yritykset toimivat tyypillisesti pääomavaltaisilla tuotannon volyyymiin perustuvilla toimialoilla, mikä osittain selittää tuottavuuden eroja.

Suurimmat tuottavuuserot Hollannissa ja Espanjassa

Ulkomaisten tytäryritysten arvonlisä työntekijää kohden on kaikissa tutkituissa maissa suurempi kuin kotimaisessa omistuksessa olevissa yrityksissä. Monissa maissa, kuten Hollannissa ja Espanjassa, erot ovat erityisen huomattavat. Toisaalta Suomessa ja Tanskassa työvoiman tuottavuuserot olivat melko pienet ulkomaisten ja kotimaisten yritysten välillä.

Globaalisti toimivien monikansallisten yritysten menestys perustuu paljolti kilpailukykyiselle ja äärimmillen trimmatulle toimintamallille, jota voidaan soveltaa eri maissa toimiviin tytäryrityksiin. Kilpailuetua monikansalliset yritykset saavat muun muassa tietotekniikassa, t&k-toiminnassa sekä innovaatioissa, joita voidaan suoraan hyödyntää tytäryrityksissä globaalisti.

Ulkomaisessa omistuksessa toimivat yritykset ovat keskikooltaan selvästi kansallisia yrityksiä suurempia toimijoita – näin on etenkin teollisuudessa. Ulkomaiset tytäryhtiöt toimivat tyypillisesti myös tuotannon volyyymiin perustuvilla toimialoilla, joilla yrityksen koko kansainvälisillä markkinoilla on keskeinen kilpailukykyyn vaikuttava tekijä.

Ulkomaisten yritysten palkkataso ylittää yleisesti kotimaisten yritysten vastaavan palkkatason. Tämä pätee sekä teollisuudessa että palveluissa ja johtuu pääosin siitä, että ulkomaiset yritykset toimivat usein korkean tuottavuuden aloilla ja hyödyntävät useammin pääomavaltaista teknologiaa. ■

Samuli Rikama

Suomen tilastollinen vuosikirja 2010

Ajankohtainen uusin tieto – pitkät aikasarjat

- tilastoja ja havainnollistavaa grafiikkaa pitkinä aikasarjoina
- laaja kansainvälinen osa – vertailutietoja muista maista
- aluetietoa ja teemakarttoja
- asiahakemisto ja lähdeviitteet
- kolmikielinen: suomi, ruotsi, englanti; kansainvälinen osa: suomi, ruotsi
- CD-ROMilla julkaisu pdf-muodossa, taulukot Excel-muodossa, teemakartat, hyvät hakuominaisuudet, linkit tilastontuottajien kotisivuille
- myös verkkopalveluna, katso esittely: tilastokeskus.fi/vuosikirja

Hinta (sisältää arvonlisäveron):

68 € kestopilaus.

Ei veloiteta toimitusmaksua.

79 € kertapilaus.

Toimitusmaksu 6,50 €.

Tilaukset:

myynti@tilastokeskus.fi

puh. (09) 1734 2011

faksi (09) 1734 2500

ISSN 1795-5165

= Suomen virallinen tilasto

ISSN 1798-5250 (pdf)

ISBN 978-952-244-271-0 (pdf)

ISSN 0081-5063 (print)

ISBN 978-952-244-270-3 (print)

Tuotenumero 3304 (pdf)

Tuotenumero 3303 (print)

Timo Lindholm

Pk-yritykset selvisivät talouskriisistä pelättyä paremmin

Työpaikat ovat säilyneet hyvin pk-yrityksissä. Alle 50 hengen yrityksissä työpaikkojen vähennys jäi vajaaseen prosenttiin vuonna 2009. Alkaneelle vuodelle yritysten odotukset ovat pääsääntöisesti varsin positiiviset.

Kansainvälinen finanssikriisi kääntyi runsaat kaksi vuotta sitten yleiseksi talouskriisiksi, joka osui voimalla myös suomalaisiin pk-yrityksiin. Eniten kärsivät teollisuuden alihankkijat ja osa rakennusalaan. Kauppa ja palvelut pääsivät huomattavasti pienemmällä notkahduksella. Nyt kriisi on tuotannossa ja työllisyydessä ohitettu ainakin siinä mielessä, että pohjalukemista on jo noustu selvästi. Tuotanto kasvaa ja työllisyys kohenee, mutta kriisiä edeltäneet tasot ovat toki vielä kaukana.

Pk-yritykset ovat ainakin tähän asti selvinneet talouskriisistä pelättyä pienemmin vaurioin. Tätä osoittavat konkurssien määrän kääntyminen laskuun jo viime vuonna, työpaikkojen todella pieni väheneminen pk-yrityksissä sekä pankkien niukkoina pysyneet yritysluottotappiot.

Työmarkkinat kokonaisuudessaan ovat toipuneet vuosien 2008–2010 myllerryksestä yllättävän nopeasti. Työllisten määrä taloudessa kääntyi nousuun viime vuoden aikana, samoin työttömien määrä väheni. Tavanomaisen taantumien tai laman jälkeen työmarkkinoiden toipuminen on paljon hitaampi prosessi.

Työllisyyden koheneminen on koko talouden kannalta erittäin myönteinen ilmiö: se ei vain kannattele kaikkea kotimarkkina- ja liiketoimintaa, vaan pienentää oleellisesti myös julkisen talouden budjettivajetta. Voidaan jopa kärjistä, että ilman työllisyyden vahvaa nousua julkisen talouden tasapainottaminen on lähes mahdotonta.

Saneerausta ja sinnittelyä

Yritysten kokoluokittain työllisyyden muutos kriisivuonna 2009 oli hyvin kaksijakoinen. Suuret kansainvälisesti toimivat yritykset kohtasivat talouskriisin ensimmäisinä ja myös reagoivat siihen nopeasti. Toimintakuluja vähennettiin, mikä näkyi myös henkilömäärän selvänä laskuna kotimaassa. Tilastokeskuksen mukaan kokopäiväisiksi muunnettujen työpaikkojen määrä väheni toissa vuonna eniten 500–1000 henkeä työllistävissä suuryrityksissä. Sen sijaan alle 50 hengen yrityksissä vähennys jäi alle 1 prosenttiin.

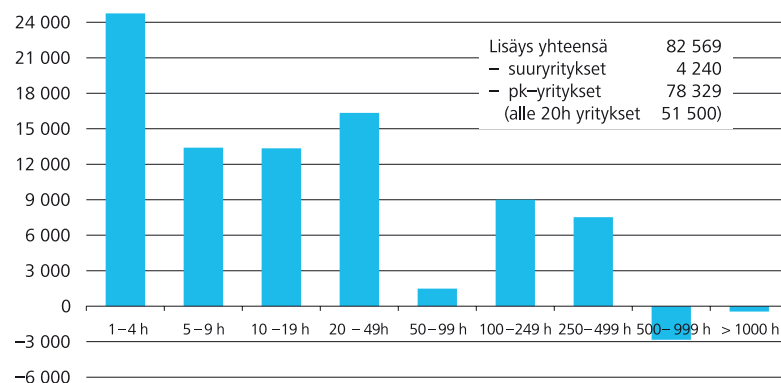
Vastaavat numerot vuodelta 2010 saadaan vasta kuluvan vuoden lopulla. Ainakin lomautusten väheneminen korjasi viime vuonna pääosin suurten yritysten työllisyyslukuja. Toiminnan laajeneminen uusien investointien kautta ja niiden näkyminen työpaikkojen kasvuna eriko-

koissa yrityksissä voi sen sijaan olla monitahoisempi ilmiö. Kokonaisuudessaan yksityisen sektorin työpaikkojen määrä joka tapauksessa nousi viime vuonna.

Pienillä yrityksillä on erityinen tarve pitää kiinni työntekijöistään. Yhden tai kahden henkilön irtisanominen tarkoittaa pienyrityksessä sitä, että merkittävä osa liiketoiminnasta leikataan pois. Tätä osuutta on vaikea saada nousukaudella takaisin, kun asiakkaita on saatettu menettää ja kaikki osaajat eivät enää ole yrityksen palveluksessa.

Yrityssektorin sisäistä työllisyyskehitystä kannattaa katsoa myös pidemmältä ajalta. Vuosina 2001–2009 yritysten työpaikkojen määrän lisäyksestä noin 95 prosenttia kertyi pk-yrityksissä. Tämä on yksi konkreettinen osoitus talouden toimialarakenteen todella nopeasta muutoksesta yhden vuosikymmenen

Yritysten henkilöstömäärän muutos 2001–2009 yritysten kokoluokittain, henkilöä

Lähde: Tilastokeskus. Henkilömäärät muunnettu kokopäiväisiksi työpaikoiksi, pl. Maa- ja metsätalous

*Vuosina 2001–2009
yritysten työpaikkojen
määrän lisäyksestä
noin 95 prosenttia
kertyi pk-yrityksissä.*

*Timo Lindholm on
Suomen Yrittäjien johtaja.*

aikana. Muutosta ei selitä mikään yksittäinen talouden käänne, koska tuohon ajanjaksoon osui yksi tavanomainen taantuma, pitkä ja vahva nousukausi sekä vuosikymmenen lopun talouskriisi.

Barometrit näyttävät suuntaa

Erilaiset yritysbarometrit pystyivät ennakoimaan yritysten nousua taantuman pohjalta varsin hyvin. Esimerkiksi Suomen Yrittäjien Pk-yritysbarometriin viime vuoden alussa vastanneet lähes 4 000 yrittäjää näkivät talouden kohenevan selvästi vuoden 2010 aikana: suhdanneodotuksia kuvaava saldoluku nousi selvästi pitkän ajan keskiarvon yläpuolelle, vaikka yleinen talouskehitys vuoden 2010 ensimmäisellä neljänneksellä oli vielä varsin heikkoa.

Suomen Yrittäjien Pk-yritysbarometrissa kysytään lähes 4 000 yritykseltä, miten ne näkevät suhdanteiden, oman liikevaihtonsa, investointiensä ja muiden keskeisten liiketoimintatekijöiden muuttuvan seuraavien 12 kuukauden aikana. Nykytaloudessa 12 kuukautta on melko pitkä jakso, johon ehtii osua monenlaisia muutoksia. Barometrin tyyppisissä kyselyissä 12 kuukauden odotuksiin saantuu siksi myös jonkinlainen määrä optimismia – ainakin taantuman pohjalta. ”Kyllä tämän täytyy vuoden kuluessa kääntyä paremmaksi”, ajattelee ja toivoo moni barometrin vastaaja.

Barometrien saldolukuja tulkittaessa on vielä huomattava, että ne kertovat muutoksen suunnasta, eivät tasosta, jolle esimerkiksi liikevaihdon odotetaan euroissa yltävän. Siksi ensimmäiset kor-

keat saldoluvut talouskriisin jälkeen eivät vielä tarkoita sitä, että yritysten talous on normalisoitunut.

Erot odotusten ja vallitsevan tilanteen välillä tulevat selviksi, kun verrataan odotusten saldolukuja vaikkapa yritysten maksuongelmien yleisyyteen. Pitkin viime vuotta kahtiajako oli selvä: odotukset olivat jo korkealla, mutta yritysten oma kassa tiukoilla.

Alkaneelle vuodelle yritysten odotukset ovat pääsääntöisesti varsin positiiviset. Odotuksien perusteella Suomen talouskasvu ei viime vuoden jälki-puolen vauhdista nopeudu, mutta kohtuullisen vakaa liiketoimintaolojen parantaminen jatkuu.

Investointeja mietitään

Ainoa yritystoiminnan mittari, joka barometreissa edelleen laahaa jäljessä, on arvio investointien kehityksestä. Tuotannon ja liikevaihdon nähdään lähitulevaisuudessa kasvavan, mutta investointisuunnitelmat ovat varovaiset.

Nykyoloissa yrityksillä on muutama keskeinen pidäke investoinneille. Niille ei ole joko tarvetta, varaa tai halua. Joillakin yrityksillä investointeja rajoittaa yksi mainituista tekijöistä, joillakin kaikki kolme.

Syvän suhdannekuopan jälkeen on ymmärrettävää, että suurella osalla yrityksiiä on käyttämätöntä tuotantokapasiteettia. Kilpailutilanne on muuttunut ja osa asiakkaista on voinut poistua markkinoilta kokonaan. Käyttöaste halutaan nostaa nykyistä korkeammaksi ennen laajennusinvestointien aloittamista.

Monilla yrityksillä pudonnut liikevaihto on kiristänyt maksuvalmiutta ja siksi investointeihin ei helposti ole mahdollisuuksia. Myös pankkitoiminnan kiristytvä kansainvälinen sääntely alkaa näkyä yritysluottojen ehdoissa – marginaaleissa ja saatavuudessa.

Investointihaluja jarruttelee myös kaiken aikaa vellova verokeskustelu. Kun investointien tuottoa tavoitellaan useiden vuosien aikajänteellä, vaikuttaa yrityksessä tänään tehtävään päätökseen arvio siitä, miten yritysten voittoa ja jakamia osinkoja kohdellaan lähivuosina verotuksessa.

Yhteisöveroon on kaavailtu kevenystä, mutta osinkotulojen – sekä pörs-siyhtiöiden että listaamattomien yritysten maksamien – verotukseen kiristystä. Varsinkin pk-yrityksissä yhteisövero ja listaamattomien yhtiöiden jakamien osinkojen verotus muodostavat omistajayrittäjien näkökulmasta kiinteän kokonaisuuden. Tämä kokonaisuus ratkaisee sen, onko yrittäjäriskin kantaminen ja varallisuuden kartuttaminen yritykseen kannustavaa vai ei.

Nykymaailmassa talouspolitiikka on suurelta osin elinkeinopolitiikkaa. Sen tavoitteena on vakaan ja pelisäännöiltään pitkäjänteisen ja reilun toimintaympäristön luominen yrityksille. Menneisiin vuosikymmeniin verrattuna talouspolitiikan vaikutusvalta on monelta osin taantunut. Silti vakaiden olosuhteiden tavoittelu on erittäin tärkeää. Se ratkaisee osaltaan sen, kertyykö talouteemme riittävästi kotimaisia investointeja, kannattavaa yritystoimintaa ja sitä kautta työtä ja aineellista vaurautta. ■

Elektroniikkateollisuus toimi Suomen talouden vahvana veturina 1990-luvun loppupuolella. Nokian ympärille tukeutuva teknologiaklusteri on taloutemme kulmakivi edelleen, vaikka teknologiayritysten merkitys on hiipunut 2000-luvulla. Tässä artikkelissa haetaan suuntia, joista uudet tuulet puhaltavat jo, sekä keinoja, joilla saada niistä vauhtia.

Samuli Rikama ja Heikki Salmi

Menikö teknologiavetoinen kasvujuna jo

Näin Suomi selviää

// On todennäköistä, että teknologiavetoisen talouden huippu Suomessa saavutettiin jo vuosituhaten vaihteessa”, arvelee ETLAn tutkija Jyrki Ali-Yrkkö. Hän ei usko toisen Nokian syntymiseen Suomeen. Tiukka kansainvälinen kilpailu pitää siitä osaltaan huolen. ”Suomen menestystarinat perustuvat jatkossa pienempiin puroihin, eli meillä on useita kapeamman osaamisen yrityksiä ja toimialoja, joissa toivottavasti olemme maailman huipulla.”

Sekä teknologiayritysten että paperiteollisuuden haasteet ovat Sitran raportin mukaan Suomessa paljolti samankaltaisia. Molemmilla aloilla tuottavuus on kansainvälisesti korkea, mutta myös ongelmat ovat samankaltaiset. Yritykset eivät ole riittävästi kehittäneet nykyisten menestyneiden osiensa tilalle ulkopuolisia ituja ja teknologia-alustoja. Tavallaan on siis erikoistuttu liikaa, ja yritykset ovat näin menestyksensä vankeja.

Insinöörivetoiselle kansalle ympäristöteknologia voisi olla lupaava toimiala, jonka merkitys ja tuotteiden kysyntä vääjäämättä lisääntyvät globaalisti. EK:n tuore raportti tunnistaa tulevaisuuden kasvualueeksi energiatehokkuuden, ympäristöön sekä luonnonvarojen käyttöön liittyvän osaa-

Talvivaaran Kalvoosareyhtiö Oyj
Kuvankäsittely Riikka Turunen

Aktiivisten yritysten määrä toimialoittain 2008

	Kaikki	Uudet	Kasvuyritykset	Gasellit
Kaikki yritykset	279 437	29 270	1 784	404
Teollisuus	31 852	2 019	333	66
Kauppa	64 132	6 769	351	82
Liikenne	26 472	1703	173	22
Rahoitus ja vakuutus	5 734	716	30	6
Yrityspalvelut	88 053	11 519	493	130
Majoitus ja ravitsemistoiminta	12 623	1 217	80	26

Lähde: Yrityсреkisteri. Tilastokeskus

Taulukko 1

misen. Liiketoiminnassa on tähdättävä korkeaan jalostusasteeseen, jolloin vaativa osaaminen korostuu. Suomi on myös rikas luonnonvaroiltaan, jotka myös ovat suurelta osin uusiutuvia.

Kilpailukykyä on, haasteita myös

Tuoreen EU:n komission kilpailukykyraportin mukaan Suomella on monet asiat kunnossa. Kilpailukykyä mitataan 26 indikaattorilla, joista reilusti yli puolet osoittaa EU:n keskiarvoa parempaa tilannetta. Tällaisia ovat esimerkiksi työn tuottavuus teollisuudessa (10 % yli EU-keskiarvon), tiede- ja teknologia-alalta loppututkimuksen suorittaneiden osuus 20–29-vuotiaista ja yleinen infrastruktuurin taso.

Erityisen myönteisen maininnan Suomi saa innovaatiopanoksistaan ja -politiikastaan. Sekä julkiset että yksityiset tutkimus- ja kehittämisinvestoinnit – viime vuonna jo noin neljä prosenttia bkt:sta – ovat paljon yli EU-keskiarvon. Muut Euroopan innovaatiojohtajat ovat Ruotsi, Tanska, Saksa ja Britannia.

Raportti toteaa kuitenkin, että vaikka Suomi on varsin kilpailukykyinen, edessä on lukuisia haasteita, joihin on reagoitava kilpailukykyä säilyttämiseksi ja parantamiseksi. Seuraavissa haasteissa Suomi on selvästi EU-keskiarvojen alapuolella:

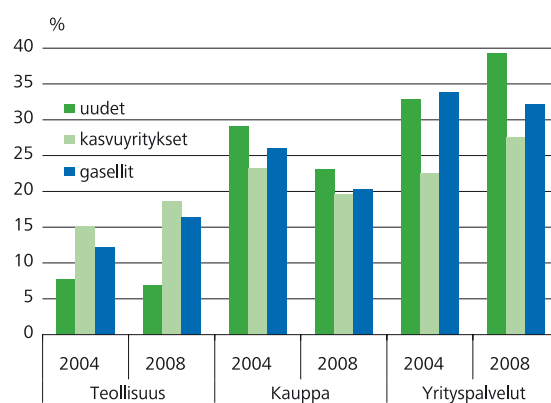
- Innovaatioiden tulisi kattaa laajasti kaikki talouden sektorit. Nyt ne keskittyvät pääosin muutamille aloille.
- Kasvuyrityksiä on erittäin vähän. Tämä liittyy riskinottoon ja pienyritysten kasvukannustimiin.
- Teollisuuden energiatehokkuutta pitäisi parantaa. Tämä on edellytys ilmastonmuutokseen liittyville tavoitteille ja pidemmän aikavälin kilpailukykyille.

Tilastokeskuksen arvion mukaan yritysten t&k-menoista 58 prosenttia kohdistui viime vuonna elektroniikkateollisuuden toimialalle. Tässä tietenkin Nokialla on johtava rooli. Metall- ja konepajateollisuuden osuus oli runsaat kymmenen prosenttia. Palvelualojen osuus oli suhteellisen alhainen, selkeänä poikkeuksena tietotekniikan, ohjelmistojen ja konsultoinnin toimiala, jonka osuus on lähes seitsemän prosenttia koko yritystoiminnan t&k-menoista.

Kasvuyrityksiä vähän, gaseleja kaivataan

Kasvuyritykset ovat politiikanteon polttopisteessä, koska ne ovat usein innovatiivisia ja toimivat tulevaisuuden aloilla. Niiden tunnistaminen on kuitenkin haasteellista. Toimintaympäristön yleinen myönteinen kehitys on kasvuyritysten kannalta tärkeää. Näiden yritysten toimintaedellytysten turvaaminen on myös vahva investointi tulevaan talouskasvuun.

Uudet yritykset, kasvuyritykset ja gasellit toimialoittain, %

Lähde: Yrityсреkisteri. Tilastokeskus

Kuvio 1

Kasvuyritysten ja gasellien – eli nuorten, korkeintaan viisi vuotta toimineiden kasvuyritysten – määrä Suomen kokoisessa taloudessa on varsin rajallinen. Komission kilpailukykyraportin mukaan näitä on jopa huolestuttavan vähän.

Kaiken kaikkiaan kasvuyrityksiä – eli yrityksiä, jotka kasvoivat 20 prosenttia vuosittain kolmena vuotena peräkkäin – oli vuonna 2008 yhteensä noin 1 800 ja näistä hiljattain perustettuja ns. gaselilyrityksiä 400 (Taulukko 1). Keskeisimmät toimialat näille yrityksille olivat yrityspalvelut, kauppa ja teollisuus.

Aloittaneista yrityksistä reilusti alle 10 prosenttia toimi teollisuudessa, mutta sekä kasvuyritykset että gasellit toimivat selvästi yleisemmin juuri teollisuuden toimialalla: teollisuusyritysten osuus oli noin 15 prosenttia. Sekä kasvuyrityksistä että gaselleista teollisuusyritysten osuus nousi vuosina 2004–2008, kun toimintansa aloittaneiden teollisuusyritysten osuus samaan aikaan polki paikoillaan (Kuvio 1).

Palveluyrityksen perustaminen edel- ➤

Yritysten ja erehdysten kautta yritteliäisyysyhteiskuntaan

ETLAn Missä arvo syntyy? -raportin mukaan Suomella on hyvät mahdollisuudet jatkossakin olla nettohyötyjä globalisaatiosta – ei kuitenkaan vanhoihin keinoin. Vahva kollektiivisen tekemisen ja yksituumaisuuden historia saattaa kääntyä meitä vastaan, jos se ei jatkossa anna erilaisuudelle ja yksilöllisyydelle riittävästi elintilaa.

Suomen pitäisi yhä enemmän siirtyä kohti 'kokeilutaloutta', jolle on tyyppillistä uusien ajatusten jatkuvat markkinatellit ja parhaiden ajatusten – sekä niitä edistävien ihmisten ja yritysten – kilvoittelu ja valikoituminen. Tällaista yhteisöä voidaan kutsua yrittäjyys- tai ehkä pikemminkin yritteliäisyysyhteiskunnaksi. Tämän yksi ilmentymä ovat toki räjähdysmäistä kasvua tavoit-

televat nuorehkot yritykset, mutta kyse on myös laajemmin uutta etsivästä ja virheitä pelkäämättömästä yhteisöstä. Onnistuessaamme uuden löytämisellä ja sen tuotteistamisella voidaan saavuttaa kokonaan uusia markkinoita ja kohentaa hyvinvointiyhteiskuntamme perustaa.

Tuotanto- ja arvoketjuja pilkkovassa maailmantaloudessa perinteisten yhteen alaan keskittyvien suuryritysten merkitys pienelle kansantaloudelle vähenee. Tällöin muutos antaa mahdollisuuden pienille, nuorille, joustaville, nopeisiin muutoksiin kykeneville yrityksille.

Lähde: Missä arvo syntyy? ETLA 2010.

lyttää yleensä pienempiä pääomia kuin pääomavaltaisen teollisuusyrityksen. Palvelutoimialoilla perustetaan paljon uusia yrityksiä. Yrityspalvelut vastasivat vuonna 2004 noin kolmanneksesta uusista perustetuista yrityksistä, mutta vuonna 2008 yrityspalvelujen osuus oli noussut jo lähes 40 prosenttiin. Uusista yrityksistä noin neljännes perustettiin kaupan toimialalle, mutta osuus on pienentynyt.

Yrityspalveluihin kuuluu useita dynaamisia ja nopeasti kehittyviä toimialoja ja palveluita. Merkittävä osuus eli noin kolmannes kaikista gasellyrityksistä kuului tälle toimialalle ja kasvuyrityksistäkin noin neljännes.

Suomella on tulevaisuudessakin kaikki edellytykset hyötyä yhä syvenevästä maailmantalouden erikoistumisesta.

Innovaatiot ja kasvuyritykset politiikan painopiste

1990-luvun lamasta selviäminen ja pysyvän kasvun aikaansaaminen ovat perustuneet paljolti systemaattiseen tietoon, taitoon ja innovaatioihin satsamiseen. Suomi on saanut tästä laajalti tunnustusta ja toimii esimerkkinä muille maille Euroopassa. Onneksemme satoukset ovat pysyneet ja kasvaneet hallitusten vaihtumisista riippumatta. Poliittikka on kirjattu kansallisiin innovaatiostrategioihin ja innovaatiopoliittisiin selontekoihin. Niistä löytyy myös keinovalikoimaa vastata haasteisiin, joita EU:n komissio raporteissaan Suomelle osoittaa.

Kasvuyrityspoliitikasta työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) innovaatio-osastolla vastaavan teollisuusneuvos **Sakari Immosen** mukaan tutkimus- ja kehittämistoiminnalla ja sen kasvulla on suuri merkitys Suomen menestymiselle. "Keskeistä on kehittää yritys ympäristöä yrittäjyyttä ja kasvua tukevaksi, antaa mahdollisuus osaamisen luomiselle, painottaa enemmän riskinottoa ja hakea kasvua kansainvälistymisen kautta. Riskinotto koskee myös innovaatioita rahoitettavia julkisia toimijoita kuten Tekesiä, Finnvera ja Teollisuussijoitusta."

"On myös tärkeää, että yritysten pää-

konttorit ja t&k-toiminta säilyvät mahdollisimman kattavasti Suomessa. Kansainväliselle kehitykselle me emme kuitenkaan voi mitään," Immonen toteaa.

Kasvuyrityksille TEM on kehittänyt yhdessä hallinnonalan yrityskehitysorganisaatioiden kanssa erityisen palvelumallin, niin sanotun Kasvuväylä-palvelun, kansainvälistymällä kasvua hakevien yritysten tueksi. Sen avulla yrityksille tarjotaan niiden tarpeita vastaavat kehittämis- ja rahoitusratkaisut suunnitelmallisesti ja pitkäjänteisesti. Palvelumalli on rakennettu helppokäyttöiseksi ja asiakaslähtöiseksi työkaluksi, joka helpottaa yritysten toimintaa, kasvua ja kansainvälistymistä. Toimintakonsepti on tarkoitus ottaa laajamittaiseen käyttöön vuoden 2011 puolivälissä pilottivaiheen jälkeen.

Verokannustimia ja liiketoimintaosaamista

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan verokannustimia on käytössä eri muodoissaan jo useissa EU-maissa. Sakari Immosen mukaan myös Suomessa on verotuksia pohdittu sillä idealla, että t&k-toimintaan kohdentuvista palkoista yritys voisi vähentää verotuksessaan esimerkiksi 25 prosenttia enemmän kuin palkoista yleensä. Näin voitaisiin etenkin pieniä yrityksiä kannustaa tehokkaasti innovaatioihin ja menestykseen. Jos kasvua tapahtuu, verotulot kasvavat, jolloin järjestelmä rahoittaisi ainakin osittain itse itsensä. Tällöin jo olemassa olevia mekanismeja – kuten TEKESiä – voitaisiin käyttää tehokkaammin suurten yritysten tarpeisiin.

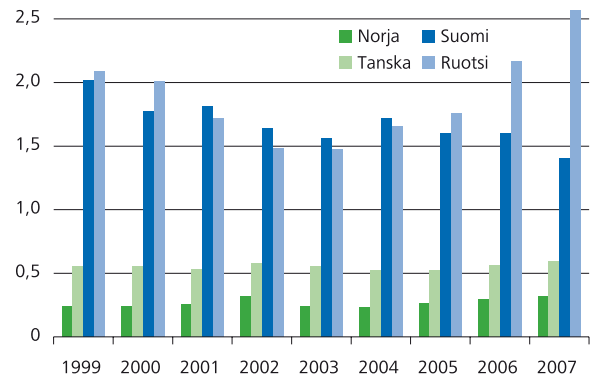
Liiketoimintaosaaminen on etenkin pienissä teknologiayrityksissä selkeä pulonkaula ja kehityksen este. "Tässä mielessä toteutettu yliopistouudistus ja erityisesti Aalto-yliopiston perustaminen ovat myönteisiä toimenpiteitä ja johtavat toivottavasti siihen, että yrittäjyyden ja liiketoimintaosaamisen koulutus vahvistetaan ja sitä kautta meille syntyy enemmän tutkimuspohjaista yritys-toimintaa", Immonen sanoo. Hänen mukaansa yhteistyön tiivistäminen yritysten kanssa on avainasemassa yliopistouudistuksen onnistumiselle.

Suomen korkean koulutustason sekä luonnontieteellisten ja teknisten alo-

Väestön ikääntyminen mahdollistaisi edelläkävijän roolin eläkeläisten palvelujen, terveysteknologian ja apuvälineiden tuotteistuksessa ja viennissä.

Pohjoismaiden osuus Euroopan patenttitoimiston ICT-patenttihakemuksista keksijän mukaan

Lähde: OECD, EPO.

Kuvio 2

jen suuren osuuden ansiosta meillä on paljon teknologia-alojen yritteliäisyyttä. Myös hyvinvointipalvelujen vieniin Suomi voisi panostaa, sillä näiden palvelujen kysyntä väestön ikääntymisen myötä kasvaa rajusti. Suomella voisi ikääntyvän väestönsä ansiosta olla edelläkävijän rooli esimerkiksi eläkeläisten palvelujen, terveysteknologian ja apuvälineiden tuotteistuksessa ja viennissä.

Suomi hiipunut patenteissa

Patenttihakemukset heijastavat eri maiden ja alueiden innovaatioaktiivisuutta. Niiden avulla voidaan myös arvioida teknologioiden leviämistä eri alueilla, toimialoilla ja yrityksissä sekä näiden toimintojen kansainvälistymistä. Patentit mittaavat tutkimus- ja kehittämistoiminnan tuloksellisuutta liittyen eri teknologioihin ja maihin.

Pohjoismaat ovat perinteisesti olleet innovaatioherkkiä maita. Suomen ja Tanskan osuudet vuoden 2007 Euroopan patenttitoimistoon (EPO) jätetyistä hakemuksista olivat noin prosentin luokkaa. Vuodesta 1999 Suomen osuus on kuitenkin pienentynyt, kun Tanskassa osuus kasvoi edelleen jonkin verran. Ruotsi on patenttihakemusten osalta selvästi merkittävämpi maa, sen osuus oli noin pari pro-

senttia koko ajanjakson ajan.

Patenttihakemusten osalta aktiivisimmat maat ovat Yhdysvallat, Saksa ja Japani, kunkin osuus karkeasti viidenneksen patenttihakemuksista. Yhdysvaltojen osuus on ollut laskeva, Saksan ja Japanin osuudet ovat säilyneet jotakuinkin ennallaan. Aasian kasvavista ja innovoivista talouksista Etelä-Korean nousu vuoden 1999 yhden prosentin patenttihakemusten osuudesta vuoden 2007 lähes 4 prosenttiin on vaikuttava.

Tieto- ja viestintäteknologian patenteissa Suomi on aina ollut vahva ja pitkään tasavahva Ruotsin kanssa. Suomen osuus on kuitenkin myös tieto- ja viestintäteknikan patenteista pienentynyt selvästi vuoden 1999 kahden prosentin osuudesta vuoteen 2007 (Kuvio 2). Etenkin vuosien 2005–2007 aikana Ruotsi on kasvattanut osuuttaan reippaasti, kun Suomi on samaan aikaan hiipunut. On huomattava, että sekä Suomen että Ruotsin t&k-menojen osuudet bkt:sta ovat olleet aivan EU:n kärkeä, noin 3,5 prosenttia.

Ydinkysymys Suomen ja pitkän aikavälin hyvinvoinnin kannalta on tutkimus- ja kehittämistoiminnan tehokkuus – eli mikä tuotos saadaan aikaan käytetyillä panoksilla. Lisähaasteen tarjoaa kansainvälistyminen, joka yhä use-

ammin koskee myös tutkimus- ja kehittämistoimintoja.

EU-vertailussa Suomi ja Ruotsi ovat aktiivisia innovaatioyhteistyössään ulkomaisten partnerien kanssa. Molemmat maat edustivat EU:n kärkeä innovaatioyhteistyössään sekä Kiinan että Yhdysvaltojen kanssa. Kansakunnan näkökulmasta etenkin korkean osaamisen ja arvonnällisän toimintojen – kuten t&k-toiminnan – siirtyminen ulkomaille on kuitenkin enemmän uhka kuin mahdollisuus.

Etulyöntiasemassa Venäjällä

Aasian kehittyvien talouksien ohella myös Venäjä tarjoaa suomalaisille yrityksille erinomaisia mahdollisuuksia ja kasvumarkkinoita. Suomalaisilla yrityksillä on myös hyvä maine Venäjällä ja kokemusta toimia haastavilla markkinoilla. Sekä kulutus- ja investointit kasvatavat Venäjällä EK:n raportin mukaan ripeästi.

Suomalaiset ovat vahvoilla modernin infrastruktuurin kehittämisessä, tieto- ja viestintäteknikassa sekä energiatehokassa rakentamisessa. Kysyntää itänaapurissa riittänee myös luonnonvarojen jalostuksessa, kuten metsä- ja kaivannaisteollisuudessa sekä maataloudessa.

Yhteistyö ja verkostoituminen venä-

Maabrändityöryhmän haaste yrityksille: Ratkaiskaa globaali ongelma ja tehkää siitä liiketoimintaa

Maabrändityöryhmän marraskuun lopulla julkaistun raportin mukaan maailman muutosten kiihtyessä ja ongelmien kasaantuessa kaivataan yksilöllistä, uudenlaista tapaa ratkaista asioita. Suomalainen tapa toimia tuntuu ehkä muissa kulttuureissa kasvaneista vieraalta, mutta se toimii. Vähitellen siitä tulee – maabrändiryhmän visiossa – maailman best practice, uusi ideaali sille, miten asiat tulee hoitaa.

Suomalaisilla tuotteilla on hyvä maine, Country Brand Index 2009 -tutkimuksen mukaan mielikuvultaan maailman neljänneksi paras. Tämä on merkittävä saavutus, sillä edellemme yltävät ainoastaan Japani, Yhdysvallat ja Saksa. Suomalaisia tuotteita pidetään korkealaatuisina ja suomalaisia yrityksiä luotettavina. Hyvä maine perustuu ennen kaikkea teollisuuteen, sillä suomalainen paperi-, metalli- ja teknologiateollisuus nousivat sodan jälkeisinä vuosikymmeninä ennätysnopeasti maailman laatukärkeen.

Merkittävää tässä se, että Suomi nousee vertailussa selvästi muiden Pohjoismaiden yläpuolelle. Siinä missä Ruotsi tunnetaan ennen kaikkea edullisista ja vetoimaisista kuluttajatuotteistaan, Norja öljystä ja Tanska maataloudesta, Suomen maine perustuu paperikoneisiin, jäänmurtajiin, matkapuhelimiin, hisseihin ja metsäkoneisiin.

Tämä luotettavuuden ja huippulaadun maine on hyvä ponnahduslauta seuraaval-

le tasolle. Suomalaisilla yrityksillä on nyt mahdollisuus olla vielä paljon nykyistekin merkittävämpiä tekijöitä maailmantaloudessa. Tämä edellyttää sitä, että ne keskittyvät tuotannon lisäksi jatkossa yhä selvemmin myös kehittämään luovasti ratkaisuja globaaleihin ongelmiin. Maailmassa on nyt enemmän ja vaikeampia ongelmia kuin koskaan aikaisemmin. Näiden ongelmien ratkaisu edellyttää jämäkkää luotettavuutta ja kovan tason osaamista.

Luotettavuutta ja osaamista löytyy Suomesta, ja kehitys on jo alkanut. Yhä suurempi osa teollisuusyritysten myynnistä tulee jo huollosta ja palvelusta. Kaikkein menestyneimmät yritykset ovat jo selkeästi siirtyneet asiakkaan ongelmanratkaisuun. Ja kun ratkaistavat ongelmat ovat mahdollisimman suuria ja relevantteja, suomalaisyrityksillä on hyvät edellytykset kasvaa ja saada työnsä parempaa katetta.

Suomessa on myös kehittynyt hyviä tapoja ratkaista asioita yhdessä, saman toimialan yritykset klusterissa ja yritykset ja oppilaitokset yhteistyössä. Yksinään yritys voi olla liian pieni tai hidas ison ongelman ratkaisuun, mutta yhdessä ratkaisu on löydettävissä ennätysajassa. Tämä edellyttää luovuutta monella eri tasolla.

Lähde:
Maabrändiraportti 25.11.2010

tännössä toimialan kattavalla politiikalla,” Ali-Yrkkö sanoo.

Malmivarantojen hyödyntäminen kysynnän ja hintojen noustessa saattaa tarjota arvaamattomia vaihtoehtoja monille alueille Suomessa. Suomen maaperään nojaavan Talvivaaran kaltaiset paikalliset menestystarinat ovat siis mahdollisia ja toteutuessaan luovat vaurautta ja työpaikkoja.

Potkua designista?

Suomi oli aikanaan tunnettu designmaa, mutta onko enää? **Alvar Aalto** ja monet muutkin suomalaiset suunnittelijat viime vuosisadalla olivat kansainvälisesti varsin arvostettuja tekijöitä. Marimekko tai Iittala ovat toki esimerkkejä tämän päivän design-vientibrändeistä.

Design-tuotteilla on taloudellisesti mielessä se mukava ominaisuus, että kun ne on keksitty, tunnustettu ja niiden asema on vakiintunut, niiden valmistuksella voidaan tahtota mielikuvaaan perustuvaa arvonlisää vuosikymmeniä. Monesti tuotteet vain paranevat vanhetessaan. Pohjoismaista Tanska on vienyt designiin perustuvan liike- ja vientitoiminnan kaikkein pisimmälle.

Suomessa olisi historiaan nojaten näyttöä ja potentiaalia jopa maailmanvalloituksen monilla korkean osaamisen markkinoilla. Esimerkiksi puuta ja sen jalostusta riittää moneen tarkoitukseen. Käyttö varsinaisten designtuotteiden valmistuk-

läisten kumppanien kanssa tarjoaa myös monenlaisia mahdollisuuksia laajoilla markkinoilla. Myös palveluyrityksille kasvumarkkinat tarjoavat potentiaalia. Kotitalouksien kulutuskysynnän kasvu lisää etenkin laatutuotteiden ja palvelujen kysyntää. Myös uusille ja innovatiivisille yrityspalveluille Venäjä tarjoaa kasvavia markkinoita.

Nousevan kaivostoiminnan hyödyt turvattava

Globaali talouskasvu on vedossa Aasian nousevien talouksien – pääosin Kiinan ja

Intian – vauhdittamana. Näiden valtavien talouksien vaurastuminen nostaa vääjäämättä raaka-aineiden kysyntää. Niiden saatavuus on kuitenkin rajallinen.

ETLAn Jyrki Ali-Yrkkö näkee kaivostoiminnan yhtenä selkeänä kasvualueena Suomen kannalta: ”Ulkomaiset kaivosyritykset ovat tehneet mittavia varauksia ja myös valtuuksia ja toimivat siten aktiivisesti Suomessa. Oleellista kuitenkin on, mitä hyvää Suomeen toiminnasta jää, esimerkiksi jalostuksen ja työpaikkojen muodossa.”

”Suomen edut tulisi turvata riittävästi alan toiminnan pelisäännöillä eli käy-

Kasvuyritykset hakevat osaajia

Kasvuyritysten kärjessä liikevaihdon kasvuvauhti saattaa olla tuhansia prosentteja vuodessa Deloitteen tuoreen selvityksen mukaan. Suomalaiset kasvuyritykset uskovat talouden kohenemiseen ja panostavat erityisesti uusille markkina-alueille pääsyyn sekä kansainvälistymiseen. Yritykset luottavat vahvaan tuotevalikoimaansa ja hakevat kasvua ensisijaisesti kassavirtaansa nojaten.

Suurimmaksi kasvun esteeksi yritykset kokevat pulan osaajista ja osaamisesta. Näiden löytäminen ja rekrytoiminen on suurin haaste kasvun ylläpitämisessä. Kilpailu tek-

nologia-alojen huippuosajista kiristyy entisestään. Myös ulkopuolista osaamista tarvitaan ja aiotaan käyttää etenkin kansainvälistymiseen ja lakiasioihin liittyvissä kysymyksissä. Yritysten kasvuvaiheesta riippuen eri aikoina tarvitaan yrityksissä hyvin erityyppistä osaamista.

Lähde:

Deloitte: Kasvusta kiinni, Selvitys Suomen nopeimmin kasvavien teknologiayritysten tulevaisuuden näkymistä.
<http://www.deloitte.com>

seen on kuitenkin vaatimatonta luokkaa.

Uutena tuotteena puukerrostaloja kehitellään sekä Ruotsissa että Suomessa. Niistä voisi perustellusti odottaa tulevaisuuden vientihittä.

Usean uravaihdon sukupolvet

Talouden dynaamisia rakenteita ja kehitystä on lähes mahdotonta arvioida pitkälle eteenpäin. Jyrki Ali-Yrjön mukaan on mahdotonta ennustaa vaikkapa kymmenen vuoden päähän, millaiselle koulutukselle tai ammattiteille silloin kysyntää.

"Kansakunnan hyvinvoinnin kannalta keskeistä on oppia oppimaan", Ali-Yrkkö korostaa. "Tätä tulisi opettaa ja painottaa oppilaille jo ala-asteella. Uudelleenkoulutus useitakin kertoja elinajan aikana tulee vääjäämättä eteen, sillä maailma muuttuu yhä nopeammin ja ennakoimattomaan suuntaan."

Aasian nousevat taloudet asettavat myös omat haasteensa koulutukselle. Ne haastavat monilla aloilla – t&k-toiminnassakin – perinteiset ja maineikkaat länsimaiset opinahjot.

Suomella on hyvä maine koulutuksessa ja hyvät mahdollisuudet vastata ulkomaiseen kilpailuun. Koulutusosaamisemme tuotteistaminen – ainakin joiltakin osin – voisi parantaa näkyvyyttämme ulkomailla ja luoda Suomeen kilpailukykyistä liiketoimintaa.

Tuottavuuskasvun ylläpitäminen yli-

päätään edellyttää joustavuutta työmarkkinoilla eli lisääntyvää liikkuvuutta sekä toimialojen että yritysten välillä että yritysten sisällä. Yksilöiden näkökulmasta tämä tarkoittaa lisääntyvää epävarmuutta mutta myös uusia mahdollisuuksia.

Suomi selviää uudistumalla jatkuvasti

ETLAn raportin mukaan Suomella on tulevaisuudessakin kaikki edellytykset hyötyä yhä syvenevästä maailmantalouden sekä alueiden ja yksilöiden välisestä erikoistumisesta – aivan kuin olemme hyötäneet viimeiset pari vuosikymmentäkin.

Laajojen kansallisten kasvuklustereiden tai edes kasvualojen perään on turha haikailla. Tulevaisuuden työpaikat luodaan hajautetummin ja pienempinä puroina, suurta vuolasta virtaa ei kannata odotella. Kehityksen moottorina erityisosaamiseen perustuvat kansainväliset klusterit pitävät pintansa.

Rakennemuutos niin Suomessa kuin muuallakin maailmassa perustuu yhä enemmän tehtävärakenteiden muutokseen. Yritysten ja toimialojen sisällä tehtävärakenne muuttuu; Suomen kannalta oleellista on korkean osaamisen ja arvonnisan työpaikkojen syntyminen. Ilmiö lisää osaltaan myös tuottavuuden kasvua taloudessa.

Yritysten on kasvettava, ja kasvua on haettava Suomen ulkopuolelta sekä uu-

silta aloilta, erityisesti palvelualoilta. On myös huolehdittava nykyisten vahvojen alojemme toimintaedellytyksistä. Toivottavasti innovaatioiden laaja-alaisuuden ja kasvuyritysten toimintaedellytysten parantaminen tulevat kirjatuiksi konkreettisesti seuraavaan hallitusohjelmaan. ■

Samuli Rikama työskentelee asiantuntijana Tilastokeskuksessa yritysten rakenteet -yksikössä.

Heikki Salmi on EU-asiantuntija. Hän on työskennellyt pitkään Tilastokeskuksessa ja Euroopan komissiossa.

Lähteet:

European Competitiveness Report, Brussels 2010.

Member States competitiveness performance and policies, Commission staff working paper 2010.

Kasvusta kiinni. Selvitys Suomen nopeimmin kasvavien teknologiayritysten tulevaisuudennäkymistä. Deloitte 2010. Missä arvo syntyy? ETLA 2010 (Sarja B 247). Menestyksen eväät. Elinkeinoelämän keskusliitto 2010.

Eurostat lehdistöiedote 166 / 2010 More than half of EU27 enterprises are innovative. Maabrandiraportti 2010.

A fugitive Success – Finland's economic Future. Sitran raportti 80.

Vesa Virtanen

Kuntapäätäjät toiveikkaita talouden ja työllisyyden kehityksestä

Kuntien päättäjien arviot kuntien talous- ja työllisyyskehityksestä olivat tammikuun lopulla julkaistun aluebarometrin mukaan toiveikkaat. Ne olivat lokakuun 2010 mittauksessa velanottoa lukuun ottamatta kääntyneet positiivisiksi.

Verojen ja maksujen korotustahti on rauhoittunut, mutta sen arvioidaan jäävän väliaikaiseksi tilaksi. Yli 20 000 asukkaan kunnat ovat pitkälti luottaneet talouteensa niin 1990- kuin 2000-luvullakin. Aivan suurimpien kuntien päättäjien luottamus kuntien talouteen on 2000-luvulla ollut horjuvaa.

Aluebarometrin luottamusmittari koostuu kahdeksasta talouden ja työllisyyden alueellisen kehityksen kuvaajasta: verotulot, velanotto, työttömyys, teollisuuden, kaupan ja palveluiden sekä asuntorakentamisen investoinnit, rahoitusasema ja yleiset kehitysnäkymät.

Luottamus talouteen ja työllisyyteen kohentunut

Luottamusmittarin saldolukujen keskiarvo nousi keväällä 2010 arvoon +9 ja sai syksyllä jo arvon +16. Talousnäkymät ovat vuoden 2006 tasolla. Saldoluku on ollut alimmillaan, -33, vuonna 1991 ja korkeimmillaan vuonna 1994, jolloin se sai arvon +30.

Aluebarometrin luottamusmittari on seurannut varsin tarkkaan bruttokansantuotteen volyymin vuosimuutoksen ja kulluttajien luottamusindikaattorin muutosta (kuvio 1). Bkt:n volyymin vuosimuutos (neljännesvuosittain), kuluttajabarometrin luottamusindikaattori (kuukausittain) ja aluebarometrin luottamusluku (puolivuosittain) ovat osoittaneet talouden,

työllisyyden ja investointien osalta elpymistä etenkin vuoden 2010 aikana.

Bkt:n volyymin vuosimuutos neljännesvuositasolla on ollut 1990-luvulla keskimäärin 1,8 ja 2000-luvulla keskimäärin 3,1 prosenttia. Viimeisin vuosikymmen on ollut – viime myllerryksestä huolimatta – taloudellisesti menestyksenkäs kymmenluku.

Yli 20 000 asukkaan kunnat luottaneet talouteensa 1990- ja 2000-luvuilla

Kuntapäätäjät ovat luottaneet kuntansa talouteen enemmän 2000-luvulla kuin 1990-luvulla, mutta ero on keskimäärin hyvin pieni. Eron pienuus johtuu pienten kuntien suhteellisen aseman paranemisesta suhteessa suurempiin kuntiin, vaikka luottamus kuntatalouteen onkin yli 20 000 asukkaan kunnissa ollut koko ajan korkeammalla tasolla. Kun aluebarometrissa jokainen kunta on samalla painolla mukana saldoluissa, kuntien lukumäärän muutos 460:sta 342:een kahdessa vuosikymmenessä vaikuttaa tuloksiin osaltaan.

Aluebarometrin luottamusmittari noudatti 1990-luvulla kaavaa: mitä pienempi kunta sitä heikompi luottamus talouteen (kuvio 2.). Erityisesti yli 20 000 asukkaan ja tätä suuremman kokoluokan kunnat luottivat vahvasti talouteensa 1990-luvulla.

Sama suuruuden kaava on hallinnut 2000-lukua aivan suurimpia kuntia lukuun ottamatta. Yli 100 000 asukkaan kunnissa talouden epävarmuus on heijastunut kuntatalouteen luottamusta heikentävästi. 2000-luvulla vahvin luottamuksen ilmapiiri on vallinnut yli 40 000 asukkaan kunnissa ja heikoin alle 2 000:n ja alle 6 000 asukkaan kunnissa.

Lokakuun 2010 mittauksessa asukasluvultaan yli 40 000 asukkaan kunnat olivat edelleen hyvin luottavaisia (luottamusluku +34). Alle 6 000 ja alle 2 000 asukkaan (+8) sekä suurimmissa yli 100 000 asukkaan (+9) kunnissa luottamusluku oli positiivinen, mutta heikompi kuin vahvan luottamuksen eli yli 40 000:n (+34), yli 20 000:n (+23) ja yli 10 000 asukkaan (+25) kunnissa. Vahventunut luottamus verotulojen kasvuun, tiukempi velkakuri, paranevat työllisyysnäkymät sekä kasvavat teollisuuden, kaupan ja palveluiden sekä asuntorakentamisen investoinnit, kohtuullinen rahoitusasema ja yleensäkin paria edellisvuotta paremmat näkymät vallitsivat kunnissa lokakuussa 2010.

Velanotto huolettaa – verojen ja maksujen korotuksissa taukoa

Kuntien rahoitustilanne on edelleen tiukka, mutta se on kohentunut aiemmasta. Verotulojen odotetaan jo kasvavan, mutta velanottoon turvaututaan yleisesti. Kuntataloudessa tuloveroprosentin ja maksujen korotustahti on laantunut ainakin hetkeksi. Kun vuonna 2010 kaikkiaan 181 kuntaa nosti tuloveroprosenttiaan, vuonna 2011 enää 49 kuntaa teki näin.

Vuotta 2011 seuraavina 2–3 vuonna kunnista 160 arvioi edelleen korottavansa tuloveroprosenttiaan. Kiinteistöve-

ron ja maksujen korottaminen sekä investointien vähentäminen ovat vuodelle 2011 niin ikään maltillisia, mutta niiden arvioidaan kiihtyvän seuraavina vuosina.

Henkilöstöpolitiikassa kunnissa jatkuu lomautuksien tai irtisanomisten osalta maltillinen linja. Niin työllisyystilanne kuin työvoimapulakin ovat kunnissa hiukan helpottumassa lyhyellä aikavälillä.

Helsingin metropolialueella tulevaisuuteen suhtaudutaan toiveikkaasti. Alueen ”herkkä” asuntorakentamisen saldo-luku nousi edelleen ja sai koko tarkastelujakson 1991–2010 korkeimman arvon.

Optimismia yleensä – mutta pessimismiäkin on

Kaupan ja palvelujen investointitodotukset ovat kohentuneet kaikilla alueilla. Teollisuuden investointitodotukset vuodelle 2011 ovat kevättä 2010 paremmat ja jo vuoden 2007 tasolla. Parhaimmiksi yleiset kehitysnäkymät arvioidaan Kanta-Hämeessä, Pohjois-Pohjanmaalla, Uudellamaalla ja Lapin maakunnassa.

Talouden, työllisyyden ja investointien lähiajan kehitystä kuntapäätäjät arvioivat niin myönteisin kuin pessimistisemminkin sanakääntein:

”Odotettua parempi tilanne ja kehitys”.

”Kuntastrategia päivitetty yksimielisesti – velkaantumisen lisääntyminen pysäytetty”.

”Sekä teollisuuden että kaupan ja palvelun puolella erittäin isoja jo päätettyjä investointeja tulossa”.

”Toiminta on yhteistyöhakuista, kuntalaisista välittävää ja talous hallinnassa”.

”Terveyden edistäminen on otettu osaksi strategiaa”.

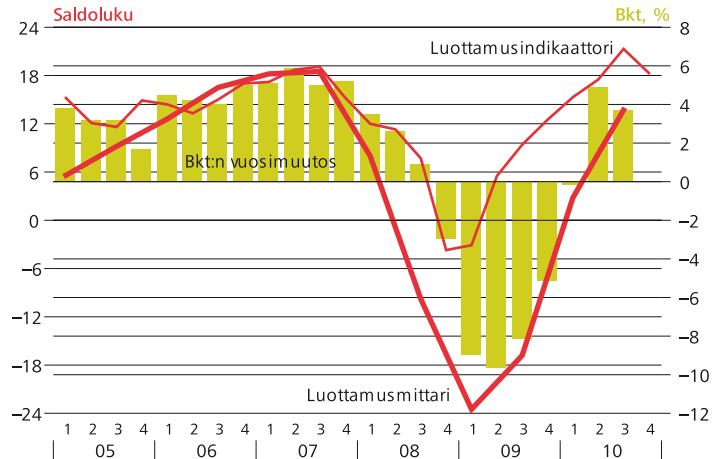
”Kunnassa kieltäydyttiin kuntarakenemuutoksesta ja näin valittiin heikenevien palvelujen, korotettujen verojen ja maksujen tie”.

”Laman vaikutukset näkyvät pohjoisessa viiveellä: nyt kun etelässä laman selkä on taittumassa lama näkyy meillä”.

Aineistoa 20 vuodelta

Aluebarometri on työ- ja elinkeinoministeriön ja Suomen Kuntaliiton kaksi kertaa vuodessa teettämä internet-kysely, jonka Tilastokeskus toteuttaa. Alue-

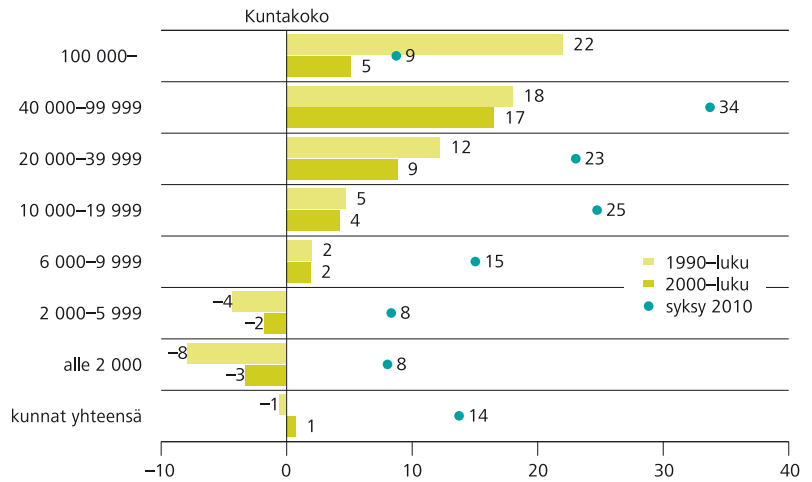
Bkt:n volymin vuosimuutos, kuluttajien luottamusindikaattori ja aluebarometrin luottamusmittari kevästä 2005 syyskuun 2010

Lähde: Findikaattori (Tilastokeskus: Kansantalouden tilinpito, Kuluttajabarometri) ja Aluebarometri 2005–2010

Kuvio 1

Aluebarometrin luottamusmittarin keskiarvo 1990-luvulla ja 2000-luvulla sekä lokakuussa 2010 kuntakoko mukaan

Lähde: Aluebarometri 1–2/2010. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2/2011 / Tilastokeskus

Kuvio 2

barometrin aineisto koostuu yli 30 000 päättävävastauksesta 39 mittauskerralta ajanjaksolta 1991–2010.

Vastaajat edustavat kunnan virkamiesjohtoa, kunnanhallitusta ja kunnanvaltuustoa (kunnanjohtajat, kunnan talous- ja elinkeinopäälliköt tai vastaavat, kunnanhallituksen ja valtuuston puheenjohtajat sekä ensimmäiset ja toiset varapuheenjohtajat). Vuoden 2010 kyselyihin vastasi keväällä 967 ja syys-

lä 1 013 kuntapäätäjää. Kevään kysely toteutettiin 21.4.–12.5. ja syksyn 5.10.–27.10.2010. ■

Lähde: Aluebarometri 2011. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Alueiden kehittäminen 1/2011.

Vesa Virtanen on Tilastokeskuksen elinolut-yksikön kehittämisspäälikkö.

Anna Rikama

Raha ja muita vaihdon välineitä

Ensimmäinen suomalainen raha oli oravannahka, erityisesti talvinahka. Monissa kulttuureissa eletään yhä ilman varsinaista rahaa. Taloudellinen toiminta ja vaihdanta nojaavat sosiaalisten suhteiden ylläpitoon, eikä tuotto-odotuksilla ole juurikaan merkitystä.

Satoja vuosia sitten oravannahkaa käytettiin maksuvälineenä. Sen merkitys oli keskeinen, verot kerättiin ja maksettiin nahkoina. Suomesta myös vietiin ulkomaille jo keskiajalla oravannahkoja runsain määrin. Ne olivat harvinaisia ja säilyttivät arvonsa hyvin. Niitä käytettiin myös lämpimien turkisvaatteiden tekoon.

Tarujen mukaan pätevä pyytäjä sai saaliikseen hyvänä vuonna 10–15 oravaa päivässä. Lehmän hankintaan ahkeralta metsämieheltä kului runsas viikko, sillä lehmän sai noin sadalla oravannahalla.

Suomen kielen sana raha merkitsi alun perin turkista, lähinnä juuri oravannahkaa. Etymologisesti sana viittaa kuivaan ja rahisevaan turkikseen. Turkiksia käytettiin Suomessa pitkään vaihdon välineenä metallirahojen ohella.

StockXCHNG / John Siebert

Kwaio-heimon keskuudessa länsimaista valuuttaa karsastetaan, koska sillä ei voisi ylläpitää sosiaalisia suhteita.

Oravannahkatalous elää paikannimissä

Oravannahkakauppa on vaikuttanut myös Suomen maantietoon. Vantaan Tikkurila – entinen turkisten kauppapaikka – on saanut nimensä 10 oravannahkaa tarkoittaneesta rahayksikkö tikkurista.

Kiihtelys on oravannahkojen kaupassa ja verotuksessa vanha suomalainen määrän yksikkö, 40 oravannahan nippu. Vanha turkialue Kiihtelysvaara on saanut nimensä tämän perusteella.

Hopeisia metallirahoja on Suomessa esiintynyt viikinkiajalta lähtien. Markkaniminen valuutta oli käytössä Ruotsin kuningaskunnan rahayksikkönä nykyisen Suomen maaperällä jo keskiajalla.

Vaihto rakentaa suhteita

Nykyäänkin on käytössä monenlaisia talousjärjestelmiä, jotka eivät perustu kolikoihin, seteleihin tai sähköiseen rahaan. Heimoyhteiskunnissa rahan merkitys voi olla täysin erilainen kuin modernissa, länsimaisessa kulttuurissa. Talous ja vaihto voivat liittyä arvon lisäksi sosiaalisiin suhteisiin.

Esimerkiksi Papua-Uudessa-Guineassa sijaitsevassa Trobriand-saarten yhteisössä vallitsee monimutkainen talous- ja vaihtojärjestelmä, joka toimii ilman ra-

haa. Saarilla on mahdollisuus olla oma-varainen ja viljellä omat ruokansa. Asukkailla ei siis ole pakottavaa tarvetta vaihtoon. Heimo kuitenkin pitää vaihtoa erittäin tärkeänä, sillä se on tärkeä osa sosiaalisia suhteita.

Yhteisön päällikkö on korkeimmassa asemassa. Kylän asukkaat tuovat hänelle jopa kolmanneksen kaikista kylän ruokavaroista. Ruokaa pidetään ylpeyden aiheena, ja sillä myös ylpeillään. Päällikköä voi pitää yhteisön "pankkiirina", joka pystyy asemansa perusteella varastoimaan suurimman osan tuotoksista ja myös laittamaan sitä eteenpäin.

Vaikeita siirtymiä

Nigerilaisen tiv-yhteisön talousjärjestelmä puolestaan muuttui radikaalisti, kun siirtomaavallan seurauksena länsimainen raha esiteltiin yhteisölle. Tivien vaihtojärjestelmä oli länsimaisesta näkökulmasta monimutkainen, sillä se jakautui kolmeen moraalisesti eriarvoiseen osa-alueeseen.

Ennen eurooppalaisten tuloa esimerkiksi kaikki avioliitot olivat vaihtoavio-liittoja siten, että vaikkapa miehet vaihtoivat siskojaan keskenään. Rahan käyttöönotto toi avioliittoinstituutioon ongelmia, koska naisten arvo mitattiin nyt rahassa. Tämän seurauksena moraaliin perustunut talousjärjestelmä romahti ja vaihtui markkinataloudeksi.

Erlaisia arvoja

Tyynen valtameren Salomon-saarilla elävällä kwaio-heimolla on täysin omanlai-

nen talousjärjestelmänsä, johon kuuluu simpukkaraha. Kwaiolle länsimainen raha ja simpukkaraha edustavat täysin erilaisia moraalisia arvoja.

Simpukkaraha eli kofu tehdään itse tai vaihdetaan johonkin. Kofu on siitä erikoinen, että se on täysin paikallinen ja vain kwaiot voivat valmistaa sitä itselleen. Heidän ei tarvitse tukeutua muihin saadakseen materiaalia rahan tekemiseen.

Kofu on kuin länsimainen raha. Sitä käytetään arvoesineenä ja maksuvälineenä eikä esimerkiksi koruna. Niin kuin kansallinen raha yleensä, myös kofu on symboli heimon taloudellisesta omavaraisuudesta ja kulttuurista. Kwaiot ovat ylpeitä omasta, arvonsa säilyttävästä rahastaan ja haluavat pitää sen yhteisön sisäisenä rahana.

Kwaiojen talousjärjestelmän lopullinen päämäärä ei ole tuotto vaan sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen. Länsimainen valuutta ei voisi ylläpitää sosiaalisia suhteita samalla tavalla, ja siksi sitä karsastetaan. ■

Lähteet:

Bronislaw Malinowski 1921.

(The Primitive Economics of Trobriand Islanders (The Economic Journal, vol. 31.)

David Akin 1999. Cash and Shell Money in Kwaio, Solomon Islands.

Paul Bohannon 1959. The Impact of Money on an African Subsistence

Economy. The Journal of Economic History, vol. 19

Wikipedia: Rahan historia Suomessa.

Dan Steinbock

Säilyykö Brasilian kasvutahti?

Presidentti Rousseff sai vuodenvaihteessa johdettavakseen uudistuneen ja nopeasti kasvavan talouden. Haastava toimintaympäristö ja lähestyvät suuret urheilutapahtumat pistävät kasvuoptimismin testiin.

// Sosiaalinen nousu oli vaikuttavaa Lulan kahden kauden aikana”, totesi **Dilma Rousseff**, Brasilian ensimmäinen naispresidentti Brasilian kansallisessa kongressissa tammikuun 1. päivänä. Rousseff kiitteli edeltäjänsä ja opettajaansa, presidentti **Luis Inácio Lula da Silvaa**, mutta totesi myös, että ”köyhyyttä riittää yhä.”

Vain kuukausi ennen virkavalaa Rio de Janeiron slummit *favelat*, joita huu-

meiden salakuljettajat olivat hallinneet vuosikymmeniä, muistuttivat lähinnä sotatannerta, kun merijalkaväki ja poliisi iskivät Vila Cruzeiroon. Liittovaltio tuki operaatiota. Osavaltion kuvernööri **Sergio Cabral** on Lulan kannattaja, joka tuki Rousseffin kampanjaa.

Rio valmistautuu paraikaa vuoden 2014 jalkapallon MM-kisoihin ja vuoden 2016 olympialaisiin. Aika on kortilla, ja tavoitteet ovat korkealla.

Sotilasdiktatuureista demokratiaan ja tasa-arvoisempaan yhteiskuntaan

Teollistuminen alkoi Brasiliassa ensin alueellisesti, Sao Paulon läheisyydessä. Kansallisesti teollistuminen kiihtyi 1930–45, jolloin edistyksellinen sotilaselitti organisoivat vallankumouksen. Käytännössä vallanvaihto johti kenraali **Getulio Vargasin** autoritaariseen hallintoon. Tuonnin korvaamiseen perustuva kehitysstrategia jatkui, kun Brasilia siirtyi demokratiaan (1945–64).

Yli 10 prosentin talouskasvu jatkui aina 1970-luvun öljykriisiin asti. Poliittisia oikeuksia rajoitettiin kuitenkin samanaikaisesti. ”Brasilian talousihme” ajautui sekasortoon, kun investointien kasvu rahoitettiin liialla ulkomaisella lainalla.

1980-luvun alun finanssikriisin jälkeen uusi demokratia korvasi sotilashallinnon. Presidentti **Fernando Collorin** aikana talousongelmat syvenivät, samoin korrupatio, vajeet, velka ja inflaatio. Seuraajan, **Itamar Francon**, aikana finanssiministeriksi kohosi **Fredo Henrique Cardoso**, joka onnistui tasapainottamaan budjetin ja siirsi maan uuden valuutan aikaan. Samalla keskuspankki nosti korkoja niin korkealle, että 2 500 prosentin inflaatio vuonna 1993 laski 16 prosenttiin kolmesa vuodessa.

Cardososta äänestettiin presidentti vuonna 1994. Hän yksityisti valtionyhtiötä,

mutta lanseerasi samalla myös uusia sosiaaliohjelmia köyhyyden vähentämiseksi. Samalla kun käteissiirrot vähensivät köyhyyttä 35 prosentista 28 prosenttiin, tasa-arvo kasvoi verrattain hitaasti.

Cardoson toisen kauden aikana ulkomaiset pääomat hakeutuivat Brasiliaan, mutta se johti uuteen aalokkoon 1990-luvun jälkipuolella, kun Aasian finanssikriisi ja Venäjän talousromahdus sattuivat kipeästi myös Brasiliaan.

Läpi 1990-luvun Brasilian reaalin bkt-kasvu oli 2,9 prosenttia, merkittävästi alhaisempi kuin 1950-luvun jälkeinen 5,3 prosenttia.

Uusi hallitus entisen linjalla

Vaalivoittonsa jälkeen Rouseffin koalitio hallitsee yli 70 prosenttia edustajainhuoneesta ja senaatin enemmistöä. Uusi presidentti haluaa vaikuttaa talouspolitiikkaan ja valitsi suunnitteluministeriksi lähipiiriinsä kuuluvan **Miriam Belchiorin**.

Rouseff säilytti myös Lulan aikaisen finanssiministeri **Guido Mantegan**. Mantega kasvatti julkisia investointeja luottokriisin aikaan, mikä nyt myönteisesti vaikuttaa kasvutalouden kuumentumiseen ja inflaatioon.

Lulan kausina Brasilian valuutta real kaksinkertaistui suhteessa USA:n dollariin. Juuri Mantega ensimmäisenä varoitti valuuttasodan uhasta viime syksynä ja näki USA:n keskuspankin määrällisen keventämisen uhkana, joka ajaisi ”kuumaa rahaa” nouseviin talouksiin. Hän yritti hillitä valuutan arvon kasvua kolminkertaisella veron, jonka ulkomaiset sijoittajat maksoivat brasilialaisista obligaatioista.

Keskuspankin johtoon Rouseff nimitti **Alexandre Tombinin**, joka nosti korkokantaa. Presidentti tavoittelee reaalikorkojen laskua, ja se taas vaatii tiukkaa talouspolitiikkaa, niinpä **Antônio Palocci** oli luonteva valinta esikun-

Rio de Janeiro on vuoden 2016 olympiakisojen tapahtumapaikka. Brasilian olympiakomitea julkisti kisojen tunnuslogon hiljattain.

tapäällikön tehtävään. Hän oli finanssiministeri Lulan kaudella.

Rouseffin hallitusnimitykset kielivät yrityksestä jatkaa Lulan linjoilla. Mutta linjaukset liittyvät myös päätöksiin, jotka tapahtuvat merkittävästi kauempana – eli Pekingissä.

Vakautus ja Kiinan vienti voimistivat kasvua

Vuonna 2002 presidentti Lula ryhtyi johtamaan maata, joka oli konkurssin partaalla. Kasvu hiipui, kansainväliset valuuttatavarannot olivat tyrehtymässä, hyperinflaatio vaani ovelta, ja kansainväliset sijoittajat pakenivat maasta. Brasilian julkisen velan markkinat olivat sekasortoiset.

Vain vuotta aiemmin Argentiina oli ajautunut konkurssiin, mikä johti laajaan sosiaaliseen kuohuntaan ja ajoi keskiluokan köyhyyteen. Teknologiakuplan jälkeen globaali kasvu näytti pysähtyneen, ja syyskuun 11. päivän terrori-iskut siirsivät Washingtonin huomion Lähi-itään.

Ensi töikseen Lula kutsui ministerinsä hätäneuvotteluihin ja vaati heiltä verouudistusehdotuksia ja pääomainvestointien kasvattamista, jotta talouskasvu ▶

StockXCHNG / Afonso Lima, lancu Justin, Antônio Pardal.

Taloukasvu voi jatkua nopeana, jos Rouseff kykenee hallinnoimaan nousevaa inflaatiota, yliarvostettua valuuttaa ja kulutusluottojen kasvua.

nousisi 5 prosenttiin.

Muutaman viikon kuluttua markkinat rauhoittuvat, etenkin kun Lula nimitti kansainvälisen pankkiiri **Henrique Meirellesin** keskuspankin johtoon ja uusi finanssiministeri **Antônio Palocci** aloitti tiukan talouspolitiikan.

Lulan talouspolitiikka syntyi suotuisen tähtien alla. Vuonna 2001 Kiina liittyi maailmankauppajärjestö WTO:n jäseneksi. Vain vuotta myöhemmin Lula aloitti Brasilian talousuudistukset. Kiinan tavarakysyntä ja Brasilian kasvutavoitteet tukivat toinen toistaan – etenkin kun suurin osa Brasilian viennistä oli tavaroita, joiden hinnat riippuivat merkittävästi USA:sta ja Kiinasta.

Kun Lulasta tuli Brasilian presidentti vuonna 2002, maan suurimmat kauppakumppanit olivat USA (25,5 %), Alankomaat (5,3 %), Saksa (4,2 %), ja Kiina (4,2 %). Viimeisten kahdeksan vuoden aikana USA:n markkinaosuus on romahtanut, mutta Kiinan osuus on yli kolminkertaistunut. Vuonna 2009 Brasilian merkittävimpiä kauppakumppaneita olivat Kiina (13,2 %), USA (9,6 %) ja Argentiina (7,8 %).

Niin kauan kuin Kiinan ja USA:n tavarakysyntä jatkuu, Brasilian vahva kasvu jatkuu. Jos kysyntä laskee äkisti, edessä on vaikeuksia. Kasvua voivat vahvistaa öljyvarannot – mutta ne voivat myös hidastaa teollisuuden rakennemuutosta.

BRIC-maan kasvu jatkuu jos...

Kun Lulan työväenpuolue voitti presidenttivaalit 2000-luvun alussa, sen pää tavoitteena oli vakauttaa talous ja luoda pohja köyhyydenvastaiselle kamppailulle. 2010-luvulla Lulan menestys siirsi valokeilan nopeaan kasvuun ja keskiluokkaan. Nyt tavoitteena on varmistaa mahdollisuudet sosiaaliselle nousulle, samalla kun tulosiirrot taataan köyhille.

Jotta Brasilia voisi kasvattaa talousmahtiaan Latinalaisen Amerikan alueellisena johtajana ja osana nousevia BRIC-maita (Brasilia, Venäjä, Intia ja Kiina), sen tulisi korjata makrotalouden vajeita, vähentää byrokratiaa ja korruptiota, kehittää julkisia palveluita, karsia työsäädöksiä sekä kehittää uutta infrastruktuuria.

Taloukasvu voi jatkua nopeana, jos Rouseff kykenee hallinnoimaan nouse-

Talouden avaintiedot

Rahayksikkö: 1 real (BRL) = 100 centavos.

Valuuttakurssi: 1 USD = 1,75 BRL (vuoden 2010 keskipariteetti)

Bruttokansantuote: käyvin hinnoin 1 322 mrd. USD, ostovoimapariteetilla 1 963 mrd. USD (arvio 2009)

Bruttokansantuote henkeä kohden: käyvin hinnoin 6 800 USD, ostovoimapariteetilla 10,100 USD (arvio 2009)

Inflaatio: 5,9 prosenttia joulukuun 2010

Tärkeimmät teollisuuden alat: petrokemia, moottoriajoneuvot ja niiden osat, teräs, tekstiilit, sementti, puutavara, rautamalmi, tina, koneet ja laitteet

Päävientituotteet: ajoneuvot ja niiden osat, metallurgian tuotteet, soijapavut, viljat ja ruokaöljyt, kemikaalit

Pääuontituotteet: koneet ja elektroniset laitteet, kemikaalit, öljy, ajoneuvot

Tärkeimmät kauppakumppanit: Yhdysvallat, Argentiina, Kiina ja Saksa

Verotus: yritysvero 34 %, ALV 7–25 %, luksustuotteiden osalta jopa yli 300 %, palkkaverot 15–27,5 %.

Lähde: Finpro, Brasilian keskuspankki

vaa inflaatiota, yliarvostettua valuuttaa ja kulutusluottojen nopeata kasvua. Mikäli Brasilia haluaa saavuttaa Itä-Aasian kasvu-uran, tarvitaan vielä enemmän – merkittävästi avoimempaa kauppaa, investointien ja säästämisen kaksinkertaistamista sekä julkisen ja ulkomaisen velan huomattavia leikkauksia.

Jos nämäkin kasvuesteet voidaan ylittää, Brasilia on Aasian tiellä. ■

Dan Steinbock on India, China and America -instituutin (USA) kansainvälisen liiketoiminnan tutkimusjohtaja.

Mikko Myrskylä

Kyllä se siitä – ajan myötä

Lähes kaikissa maissa ja kulttuureissa lasten hankkimista pidetään yhtenä ihmisenä olemisen perustehtävistä. Lasten ajatellaan olevan onnellisuuden ja hyvän elämän edellytys. Todellisuus ei kuitenkaan aina ole niin ruusuinen.

Tutkimus toisensa jälkeen osoittaa, että lapsettomat ovat onnellisempia kuin ne, joilla on lapsia. Onnellisuus näyttäisi karkaavan yhä kauemmaksi lapsiluvun kasvaessa. Kahden lapsen vanhemmat ovat onnettomampia kuin yhden, ja kolmen lapsen vanhemmat onnettomampia kuin kahden. Tämä negatiivinen yhteys lasten määrän ja onnellisuuden välillä pätee maasta toiseen.

Miksi ihmiset sitten järkevästi hankkivat lapsia, vaikka niistä kokonaisuudessaan näyttäisi koituvan enemmän mielihäviötä kuin -hyvää?

Useita vaihtoehtoisia selitysmalleja on ehdotettu tälle ainakin näennäisesti irrationaaliselle lasten hankinnalle. Ehkä kulttuuriset ja lähipiirin odotukset saavat ihmiset hankkimaan lapsia, vaikka he eivät niitä itse varsinaisesti haluaakaan. Ehkä päätökset lastenhankinnasta tehdään epätäydellisen informaation varassa. Toisin sanoen ihmisillä on liian positiivinen kuva lapsista ja niiden kanssa elämisestä, ja todellisuus iskee vasta, kun huonosti nukutun yön jälkeen lastenvaunut eivät mahdu bussiin, tai viimeistään, kun murrosikäinen osoittaa innovatiivisuuttaan nokkelilla haistatteluilla.

Voi olla, että ehkäisy pettää. Tai ehkä olemme evoluution orjia ja meidät on vain ohjelmoitu lisääntymään, riippumatta siitä, mitä vaikutuksia sillä on henkiseen hyvinvointiin.

Mitä onnellisuus on?

On myös esitetty, että vanhemmat ovat todellisuudessa onnellisempia kuin lapsettomat, mutta survey-lomakkeen tyyppinen kysymys: ”Kaiken kaikkiaan, oletko nykyisin erittäin onnellinen, melko onnellinen, ei kovinkaan onnellinen, ei lainkaan onnellinen?” ei mittaa todellista onnellisuutta tai rauhaa, jonka lapset mukanaan tuovat.

Tämä nostaa esiin kysymyksen, mitä onnellisuus on ja miten sitä pitäisi mitata. Hyviä vastauksia on vähän, siksi tässäkin artikkelissa nojataan tähän kritisoituun, mutta vakiintuneeseen kysymykseen ja vastausasteikkoon onnellisuuden mittaamisessa.

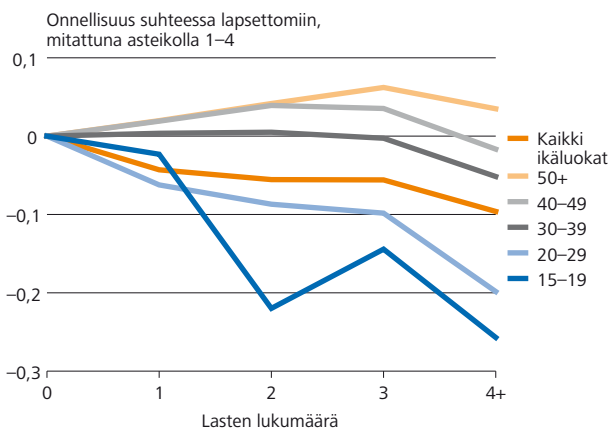
Edellä mainitut selitykset sille, miksi lapsia hankitaan vaikka ne eivät näyttäisi onnellisuutta juuri tuovan, ovat kaikki periaatteessa mahdollisia, mutta niiden käytännön testaaminen on osoittautunut hankalaksi.

Olen kollegani **Rachel Margolisin** kanssa tutkinut vaihtoehtoisia selitysmalleja, joka yksinkertaisuudessaan perustuu siihen, että lasten ja onnellisuuden välinen yhteys muuttuu elämänkaaren myötä. Tämän muutoksen ymmärtäminen voi auttaa ymmärtämään, miksi harva lopulta jää vapaaehtoisesti lapsettomaksi. Seuraavassa referoidaan tutkimustuloksiamme; tarkemmat analyysit ovat saatavilla kirjallisuusluettelon artikkelista.

futureimagebank.com

Onnellisuus ja lasten lukumäärä iän mukaan suhteessa lapsettomiin

Lähde: World Values Survey, vuodet 1981–2005, N=201 988.

Kuviossa on estimoitu regressiomallilla lasten lukumäärän ja onnellisuuden yhteys suhteessa lapsettomiin eri ikäryhmissä. Regressiomalli kontrolloi sukupuolen, tulojen, sosioekonomisen aseman, siviilisäädyn, survey-vuoden ja maiden väliset erot.

Kuvio näyttää lasten lukumäärän ja onnellisuuden välisen yhteyden suhteessa lapsettomiin eri ikäryhmissä. Kuvion estimaatit on laskettu World Values Surveyn vuodet 1981–2005 ja 86 maata kattavasta 201 988 hengen aineistosta. Lasten lukumäärän ja onnellisuuden yhteyttä estimoitaessa olemme vakioineet sukupuolen, suhteellisten tulojen, sosioekonomisen aseman, siviilisäädyn ja maiden ja vuosien erilaisten onnellisuustasojen mahdollisen vaikutuksen pois yhtälöstä.

Nuoret vanhemmat onnettomimpia

Oheinen kuvio osoittaa, että globaalisessa perspektiivissä lapsettomat ovat todellakin onnellisimpia. Kun tarkastellaan kaikkia ikäluokkia yhdessä, yhden lapsen vanhemmat ovat keskimäärin hieman lapsettomia onnettomampia; kahden tai kolmen lapsen vanhemmat ovat likimain yhtä onnellisia kuin yhden lapsen vanhemmat, ja neljän tai useamman lapsen vanhemmat ovat onnettomimpia.

Kuvio paljastaa myös, että lasten ja onnellisuuden yhteys riippuu vahvasti henkilön iästä. Suhteessa lapsettomiin nuoret, erityisesti alle 20-vuotiaat, vanhemmat ovat onnettomimpia. Alle 20-vuotiailla onnellisuusero lapsettomien ja kahden tai useamman lapsen vanhempien välillä on samaa luokkaa kuin leskien ja naimisissa olevien onnellisuusero koko väestössä.

Myös 20–29-vuotiaissa onnellisuus näyttäisi karisevan lasten myötä: mitä enemmän lapsia, sitä vähäisempi onnellisuus. Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että tulot korreloivat onnellisuuden kanssa. Tässä tutkimuksessa havaittu onnellisuusero 20–29-vuotiaiden lapsettomien ja samanikäisten kahden lapsen vanhempien välillä on samaa suu-

ruusluokkaa kuin koko väestössä korkeimpaan ja matalimpaan tulokolmannekseen kuuluvien välillä.

Vanhemmiten vanhemmuus on onnellisempaa

Keski-ikä lähestyessä lasten ja onnellisuuden suhde muuttuu. 30–39-vuotiaat 1–3 lapsen vanhemmat ovat yhtä onnellisia kuin lapsettomat, ja 40–49-vuotiaista onnellisimpia ovat 2–3 lapsen vanhemmat.

Yli 50-vuotiaiden joukossa lapsettomat ovat onnettomimpia, ja 2–4 lapsen vanhemmat onnellisimpia. Tässä ikäryhmässä kahden tai useamman lapsen vanhempien ja lapsettomien onnellisuusero on samaa suuruusluokkaa kuin koko väestössä keskimmäisen ja alimman tulokolmanneksen onnellisuusero.

Olosuhteet vaikuttavat

Alle 40-vuotiaiden heikosti ansaitsevien ikäryhmässä lasten lukumäärä on vahvimmin yhteydessä matalaan onnellisuustasoon. Tämä tuntuu ymmärrettävältä, koska köyhyyden merkitys muuttuu rajusti lasten myötä. Toisaalta lasten ja onnellisuuden välinen negatiivinen yhteys on heikoin perinteisissä hyvinvointivaltioissa, joissa vanhempia tue-

taan tulonsiirroilla, verotuksella ja kottuuhintaisella päivähoidolla.

Yli 40-vuotiailla lasten ja onnellisuuden välinen yhteys on vahvin maissa, joissa terveydenhuolto ja eläkkeet riippuvat enemmän itsestä ja perheestä kuin julkisista järjestelmistä. Lapsettomana ikääntyminen on mahdollisesti miellyttävämpää maissa, joissa vanhuusiän turvan takaa valtio eikä perhe.

Huolenaiheesta huolenpitäjäksi

Miksi nuoret vanhemmat sitten ovat onnettomampia kuin lapsettomat, mutta keski-ikässä yhteys kääntyy päinvastaiseksi ja eläkeikää lähestyttäessä lasten lukumäärän ja onnellisuuden yhteys muuttuu positiiviseksi? Tämä käänne on vahva ja havaitaan sekä miehillä että naisilla, rikkailta ja köyhillä, terveillä ja sairailta, naimisissa olevilla ja muilla, riippumatta yhteiskuntajärjestelmästä.

Mahdollisesti vanhemmuuden alkuvaiheissa lasten ollessa pieniä heidän mukanaan tuomat huolet ja haasteet painavat enemmän kuin toivotunkin lapsen tuoma onni. Vanhemmuuteen kuuluu usein univajetta, rahanpuutetta ja huolta lapsen turvallisuudesta, terveydestä ja kehityksestä. Lapset myös usein rasittavat parisuhdetta. Iän myötä näihin haas-

Lasten ollessa pieniä heidän mukanaan tuomat huolet ja haasteet voivat painaa enemmän kuin toivotunkin lapsen tuoma onni.

teisiin ehkä tottuu, niitä oppii hallitsemaan, tai niiden vaikeus vaimenee.

Elämänsä myöhemmissä vaiheissa lapset yleensä myös muuttuvat perheen resurssija kuluttavista resurssija tuottaviksi. Tämä voi näkyä taloudellisena, emotionaalisena tai fyysisenä hoivana.

Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että onnellisuus ylipäättään vähenee 40–50 ikävuoteen asti ja kääntyy sitten nousuun. Tässä artikkelissa esitellyt tulokset viittaavat siihen, että onnellisuus lisääntyy erityisen nopeasti vanhemmissa ikäryhmissä. Lasten ja onnellisuuden välisen yhteyden muutokset elämänsä eri vaiheissa viittaavat siihen, että lapset ovat pitkään aikavälin investointi omaan hyvinvointiin. ■

Mikko Myrskylä on tutkimusryhmän johtaja saksalaisessa väestötieteen Max Planck -instituutissa.

Kirjallisuutta

Alesina, A., Di Tella, R., and MacCulloch, R. 2004. *Inequality and happiness: are Europeans and American different?* *Journal of Public Economics*, 88, 2009–2042.

Di Tella, R., MacCulloch, R., & Oswald, A.J. (2003). *The macroeconomics of happiness*. *Review of Economics and Statistics*, 85(4), 809–827.

Powdthavee, N. 2009. *Think having children will make you happy?* *The Psychologist* 22(4): 308–310.

Baumeister, R.F. 1991. *Meanings of life*. New York: Guilford Press.

Gilbert, D.T. (2006). *Stumbling on happiness*. London: Harper Perennial.

Kahneman, D. & A. Deaton. 2010. *High income improves evaluation of life*

but not emotional well-being. *Proc of the Nat Academy of Sciences*, 107(38), 16489–16493.

Margolis R. and M. Myrskylä (2010). *A global perspective on happiness and fertility*. *Population and Development Review* 37:1.

Lavee, Y., S. Sharlin, and R. Katz. 1996. *The effect of parenting stress on marital quality: An integrated mother-father model*. *Journal of Family Issues* 17(1):114–135.

Stone, A., Schwartz, J., Broderick, J. & Deaton, A. (2010). *A snapshot of the age distribution of psychological well-being in the United States*. *Proc of the Nat Academy of Sciences*, 107, 9985–9990.

Markus Rapo

Kuka on maahanmuuttaja

Maahanmuuttaja, ulkomaalainen, vieraskielinen, siirtolainen, maahanmuuttajataustainen, ulkomaalaistaustainen. Ulkomaalaisuus on Suomessa niin tuore asia, että välillä tahtovat puurot ja vellit mennä sekaisin. Asia on tuonut uuden haasteen myös väestötilastointiin. Yhä enemmän halutaan tietoa ”maahanmuuttajista”, mutta aina ei edes kysyjä itse tiedä, keitä hän näillä tarkoittaa.

Suomesta on kautta aikojen lähdetty ulkomaille etsimään vaurautta ja parempaa tulevaisuutta. Ennen itsenäisyyttä ja vielä maamme itsenäistymisen jälkeenkin suuntaus oli pääsääntöisesti Suomesta ulkomaille. Suomalaiset siirtolaiset muuttivat Yhdysvaltoihin, Australiaan, Ruotsiin ja muualle Eurooppaan. Jokunen ”amerikanserkkku” palasi takaisin kotimaahan enemmän tai vähemmän vaurastuneena. Useampi jäi sille tielleen.

1960–1970-lukujen vaihteessa Suomesta suuntautui varsin suuri muutto-

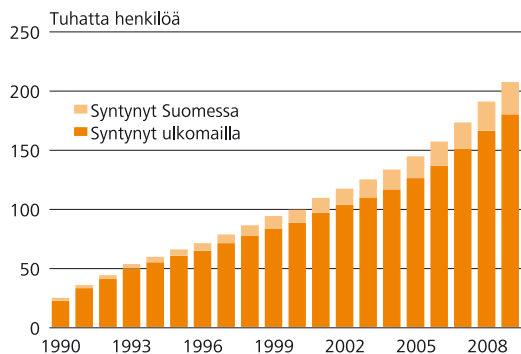
aalto Ruotsiin. Osa muuttajista palasi muutaman vuoden jälkeen takaisin kotimaahan, mutta yhä vieläkin Ruotsissa asuu Ruotsin tilastoviraston (SCB) mukaan noin 170 000 Suomessa syntyneitä henkilöitä. Ei ole olemassa tarkkoja lukuja siitä, kuinka paljon ulkosuomalaisia eli ulkomaille muuttaneita suomalaisia eri maailman kolkissa on. Eduskuntavaaleissa äänioikeutettuja ulkomailta asuvia täysi-ikäisiä Suomen kansalaisia on viime vaaleissa ollut runsas 200 000. Tämä luku ei kerro kokonaiskuvaa, koska moni ulko-

maille muuttaneista on luopunut Suomen kansalaisuudesta. Ruotsissa asuvista Suomessa syntyneistä henkilöistä vain joka kolmas on Suomen kansalainen.

Suomesta tullut maahanmuuttokohde vasta 2000-luvulla

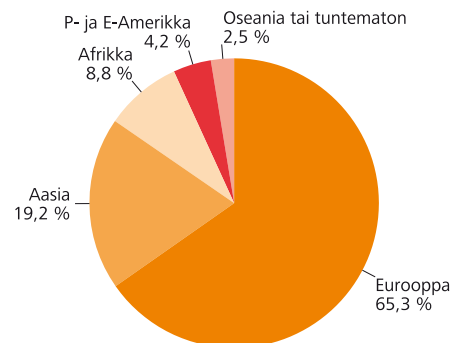
Maahanmuutto on noussut Suomessa puheenaiheeksi etenkin maailmanlaajuisen taloustilanteen heikennyttyä. Kriittisiäkin sävyjä on ollut kuultavissa ja mel-

Vieraskielisten määrä Suomessa 1990–2009

Kuvio 1

Suomessa asuvat ulkomailla syntyneet henkilöt syntymämaanosan mukaan vuonna 2009

Kuvioiden lähde: Väestötilastot, Tilastokeskus

Kuvio 2

ko varmasti aihe puhuttaa myös tulevien eduskuntavaalien kampanjoinnissa. Maahanmuutto Suomeen on kuitenkin hyvin tuore ilmiö. Sotien jälkeen siirtolaisuus oli pääsääntöisesti Suomen ja Ruotsin välistä muuttoliikettä. 1990-luvulla Suomi sai muutamina vuosina muuttovoittoa reilummin, kun pakolaisia saapui etenkin Somaliasta ja sen lisäksi poliittisella päätöksellä myönnettiin inkeriläisille mahdollisuus muuttaa Suomeen. Tämän jälkeen siirtolaisuus ja muuttovoitto ulkomailta hiipuivat 10 vuoden ajaksi sille vaatimattomalle tasolle, jossa se lähes koko itsenäisyytemme ajan on ollut.

Todellinen maahanmuuton lisäys on tapahtunut vasta EU:n laajentumisen myötä viime vuosikymmenen loppupuolella. Kun ihmisten liikkuvuutta on helpotettu, on uusista jäsenmaista, etenkin Virossa, tullut lisää muuttajia Suomeen. Myös Aasiasta on ollut yhä enemmän tulijoita. Vuosina 2007 ja 2008 tehtiin uusi maahanmuuttoennätys ja sen myötä Suomi sai ennätysmäärän muuttovoittoa ulkomailta. Vuoden 2008 nettomaahanmuutto oli 15 500 henkilöä. Vuosina 2007–2009 muuttovoitto ulkomailta on kasvattanut maamme väestöä enemmän kuin luonnollinen väestönlisäys eli syntneiden enemmyyks kuoilleisiin nähden.

Maahanmuutosta puhuttaessa tuli-

si aina muistaa suomalaiset paluumuuttajat. Vuosien 2000–2009 aikana Suomeen on muuttanut ulkomailta yhteensä noin 218 000 henkilöä. Heistä joka kolmas oli Suomessa syntynyt eli ns. paluumuuttaja. Vuosittain suomalaiset itse ovat ylivoimaisesti suurin maahanmuuttajaryhmä. Tämä tosiasia tahtoo monesti unohtua maahanmuutosta keskusteltaessa. Jos keskustelu painottuu vain ulkonäöltään kantaväestöstä poikkeaviin ihmisiin, ollaan pahasti sivuraiteilla.

Suomessa on vähän ulkomaalaisia...

Ennen kuin keskustellaan maahanmuuttajien tai ulkomaalaisten koulutustasusta tai työllistymisestä, tulisi määritellä perusjoukko, jota halutaan tarkastella. Lehtijutuissa käytetään milloin syntymävaltiota, milloin kansalaisuutta tai äidinkieltä kohdejoukkoa määriteltäessä. Jokainen näistä määritelmistä (kieli, kansalaisuus, syntymävaltio) antaa eri ihmisjoukon ja näin ollen tehdyt tarkastelutkin voivat antaa erilaisen kuvan tai lopputuloksen.

Kuviossa 1 on nähtävissä vieraskielisen väestön määrä Suomessa vuosina 1990–2009. Kuviossa vieraskieliset on jaettu ulkomailla ja Suomessa syn-

tyneisiin. Vuonna 1990 maassamme oli äidinkieltään vierasta kieltä puhuvia 25 000 henkilöä. Määrä on ollut tasaisessa kasvussa ja vuonna 2009 vieraskielisten määrä ylitti 200 000 henkilön rajan, mikä oli 3,9 prosenttia Suomen väestöstä. Maamme vieraskielisestä väestöstä yli kolmannes (37 %) puhuu äidinkielenään joko venäjää tai viroa.

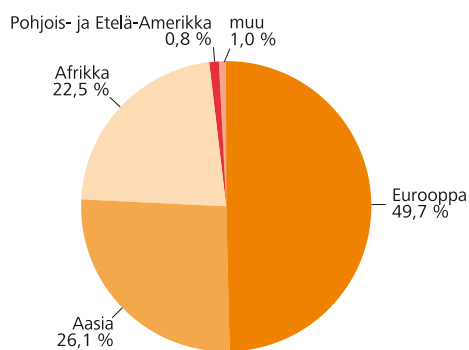
Henkilön äidinkielitietoa ei ole kovinkaan monen maan osalta käytettävissä, joten kansainvälisen vertailun mahdollistaa kansalaisuus. Eurostatin vuoden 2008 tilastojen mukaan Suomessa oli EU27-maista ulkomaisten kansalaisia seitsemänneksi vähiten. Vuoden 2009 lopussa Suomessa oli ulkomaisten kansalaisia 156 000, mikä on noin 50 000 henkilöä vähemmän kuin vieraskielisiä. Erotus selittyy sillä, että ulkomailta Suomeen muuttanut henkilö voi anoa ja saada Suomen kansalaisuuden, minkä jälkeen hän on tilastoissa Suomen kansalainen.

Ulkomailla syntyneitä henkilöitä asui Suomessa vuoden 2009 lopussa 233 000. Mistä ulkomailla syntyneet henkilöt ovat Suomeen tulleet? Kuviossa 2 on ryhmitelty ulkomailla syntyneet henkilöt maanosittain. Euroopassa syntyneitä on kaksi kolmasosaa ulkomailla syntyneistä. Toiseksi suurin ryhmä ovat Aasiassa syntyneet, 19 prosenttia, ja kolmanneksi suurin Afrikassa syntyneet, 9 prosenttia. ▶

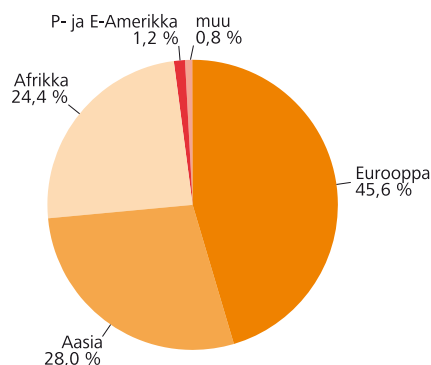
Markus Rapo työskentelee yliaktuaarina Tilastokeskuksen henkilötalastot -yksikössä. Hän vastaa muun muassa väestöennusteesta.

Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten (0–24 -v.) henkilöiden äidin syntymävaltio

Kuvio 3a

Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten (0–24 -v.) henkilöiden isän syntymävaltio

Kuvioiden lähde: Väestötalastot. Tilastokeskus

Kuvio 3b

Pohjois- ja Etelä-Amerikassa syntyneitä on noin 4 prosenttia.

Kansalaisuutta, äidinkieltä tai syntymävaltiota käytettäessä päädyimme siis ulkomaalaisten osalta joukkoon, joka on kooltaan 156 000–233 000 henkilöä. On itsestään selvää, että jos tarkastellaan esimerkiksi ulkomaalaisten työllisyyttä kansalaisuuden tai syntymävaltion mukaan, päädytään helposti erilaisiin tuloksiin. Lisäksi on huomioitava, että ulkomailla syntyneet henkilöt eivät ole yksiselitteisesti ulkoma-

laisia. Osa ulkomailla syntyneistä henkilöistä on syntynyt suomalaisen perheen lapsena ulkomailla ja voi näin ollen olla Suomen kansalainen ja puhua äidinkielenään suomea. Ulkomailla syntyneistä puhuukin äidinkielenään suomea lähes joka viides. Siksi Suomessa olevia ulkomaalaisia määriteltessä olisi hyvä käyttää henkilön syntymävaltion lisäksi henkilön äidinkieltä. Ulkomailla syntyneitä ja äidinkielenään muuta kuin suomea puhuvia oli vuoden 2009 lopussa Suomessa 190 000 henkilöä. Tämä luku an-

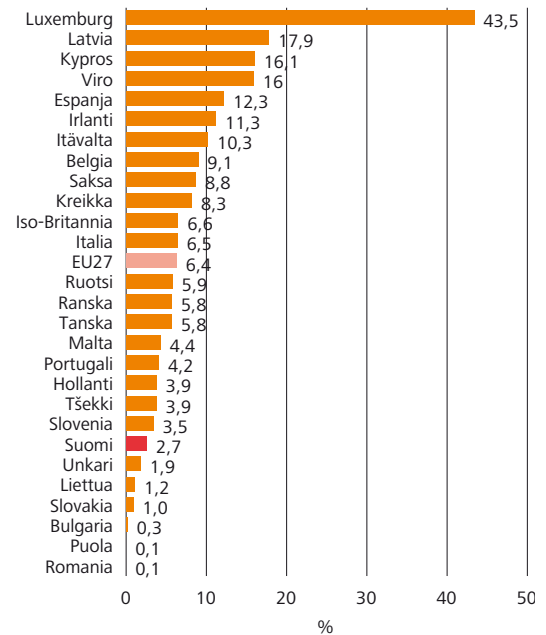
taa luotettavimman kuvan siitä, kuinka paljon Suomessa on ulkomaalaisia.

...ja vielä vähemmän ulkomaalaistaustaisia

Suomessa on yhä useammin ryhdytty käyttämään myös termiä ulkomaalaistaustainen tai maahanmuuttajataustainen henkilö. Itse ymmärrän edellä mainitut termit niin, että niillä tarkoitetaan ns. toisen polven siirtolaisia eli ulkomailla Suomeen muuttaneiden ulko-

*Puhuttaessa aivovuodosta
ulkomaille tulisi muistaa, että
meillä ei ole kattavaa tietoa
Suomeen muuttavien
henkilöiden koulutuksesta
eli mahdollisesta
aivovuodosta Suomeen.*

Ulkomaiden kansalaisten osuus väestöstä EU27-maissa
vuoden 2008 lopussa

maalaisten henkilöiden Suomessa syntyneitä lapsia. Koska maahanmuuttoa on suuntautunut maahamme lyhyen ajan, on ulkomaalaistaustaisia hyvin vähän ja he ovat iältään varsin nuoria.

Ulkomaalaistaustaisten määrittelyminen on vaikeampaa kuin ulkomaalaisten määrittelyminen. Suomessa syntynyt lapsi voi tilastoissa olla Suomen kansalainen tai puhua äidinkielenään suomea. Siksi ulkomaalaistaustaisen henkilön määrittelyä tarvitaan hänen vanhempensa syntyperästä. Vuoden 2009 lopussa Suomessa oli 30 000 alle 25-vuotiaasta henkilöä, joiden molemmat (tai ainoa tiedossa oleva) vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla. Näiden ulkomaalaistaustaisten henkilöiden vanhempien syntyperää on tarkasteltu kuviossa 3. Äitejä ja isiä on tarkasteltu erikseen, koska kaikilla ei ole tietoa molemmista vanhemmista. Ulkomaalaistaustaisten henkilöiden äideistä puolet on syntynyt Euroopassa, 26 prosenttia Aasiassa ja 23 prosenttia Afrikassa. Isien kohdalla tilanne on ymmärrettävästi hyvin samankaltainen. Isistä 46 prosenttia on syntynyt Euroopassa, 28 prosenttia Aasiassa ja 24 prosenttia Afrikassa. Näin ollen Suomessa syntyneistä alle 25-vuotiaista ulkomaalaistaustaisista henkilöistä karkeasti sanoen joka toinen on taustaltaan eurooppalainen, joka neljäs aasialainen ja

joka neljäs afrikkalainen. Alle 10-vuotiaiden osuus ulkomaalaistaustaisista, joiden molemmat vanhemmat asuvat Suomessa, on 70 prosenttia ja täysi-ikäisten osuus vain kaksi prosenttia.

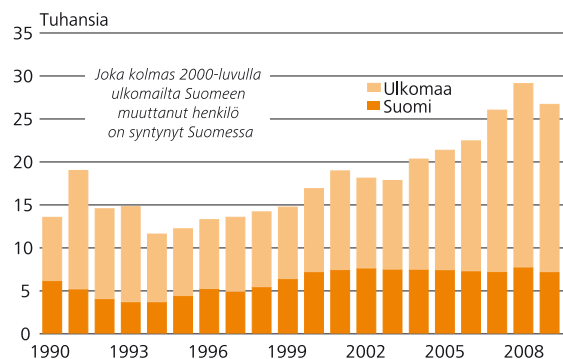
Tietokysyntä ulkomaalaisista lisääntynyt

Koska ulkomaalaiset ovat Suomessa varsin tuore ilmiö, on tietokysyntä ulkomaalaisista lisääntynyt vasta viime vuosina. Tietoa halutaan siitä, kuinka hyvin

ulkomaalaiset integroituvat maahamme, ja on hyvä, että asiaa tutkitaan. Ilmiön tilastointiin liittyy myös ongelmia. Jos suomalainen yritys palkkaa ulkomaailta ulkomaalaisen työntekijän, ei työntekijän tarvitse maahanmuuton yhteydessä esittää tutkintotodistuksiaan. Työntekijän on luonnollisesti kyettävä esittämään pätevyytensä yritykselle, mutta maahanmuuton yhteydessä hänen koulutustietojaan ei järjestelmällisesti tallenneta. Muuttoilmoituksessa henkilöltä kysytään lähinnä vain uusi ja vanha ►

Kuvio 4

Maahanmuutto syntymävaltion mukaan 1990–2009

Kuvioiden lähde: Väestötilastot. Tilastokeskus

Kuvio 5

Suomessa syntynyt lapsi voi tilastoissa olla Suomen kansalainen tai puhua äidinkielenään suomea. Siksi ulkomaalaistaustaisen henkilön määrittelemiseksi tarvitaan tieto hänen vanhempiensa syntyperästä.

asuipaikka, aivan kuten kenen tahansa suomalaisen muuttaessa asuinpaikkaa. Tilastokeskuksessa ylläpidettävään tutkintorekisteriin päätyvät pääsääntöisesti vain Suomessa suoritettut tutkimukset. Esimerkiksi suomalaisen ulkomailta suorittama tutkinto ei päädy tutkintorekisteriin, ellei henkilö itse ole aktiivinen ja hae viranomaisilta hyväksyntää ulkomaiselle tutkinnolleen. Näin ollen esimerkiksi puhuttaessa aivovuodosta ulkomaille tulisi muistaa, että meillä ei ole kattavaa tietoa Suomeen muuttavien henkilöiden koulutuksesta eli mahdollisesta aivovuodosta Suomeen.

Suomessa ollaan ajautumassa tilanteeseen, jossa on samanaikaisesti sekä työttömyyttä että työvoimapulaa. Ongelma syntyy siitä, että työvoiman tarjonta ja kysyntä eivät kohta. On ammattiryhmiä, joissa työpaikat ovat Suomessa vähentyneet globalisaation seurauksena. Toisaalta on aloja, jolle suomalaiset itse eivät koulutaudu ja haakeudu. Maahanmuuttokriittisyyden ymmärtää, kun maassa on paljon pitkäaikaistyöttömiä. Ongelmallista on myös se, jos työvoimapolusta kärsivä ala ei voi hankkia työvoimaa ulkomailta, vaikka kotimaan työmarkkinoilla ei työvoimaa ole tarjolla.

Ulkomaalaisten integroitumisessa yhteiskuntaamme on havaittavissa suuria eroja. Eroavuudet saattavat heijastaa myös ennakkoluulojamme. Integroituminen voi tapahtua vain sitä kautta, että

Redeo

hyväksymme uudet tulijat maahan. Länsi-Euroopasta tulevat ulkomaalaiset työllistyvät Suomessa hyvin. Virolaiset työllistyvät hyvin ja heillä on varmasti etua sukulaiskielestään, jolloin suomenkielen oppiminen on nopeaa. Jos tarkastellaan työssäkäyntitilaston avulla sitä, miten hyvin eri kansalaisuudet työllistyvät Suomessa, niin voimme havaita joi-

takin yllätyksiäkin. Vuoden 2008 lopussa Suomessa olevista kansalaisuuksista kenialaisilla oli korkein työllisyysaste (72,9 prosenttia). Suomen kansalaisten työllisyysaste oli toiseksi korkein (71,3 prosenttia) ja virolaisten kolmanneksi korkein (69,0 prosenttia).

Jos tarkastellaan työttömyystilannetta, niin alhaisin työttömyysaste oli ke-

nialaisilla (4,0 prosenttia), nepalilaisilla (6,7 prosenttia) ja intialaisilla sekä alankomaalaisilla (7,2 prosenttia). Suomen kansalaisten työttömyysaste oli kansalaisuuksista 11. alhaisin eli 8,7 prosenttia. Korkein työttömyysaste oli Sudanin, Somalian, Irakin, Afganistanin ja Myanmarin kansalaisilla. Näiden maiden kansalaisten työttömyysaste oli kaikilla yli 50 prosenttia.

Miten Suomen kävisi ilman ulkomaalaisia ja ulkomaalaistaustaisia?

Tilastokeskus julkisti vuoden 2009 syksyllä tuoreimman väestöennusteen. Väestöennusteesta laaditaan aina myös ns. omavaraislaskelma. Omavaraislaskelma on laskelma siitä, millainen väestökehitys Suomessa olisi tulevaisuudes-

sa, jos valtakunnan rajat "lukittaisiin" eli muuttoliikettä maanrajojen yli ei tapahtuisi. Samassa laskelmassa oletetaan myös, että ihmiset eivät muuttaisi kunasta toiseen valtakunnan rajojen sisäpuolella. Laskelma tarjoaakin mahdollisuuden tarkastella, millainen väestökehitys meitä odottaisi, jos nykyiseen väestöömme vaikuttaisivat vain syntyvyys ja kuolevuus.

Suuret ikäluokat ovat jäämässä eläkkeelle. Heidät työmarkkinoilla korvaavat ikäluokat ovat pieniä ja siksi maamme työikäisen väestön määrä pienenee tulevaisuudessa. Omavaraislaskelman mukaan työikäisen eli 15–64-vuotiaan väestön määrä vähenisi vuoteen 2020 mennessä 280 000 henkilöllä. Vuoteen 2040 mennessä vähennys olisi 490 000 henkilöä eli lähes 14 prosenttia työikäisestä väestöstä. Jos asiaa tarkastellaan

50 vuoden päähän, niin vuoteen 2060 mennessä työikäisen väestön määrä vähenisi peräti 650 000 henkilöllä eli 18 prosenttia nykyisestä.

On varsin selvää, että tällainen kehitys olisi kestävä. Jokainen voi kuvitella, mitä valtiontaloudelle merkittäisi mahdollinen verotulojen väheneminen viidenneksellä, kun samaan aikaan ikärakenteen muutoksen aiheuttamat lisäkustannukset rasittavat sosiaali- ja terveysmenoja. Suomeen muuttavista ulkomaalaisista ei tule valtiontalouden kannalta kannattavia veronmaksajia, ellei heitä saada integroitua yhteiskuntaamme. Tässä onkin haaste meille kaikille. Hyväksymmekö Suomeen tulevat ulkomaalaiset vai suljemmeko heidät yhteiskunnan ulkopuolelle? ■

Palkat ja työvoimakustannukset 2010

– luotettavaa ja monipuolista tietoa palkoista ja työvoimakustannuksista

Julkaisu on kattava yhteenveto eri alojen palkoista ja työvoimakustannuksista: niiden tasoista, rakenteista, hajonnasta ja muutoksista. Tuoreimpia keskimääräisiä tunti- ja kuukausiansioita tarkastellaan eri työnantajasektoreilla mm. toimialan, ammattin, koulutuksen, iän ja maakunnan mukaan.

Julkaisu sisältää myös tuloksia Työvoimakustannusindeksistä, joka kuvaa tehdyn työtunnin muutosta yksityisellä sektorilla toimialoittain sekä juuri ilmestyneen Työvoimakustannustutkimuksen tiedot kustannusten rakenteista ja tasoista.

Julkaisu sisältää myös Ansiotasoindeksin pitkät aikasarjat ja palkkojen ja työvoimakustannusten kansainväliset vertailut.

Tuotenumero 3233

Hinta: 52 euroa

Toimituskulut: 6,50 euroa

Tilaukset:

puh.(09) 1734 2011

myynti@tilastokeskus.fi

 Tilastokeskus

Toistuvasti voi kuulla mielipiteen, että nuorten pitäisi tulla aikaisemmin työelämään. Todellisuudessa nuoret kuitenkin ovat jo merkittävä osa työvoimaa. Heiltä löytyy myös osaamista ja oikeaa asennetta.

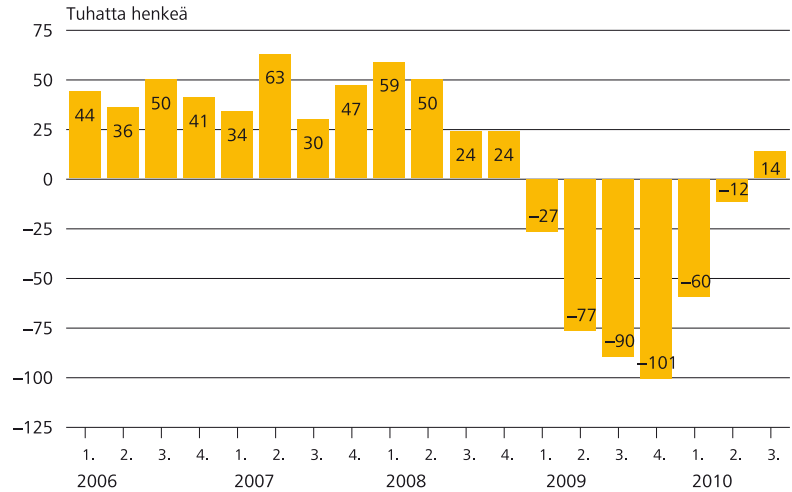
Anna-Maija Lehto

Arvoa nuorten työvoimalle

Työllisyyden muutos

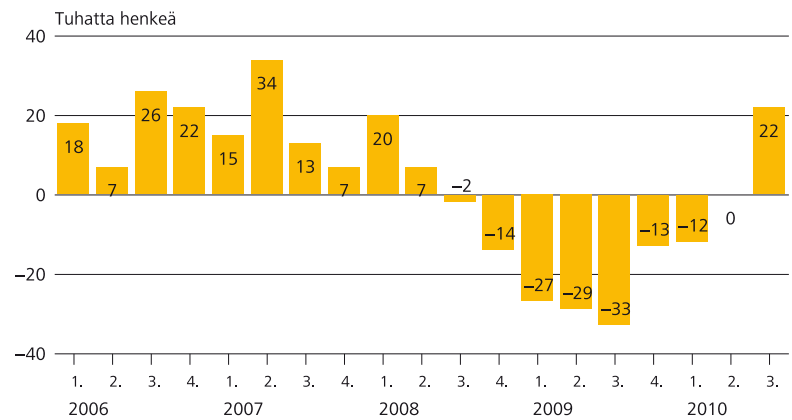
Edellisen vuoden vastaavasta neljänneksestä

Kuvio 1

Opiskelijoiden työllisyyden muutos

Edellisen vuoden vastaavasta neljänneksestä

Kuvioiden lähde: Työvoimatutkimus 2006–2010. Tilastokeskus

Kuvio 2

Vuonna 2008 alkaneen taloudellisen taantuman aikana hyvin merkittävä osa työllisyyden vähentymisestä oli opiskelijoiden työllisyyden tilapäistä vähentymistä. Kuvio 1 kuvastaa vuosineljänneksittäin tapahtuneita muutoksia työllisyydessä edellisen vuoden vastaavaan neljännekseen verrattuna. Taantuman kokonaismuutoksesta saa

parhaan kuvan laskemalla yhteen kahden vuoden aikaisen muutoksen vuoden 2008 ensimmäisestä neljänneksestä vuoden 2010 ensimmäiseen neljännekseen.

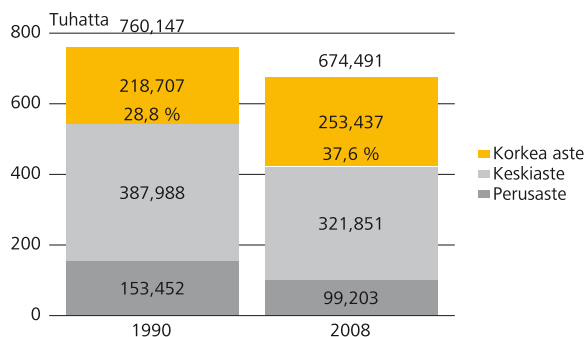
Työllisten määrä väheni tuolloin yhteensä 87 000 henkeä. Samana ajankohtana opiskelun ohessa työssä olevien määrä väheni 39 000 henkeä (kuvio 2). Näin ollen lähes puolet työllisyyden vä-

Opiskelijoiden työvoimaan kuuluuus 2005–2010

1. neljännes	Opiskelijoita yhteensä	Työlliset opiskelijat		Työttömät opiskelijat		Pelkästään opiskelee	
			% opiskelijoista		% opiskelijoista		% opiskelijoista
2005	674 000	246 000	36,5	47 000	6,9	381 000	56,5
2006	688 000	265 000	38,5	48 000	6,9	376 000	54,6
2007	706 000	279 000	39,5	50 000	7,0	377 000	53,3
2008	700 000	299 000	42,7	40 000	5,7	361 000	51,5
2009	677 000	272 000	40,2	39 000	5,7	366 000	54,0
2010	700 000	260 000	37,1	49 000	7,0	391 000	55,8

Lähde: 1. neljännes, 15–74-vuotias väestö. Työvoimatutkimus. Tilastokeskus

25–34-vuotias väestö suoritetujen tutkintojen mukaan, 1990 ja 2008

Lähde: Väestön koulutusrakennetilasto. Tilastokeskus

Kuvio 3

hennyksestä selittyä opiskelijatyöllisyyden vähentymisellä. Opiskelijoiden voidaan sanoa kantaneen huomattavasti osuuttaan suuremman taakan työllisyystilanteen heikentymisestä, sillä normaalioloissa opiskelijatyöllisten osuus kaikista työllisistä on vain noin 11 prosenttia.

Nuorten työvoima on jo käytössä

Suomessa poikkeuksellisen suuri osa opiskelijoista on työssä opiskelun tai koulunkäynnin ohessa. Taulukosta nähdään, kuinka moni oli työssä vuoden ensimmäisenä neljänneksenä, siis lukukauden aikana eikä vain kesätöissä. Huippuvuonna 2008 heitä oli opiskelijoista 42,7 prosenttia, eli lähes 300 000 hen-

keä. Tämä on merkittävä työvoimanosa ja samalla myös työvoimapuskuri huonoina aikoina, kuten 2009 ja 2010, jolloin osuudet ja määrät laskivat selvästi. On myös varsin vaikea sanoa, milloin suomalaiset opiskelijat varsinaisesti tulevat työelämään, kun näin suuri osa on työssä jo lukukausien aikana. Tällöin myös puheet siitä, että Suomessa on nopeutettava opiskelijoiden työelämään tuloa, tuntuvat varsin oudoilta.

On käyty keskustelua siitä, että opiskelijoiden työssäkäynti hidastaa opintoja. Tässä on varmaan jotain perää, mutta toisaalta työkokemus on myös arvokasta. Kun on tutkittu eri maiden vastavalmistuneiden työnsaantia, on käynyt ilmi, että Suomessa valmistuneet saavat hel-

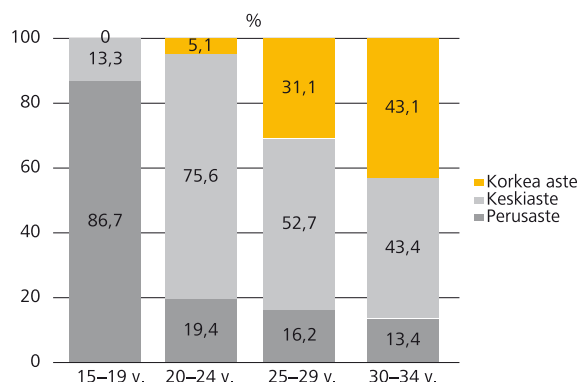
pommin oman alansa töitä kuin esimerkiksi Britanniassa, jossa opiskellaan hyvin nuorina ja pyritään valmistumisen jälkeen työllistymään ilman työkokemusta (Lindberg 2008). Oman alan työkokemus on mitä ilmeisimmin parhaiten työllistävää, mutta myös vaatimattomissa töissä saatu kokemus on arvokasta myöhemmin työelämässä. Johtavassa asemassa tai asiantuntijana on hyvä tietää, miltä lattiatason työ tuntuu.

Tuleeko nuorista osaajista pulaa?

Suomessa 25–34-vuotiaiden koulutus-taso on jatkuvasti noussut. Tätä ikäryhmää voidaan tarkastella siitä syystä, että siinä tutkinnot on suurelta osin jo suoritettu. Kun vuonna 1990 tämän ikä-sistä oli korkean asteen tutkinnon suorittaneita 29 prosenttia (219 000), oli osuus vuonna 2008 jo 38 prosenttia (253 000). Vain perusasteen varassa oli tämänikäisistä vuonna 1990 vielä 20 prosenttia (153 000), mutta 2008 enää 15 prosenttia (99 000). Kuvioista 3 nähdään, että 25–34-vuotiaiden ikäluokka on pienentynyt tämän noin 20 vuoden aikana. Samanaikaisesti kuitenkin ikäluokan koulutusrakenne on muuttunut ja korkean asteen tutkinnon suorittaneita on yli 30 000 aiempaa enemmän.

Työmarkkinoille pysyvästi tulevat ikäluokat ovat siis entistä koulutetumpia, eikä heissä enää ole merkittävän suuria ryhmiä, jotka olisivat jättäneet

Nuoret koulutusasteen mukaan, 2009

Lähde: Väestön koulutusrakennetilasto. Tilastokeskus

Kuvio 4

*Usein kuulee väitettävän,
että Suomessa opiskellaan liikaa.
Toisaalta osaamisen kysyntä
lisääntyy koko ajan.*

opintonsa vain perusasteeseen.

Suomessa tuskin tulee pulaa koulutetusta työvoimasta, kuten esimerkiksi valtion tuottavuusohjelman yhteydessä on esitetty. Ohjelman perustana olleessa OECD:n laskelmassa (2000-luvun alussa) on johtopäätöksiä tehty siitä, että 15–24-vuotiaiden ikäluokat olivat ennusteen mukaan supistuvia. Siksi oletettiin työmarkkinoille siirtyvästä koulutetusta työvoimasta tulevan pulaa tulevaisuudessa. Julkisen sektorin työvoimatarpeiden katsottiin haittaavan yksityisen sektorin mahdollisuuksia kilpailla tuosta työvoimasta. Valtion työvoima on kuitenkin vain neljä prosenttia Suomen työllisestä työvoimasta. Se ei voi olla suuri uhka yksityiselle sektorille, jonka osuus on sentään 75 prosenttia.

Arvostetaanko nuorten osaamista?

Kuvio 4 kertoo, miten koulutustasot kohoavat iän karttuessa. Suomessa suoritetaan pidempiä koulutuksia kuin muualla Euroopassa, joten vasta 30–34-vuotiaiden ryhmässä näkyy selvimmin lopullinen koulutustaso. Euroopan unionissa on asetettu tavoitteeksi, että 30–34-vuotiaissa korkean asteen tutkinto tulisi olla vähintään 40 prosentilla ikäluokasta (Eurooppa 2020). Suomi on reilusti tämän rajan yläpuolella.

Yleisvaikutelma on, että nuoria syy-

listetään milloin mistäkin. Viime vuosina on ehkä eniten moitittu sitä, että nuoret opiskelevat liian pitkään ja tulevat liian myöhään työmarkkinoille. Usein kuulee jopa väitettävän, että Suomessa opiskellaan liikaa, puhutaan esimerkiksi maisterimaniasta. Toisaalta myös sanotaan, että osaamisessa on Suomen kaltaisen maan vahvuus kansainvälisessä kilpailussa.

Tuskin osaamista voi koskaan olla liikaa. Huonosti palkattuihin töihin on vielä riittänyt hyvin työvoimaa juuri opiskelijoiden työssäkäynnin ja lisääntyneen maahanmuuton vuoksi. Toisaalta osaamisen kysyntä lisääntyy koko ajan: Euroopan unionin 2020 strategiassa arvioidaan, että korkeaa koulutusta vaativat työt lisääntyvät 16 miljoonalla, mutta vaatimattomat, vähän koulutusta vaativat työt taas vähenevät 12 miljoonalla.

Suomessa ongelma nuorten opiskelun suhteen on ennen muuta se, että vastavalmistuneiden on varsinkin taantumien aikana ollut lähes mahdoton saada koulutustaan vastaavaa työtä. Yksityisen sektorin kysyntä oli vähäistä, kunnissa talousongelmat estivät lisätöiden palkkaamisen ja valtion tuottavuusohjelma esti valtiolle pääsyn. Ei ole lainkaan ihme, että korkean asteen tutkintoja suorittaneiden työttömyysasteet nousivat selvästi.

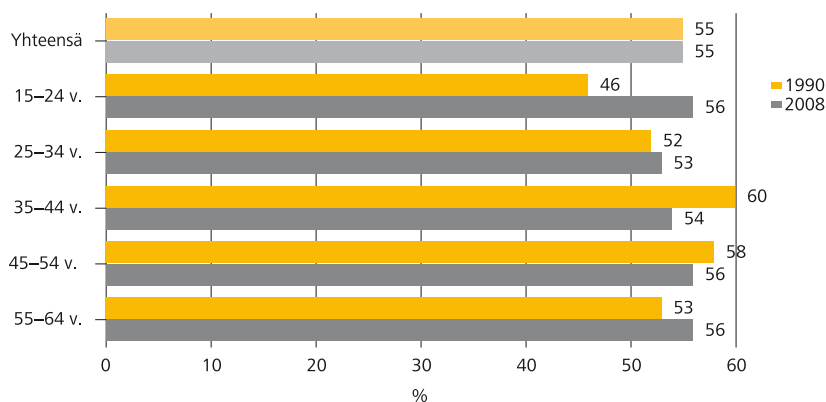
Nuorten työvoimaa ei arvosteta siinä määrin mielessä, että heillä on mahdollisuus päästä työmarkkinoille mil-

tei yksinomaan pätkätöiden kautta. Tämä ongelma on säilynyt, vaikka määräraikaisen työvoiman käytölle on lainsäädännössä asetettu entistä enemmän rajoituksia. Määräraikaisten työsuhteiden käyttö keskittyy alle 35-vuotiaisiin ja erityisesti nuoriin naisiin. Vuoden 2008 keväällä tehdyssä Työolotutkimuksessa 15–24-vuotiaista naisista oli määräraikaisten osuus 38 prosenttia ja 25–34-vuotiaista naisista 26 prosenttia. Miehillä vastaavat osuudet olivat 29 ja 12 prosenttia. Koko palkansaajaväestössä määräraikaisia oli tuolloin keskimäärin 12 prosenttia.

Keskustelua työtä koskevista asenteista

Nuorten osaajien työllistymistä saattaa haitata myös se, että julkisessa puheessa on usein väläytelty nuorten haluttomuutta sitoutua työelämään. Puhutaan nuorista kuluttajakansalaisina tai Y-sukupolven edustajina, jotka ovat hyvin koulutettuja, mutta jotka eivät tyydy useimpiin tarjottuihin työmahdollisuuksiin, vaan haluavat kokeilla monia eri paikkoja ja työnantajia (mm. EVAn raportit 2010). Vaikka näitä visioita ei olekaan tehty taloustaantumaa ajatellen vaan pidemmällä aikajänteellä, kokonaisten ikäluokkien kokemuksena tuskin tulee olemaan valinnanvaikeus työpaikan suhteen tai haluttomuus sitoutumiseen. ▶

Ansiotyö erittäin tärkeä elämäalue

Kuvio 5

kuksen Työolotutkimuksessa taas on kysytty erikseen ansiotyöstä, koti- ja perhe-elämästä ja vapaa-ajan harrastuksista niiden tärkeyttä elämäalueena. Nuorten kohdalla onkin merkittävää, että näiden kaikkien merkitys on kasvanut, vapaa-ajan harrastusten tärkeys selvästi eniten.

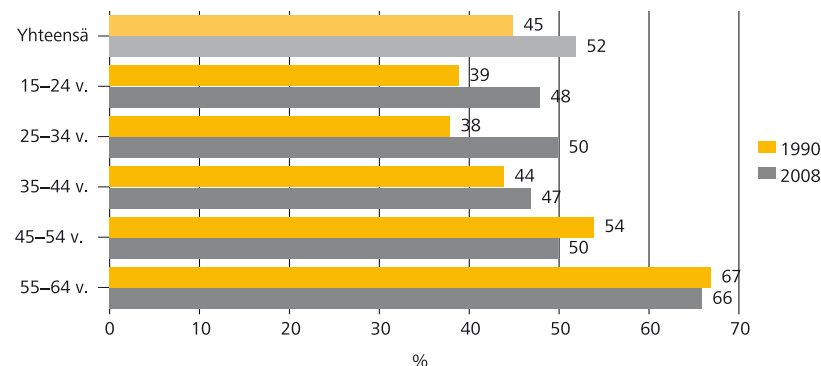
Toisaalta EVAn tutkimuksessa on mukana koko 18–70-vuotiaista väestöä koskeva otos. Työn tärkeyttä arvioivat yhtä lailla opiskelijat, kotona olevat ja eläkeläiset kuin työssä olevat. Nuorissa opiskelijoiden osuus aivan varmasti vähentää työn merkitystä vähentävästi.

Sitoutumisessakaan ei muutosta

Työhön ja työpaikkaan sitoutumisesta antavat Työolotutkimuksen tiedot myös varsin erilaisen kuvan kuin mitä EVAn raportissa ”Kuluttajakansalaiset tulevat” esitetään. Raportin mukaan erityisesti nuoret kuluttajakansalaisina välttelevät sitoutumista sekä valitsevat ja vaihtavat työpaikkoja kevyemmin perustein kuin aikaisemmat työhön sitoutuneemmat sukupolvet (Halava & Pantzar 2010).

Kuviossa 6 on esitetty, miten erikäiset vastasivat Työolotutkimuksen kysymykseen työpaikan vaihtohalukkuudesta vuosina 1990 ja 2008. Niiden osuus, jotka eivät halunneet vaihtaa toiseen työpaikkaan, oli kasvanut koko palkansaajaväestössä tänä aikana, mutta erityisen paljon sitoutuminen oli kasvanut nuorten keskuudessa. Tulos ei siis tue näkemystä, jonka mukaan nykyajan nuoret olisivat erityisen valikoivia työpaikkansa suhteen.

Ei halua vaihtaa toiseen työhön

Kuvio 6

Kuvioiden lähde: Työolotutkimukset 1990 ja 2008. Tilastokeskus

Kuvioissa 5 ja 6 on esitettyä Tilastokeskuksen Työolotutkimuksen tulosten pohjalta, miten tärkeänä elämäalueena nuoret työssäkäyvät pitävät työtä ja miten sitoutuneita he ovat nykyiseen työsuhteeseensa. Kuvioissa ovat mukana vain sellaiset palkansaajat, jotka eivät samaan aikaan opiskele, jotta työorientaatio saataisiin realistisemmin esiin.

Nuorten keskuudessa on erityisen mielenkiintoista se, että ansiotyötä erittäin tärkeänä elämäalueena pitävien osuudet ovat kasvaneet noin 20 vuodessa. Voimakkain kasvu (10 prosenttiyksikköä) on tässä suhteessa ollut kaikkein nuorimmilla, 15–24-vuotiailla. Koko palkansaajaväestöstä 55 prosenttia piti ansiotyötä erittäin tärkeänä sekä vuonna 1990 että 2008. Nuorin ikäryhmä oli vuonna 2008 hienokseltaan jopa ohittanut tämän keskiarvon, prosenttien ollessa 56.

Tämä antaa nuorten työtä koskevista asenteista selvästi erilaisen kuvan kuin mistä EVAn asennetutkimus vuodelta 2010 kertoo (Haavisto 2010). Sen mukaan nuoret eivät pidä työtä läheskään niin tärkeänä elämänsisältönä kuin vanhemmat ikäryhmät. Tutkimusten eroon on ainakin kaksi selvää syytä. EVAn tutkimuksessa on kysytty suhtautumista välttämään, jonka mukaan ”Työ on tärkein osa ihmisen elämänsisältöä”. Tilastokes-

kansajaväestöstä 55 prosenttia piti ansiotyötä erittäin tärkeänä sekä vuonna 1990 että 2008. Nuorin ikäryhmä oli vuonna 2008 hienokseltaan jopa ohittanut tämän keskiarvon, prosenttien ollessa 56.

Pysyvä työsuhteet tulevaisuuden turvaksi

Tässä esitetyt tiedot kertovat monesta eri näkökulmasta, miten integroituneita nuoret, alle 35-vuotiaat, ovat suomalaisen työelämään. Työurien pidentämistä koskevassa puheessa voi tavan takaa kuulla mielipiteitä siitä, että nuoret pitää saada aikaisemmin työelämään, jos kohta työuria on pidennettävä myös lopusta ja keskeltäkin.

Tilastojen avulla katsottuna nuoret suurelta osin ovat jo työelämässä, myös opiskellessaan. Valtaosa nuorista on myös vahvasti ja pysyvästi työmark-

Suomessa poikkeuksellisen suuri osa opiskelijoista on työssä opiskelun tai koulunkäynnin ohessa. Huippuvuonna 2008 heitä oli lähes 300 000.

kinoille suuntautuneita. Pitkien koulutusten avulla haetaan hyviä työmahdollisuuksia ja ammatillista pätevyyttä.

Syyllyttäminen koskee myös opiskelun ohessa työskentelyä. Sen katsotaan turhaan viivästyttävän valmistumista. Toisaalta opintojen aikaisesta työnteosta on myös hyötyä. Vertailututkimukset ovat osoittaneet, että työkokemus auttaa valmistumisen jälkeistä työllistymistä. Vaatimattomissakin töissä on mahdollista oppia tärkeitä työelämän taitoja.

Nuorista ei kannattaisi olla huolissaan myöskään työtä koskevien asenteiden puolesta. Työ on nuorille edelleen erittäin tärkeä elämänaalue, vaikka muutkin osa-alueet kuten perhe-elämä tai vapaa-ajan harrastukset ovat lisänneet tärkeyttään heidän elämässään. Nuorilla on myös vahva halu kiinnittyä

työpaikkaansa, kehittyä työtehtävissään ja suunnitella elämäänsä mahdollisimman turvalliselta pohjalta, pysyvien työsuhteiden lähtökohdasta. ■

Dosentti Anna-Maija Lehto työskentelee tutkimuspäällikkönä Tilastokeskuksen elinolot -yksikössä.

Lähteet:

Eurooppa 2020. Komission tiedonanto. Älykkään, kestävä ja osallistuvan kasvun strategia. Euroopan komissio 3.3.2010.

Eurostudent, 2010. Social and Economic Conditions of Student Life in Europe.

Haavisto, I. (2010) Työelämän kulttuurivallankumous. EVA:n arvo- ja asennetutkimus 2010.

Halava, I.–Pantzar, M. (2010) Kuluttajakansalaiset tulevat! Miksi työn johtaminen muuttuu? EVA.

Lehto, A-M – Sutela, H. (2008) Työolojen kolme vuosikymmentä. Työolotutkimusten tuloksia 1977–2008. Tilastokeskus.

Lindberg, M. (2008), Diverse Routes from School, via Higher Education, to Employment. A Comparison of Nine European Countries, Turun yliopisto, Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen raportti 70.

Saarenmaa, K., Saari, K. ja Virtanen, V. (2010) Opiskelijatutkimus 2010. Korkeakouluopiskelijoiden toimeentulo ja opiskelu. OKM.

Tuottavuusohjelman valmistelu ja johtaminen. Valtiontalouden tarkastusviraston tuloksellisuustarkastuskertomukset 207/2010.

Luovaa tuhoa kulttuurialoilla

Aku Alanen

Yritykset aloittavat ja lopettavat toimintansa eri aloilla hyvin eri tahtiin. Varsinkin lama-aikoina erot näkyvät. Kulttuurisilla aloilla yrityskannan uusiutuminen on ollut viime vuosina hieman keskimääräistä nopeampaa, erityisesti muotoilupainotteisilla aloilla.

Tunnettu innovaatioteoreetikko **Joseph Schumpeter** loi aikanaan paljon siteeratun käsitteen 'luova tuho' pohtiessaan talouskriisien mahdollisia myönteisiä ja kielteisiä puolia. Jotkut yritykset tai toimipaikat kuolevat pois ja tilalle syntyy innovatiivisempia ja tuottavampia yrityksiä, jotka toimivat erilaisella tuote- ja palveluprofililla.

Schumpeter näki tämän erityisesti lama-aikoina kiihtyvän kierron keskeisenä tekijänä talouden uudistumisessa. Kansantalous voi näin muuttaa rakennettaan. Schumpeter ei uskonut olemassa olevien yritysraakenteiden ja koko talouden kykenevän uudistumaan pelkästään yritysten sisäisenä muutoksena.

Viime aikoina on puhuttu enemmän työntekijöiden työtehtävien muuttamisesta sekä työyksiköiden sisällä että välillä kuin varsinaisesti yrityskannan vaihtumisesta. Silti yrityskannan vaihtumisella on edelleen merkitystä.

Toiminnallisia muutosmittareita

Olen käyttänyt kulttuurialojen yrityskannan muutoksen mittaamiseen lähinnä kolmea perinteistä mittaria:

1. Kunakin vuonna toimintansa reaalisesti aloittaneiden yritysten suhde yritys-kantaan eli aloitussuhde (entry rate).

2. Toimintansa lopettaneiden yritysten suhde yritys-kantaan, jota kutsun lopetussuhteeksi (exit rate).

3. Turbulenssi, jolla kuvataan aloittaneiden ja lopettaneiden yritysten summan suhdetta yritys-kantaan ko. alalla. Turbulenssin suuruuden kannalta ei ole olennaista, kummasta muodosta on kyse, mutta turbulenssia voi pitää yhtenä luovan tuhon alkeellisena mittarina.

Vielä voidaan mitata ns. nettomuutosta, joka saadaan vähentämällä aloittaneista yrityksistä lopettaneiden määrät.

Tärkeätä on, että yrityksen aloittaminen ja lopettaminen mitataan toiminnallisesti eikä juridis-hallinnollisesti. Ky-

Yritysten aloittamis- ja lopettamisaste 2005–2009 keskimäärin, %

Toimiala	Aloittamisaste	Lopettamisaste	Erotus nettomuutos
Taideliikkeet	11,1	8,3	2,8
Kirjojen kustantaminen	8,2	7,1	1,1
Aikakauslehtien kustantaminen	5,0	5,0	-0,1
Elokuvienvideojen ja tv-ohjelmien tuotanto	11,8	7,0	4,8
Elokuvienvideojen ja tv-ohjelmien jälkituotanto	10,4	6,2	4,2
Äänitysstudiot, äänitteiden ja musiikin kustannus	12,4	6,4	6,1
Arkkitehtipalvelut	6,8	5,3	1,5
Graafinen muotoilu	18,7	9,6	9,2
Sisustussuunnittelu	21,8	10,3	11,5
Teollinen muotoilu ym.	17,5	7,4	10,1
Valokuvaamot ja muu kuvaustoiminta	13,9	6,6	7,3
Ohjelmatoimistot ja manageripalvelut	15,9	10,7	5,2
Esittävät taiteet	15,0	9,4	5,6

Lähde: Yritysrekisteri. Tilastokeskus

Taulukko 1

se on siis yritysten maksamien alv- ja soutu-maksujen alkamisesta tai loppumisesta.

Toki myös nyt käyttämäni aloittamisaste on osin epäaito mittari. Joissakin tapauksissa on kyse vain yrityksen nimen muuttamisesta vaikkapa brändisistä. Samoin yrityskaupat ja -järjestelyt ovat voineet vaatia uuden yhtiön perustamista, vaikka tosiasialliset toimijat olisivat samoja. Mutta näissäkin tapauksissa on yritykseen ilmaantunut joitain uusia piirteitä.

Epäaitojen tai aitojen uusien yritysten raja on siis veteen piirretty viiva. Tähän artikkeliin laskemissani mittareissa en ole edes yrittänyt rajankäyntiä, koska se vaatisi yksityiskohtaista kunkin yrityksen historian läpikäyntiä ja taustahenkilöiden aiempien työpaikkojen selvittämistä.

Epäaitoina pidettyjen uusien yritysten osuus kaikista uusista yrityksistä on Suomessa viime vuosina tehdyissä tutkimuksissa ollut muutaman prosentin luokkaa.

Paljon aloittavia yrittäjiä

Olen valinnut tarkasteltavaksi kolme-toista kulttuurin toimialaa. Ne edustavat kaikki kulttuurin ydintä ja ovat joko kokonaan tai osin tekemisissä suunnittelun, taiteellisen tuotannon tai sisällöntuotannon kanssa. Taiteellisesta painottuneudesta huolimatta monilla niistä on luonnollisesti myös kiinteät yhteydet kansan-

talouden muuhun tuotantoon.

Valitut toimialat jakautuvat aloittamisasteen osalta kolmeen ryhmään (Taulukko 1). Printtikustantaminen ja arkkitehtitoimistot kuuluvat matalimman aloittamisaktiivisuuden ryhmään; aloittamisaste on ollut alle 10 prosentin tasolla viime vuosina. On selvää, että esimerkiksi aikakauslehden kustantaminen vaatii jonkin verran pääomaa, ja vaikka uusia lehtiä koko ajan ilmaantuukin, ne ovat yleensä vanhojen kustantajien uusia kokeiluja.

Myös perinteisenä ja konservatiivisena pidetyssä kirjankustantamisessa on tapahtunut uusia avauksia, vaikkapa Siltalan veljesten siirtyminen omaan kustantamoon. Itse asiassa kirjankustantaminen ei lukujen valossa näytäkään mitenkään erityisen pysähtyneeltä savupiipputeollisuudelta.

Vertailun vuoksi laskin vastaavan aloitusasteen muutamille muille aloille. Tähän matalimpaan ryhmään sijoittuvat koko teollisuus-, kuljetus- ja varastointi- sekä kiinteistöalan toimialat keskimäärin. Myös laki- ja kirjanpitoalueluolujen yritykset kuuluivat tähän luokkaan noin 6 prosentin aloitusasteellaan.

Toiseen ryhmään, jossa aloittamisaste on pysytellyt hieman 10 prosentin yläpuolella, kuuluvat kulttuurialoista av-sektori, elokuvien tuotanto ja jälkituotanto sekä taideliikkeet. Kulttuurin ulkopuolisista vertailualoista tähän ryh-

Kiistelty teoria

Luovan tuhon ideaan on aikojen kuluessa suhtauduttu hyvinkin eri tavoin. Viime aikoina on entistä kriittisempi asenne ollut vallitseva. Kriisin katsotaan tuhoavan yritysten ja ihmisten verkostoja, inhimillisen ja sosiaalisen pääoman kantaa, ilman että syntyvä uusi kykenee saamaan aikaan lähellekään samaa tasoa kuin tuhoutunut toiminta oli.

Kielteiset kerrannaisvaikutukset muun yhteiskunnan toimintaan voivat olla myös masentavia. Voidaan puhua – kuten 1990-luvun lamassa – jopa kadotetuista sukupolvista, jotka eivät päässeet työelämän alkuun ollenkaan.

Yritysten ja muiden organisaatioiden sisällä ja välillä voi myös uusien luottamus- ja työsuhteiden rakentaminen viedä huomattavasti enemmän energiaa 'uuden luovuuden' hyötyihin nähden. Jos yritysten elon turbulenssi äityy liian voimakkaaksi, yhä suurempi osa väestöstä putoaa kyydistä. Kerrannaisvaikutuksien kautta siitä kärsii koko yhteiskunta.

Sopiiko käsite kulttuurialoille?

Toimiiko luovan tuhon teoria sitten kulttuurisilla aloilla paremmin kuin teknologia-aloilla tai teollisuudessa? Ainakin tuotavuuden osalta suhtaudun epäillen laman luovaan vaikutukseen, koska tehdasteollisuudessa kehitetty tuottavuuden käsite ei ylipäätään oikein sovi kulttuurisille aloille.

Toisaalta kulttuurin ja erityisesti taidekulttuurin kehityksen ytimeen on aina kuulunut turbulenssi. Sitä on näillä aloilla vain tarkasteltu yleensä enemmän sisällöllisenä, laadullisena muutoksena – vaikkapa modernin ja postmodernin välillä – kuin numeroiden kautta.

Eryityisesti kulttuurialoille kuuluvassa uuden etsimisessä suoranaisten taloudellisten epäonnistumisten lisäksi monet seikat – vaikkapa henkilökemiat – saattavat mennä ristiin ja etsitään uusia kumppaneita. Kulttuurialoilla särvät ovat tunnetusti teräviä.

Koska kulttuurialoilla sivutoimisuus tai osa-aikaisuus on hyvin yleinen yrittäjämuo- päätoimen ollessa joku muu, ei lama edes välttämättä näy selvästi käyttämissäni luvuissa. Tämä kriittinen näkökulma on tärkeä luovan tuhon idean käyttökelpoisuuden tarkastelussa.

Aku Alanen

Turbulenssi toimialoittain 2005–2009 keskimäärin

Toimiala	Aloittaneet + lopettaneet yritykset /yrityskanta
Sisustussuunnittelu	32,1
Graafinen muotoilu	28,3
Ohjelmatoimistot ja manageripalvelut	26,7
Teollinen muotoilu ym.	24,9
Esittävät taiteet	24,5
Valokuvaamot ja muu kuvaustoiminta	20,5
Taideliikkeet	19,4
Äänitysstudiot, äänitteiden ja musiikin kustannus	18,8
Elokuviin, videoiden ja tv-ohjelmien tuotanto	18,7
Elokuviin, videoiden ja tv-ohjelmien jälkituotanto	16,6
Kirjojen kustantaminen	15,2
Arkkitehtipalvelut	12,0
Aikakauslehtien kustantaminen	10,0
Lähde : Yritysrekisteri. Tilastokeskus	Taulukko 2

Sisustussuunnittelussa aloittelevia yrityksiä on ollut jopa yli viidennes kaikista alan yrityksistä.

mään kuuluivat rakentaminen ja vähittäiskauppa sekä mainosala, jolla on matalan aloittamiskynnyksen maine.

Kolmanteen, korkeimpaan ryhmään kuuluvilla aloilla yritysten aloitusaste on 15 prosentin yläpuolella. Aloilla on leimallisesti jotain tekemistä muotoilun kanssa. Viime vuosien innostus muotoiluun ja alan koulutukseen näkyy siis aloitusasteessa. Näitä aloja voidaan kutsua matalan kynnyksen aloiksi jopa kulttuurin talouden yhteydessä. Kaikkein matalin aloituskynnys näyttää olevan sisustussuunnittelussa, jossa aloittaneiden yritysten suhde yrityskantaan on ollut keskimäärin jopa yli 20 prosenttia vuodessa.

Aika paljon lopettaviakin

Aloittamista ei oikeastaan kannata tarkastella ilman vastaavaa lopettamistarastelua. Valitut toimialat voidaan vastaavasti jaotella kolmeen ryhmään lopettamisasteen mukaan. Korkeimpaan, noin 10 prosentin lopettamisasteen ryh-

mään kuuluvat osin samat alat kuin aloittaneissakin (Taulukko 1). Korkein lopettamisaste on viime vuosina ollut sisustussuunnittelussa, ohjelmatoimistoissa sekä graafisessa muotoilussa. Muiden alojen vertailuryhmässä majoitus- ja ravintola-alojen sekä vähittäiskaupan lopettamisaste ylitti 10 prosenttia vastaavana aikana.

Keskimmäiseen ryhmään, eli noin 7–8 prosentin lopettamisasteen tasolle, kuuluvat elokuvatuotanto, taideliikkeet sekä kirjojen kustantaminen. Muilta aloilta samalle tasolle lukeutuvat rakentaminen ja mainosala.

Matalimpaan lopettamisryhmään kuuluvilla aloilla lopettamisaste vaihtelee 5–6 prosentin tienoilla. Tähän ryhmään kuuluvat mm. aikakauslehtien kustantaminen, äänitysstudiot ja arkkitehtipalvelut. Vertailuryhmästä matalan lopettamisasteen aloja ovat kuljetus- ja varastointi, kiinteistöalat ja myös teollisuus kokonaisuudessaan. Liike-elämän palveluista laki-asiain ja kirjanpitoaloilla on ollut jopa alle 5 prosentin lopettamisaste viime vuosina.

Muotoilualoilla tapahtuu eniten

Kun verrataan toimialoittain nettomuutosta eli vuotuisen aloittamis- ja lopettamisasteen erotusta, kaikki kolme muotoilualaa ovat kirkkaasti kärjessä (Taulukko 1). Niillä uusien yritysten netto-perustaminen on ollut selvästi aktiivisinta viime vuosina.

Vaatimattominta nettokasvu on puolestaan ollut painetun sanan kustantamisessa ja arkkitehtipalveluissa. Vertailualoista yritysten määrän nettokasvu on ollut keskimäärin jopa alle yhden prosentin luokkaa vähittäiskaupassa, teollisuudessa, kuljetuksessa ja varastoinnissa.

Muotoilualat ovat yhdessä ohjelma-toimistojen kanssa viime vuosina kokeneet myös voimakkaimman turbulenssin (Taulukko 2). Yrityskanta on vaihtunut vauhdikkaimmin. Yritysten määrän nettokasvu ja turbulenssi ovat kohdentuneet suurin piirtein samoille aloille. Luova tuho näyttää siis kohdentuneen erityisesti muotoilun aloille.

Lamaa vastaan

Viimeisin talouslama alkaa näkyä tilastoissa vuositasonla vasta 2009 tiedoissa. On kiinnostavaa tarkastella, missä määrin lama näkyy aloittaneiden yritysten määrässä kulttuurisilla aloilla. Toki arviota hieman hämää se, että laman vaikutus alkoi näkyä eri aikoina eri aloilla. Eikä vuodenvaihde välttämättä ole kovin hyvä suhdannetarkastelun erotteluperusta.

Esimerkiksi arkkitehtitoimistoja perustettiin koko vuoden 2009 aikana kaksitoista vähemmän kuin vuonna 2008. Tämä lasku on jatkunut ainakin 2010 vuoden alussa. Toimistojen lopettaminen myös lisääntyi hieman oikeastaan koko vuoden 2009 ajan.

Kuitenkaan muutamilla aloilla, esimerkiksi graafisessa ja teollisessa sekä taideteollisessa muotoilussa, uusien yritysten perustaminen ei vähentynyt (Taulukko 3). Näillä aloilla tapahtui selkeä laman vastainen liike: uusia yrityksiä aloitti vuonna 2009 jopa huomattavasti enemmän kuin 2008.

Sen sijaan sisustussuunnittelussa aloitusten määrä laski kohdealoista eniten sekä suhteellisesti että absoluuttisesti vuoden 2009 aikana. Sisustussuunnittelu vaikuttaa olevan erittäin suhdanneherkkä 'luovan tuhon' ala, koska 2009/2010

Aloittaneet uudet yritykset 2008–2009

Toimiala	2008	2009	muutos	Yrityskanta 2009
Taideliikkeet	43	29	-14	342
Kirjojen kustantaminen	35	40	5	483
Aikakauslehtien kustantaminen	23	7	-16	263
Elokuvien, videoiden ja tv-ohjelmien tuotanto	142	119	-23	1142
Elokuvien, videoiden ja tv-ohjelmien jälkituotanto	6	9	3	73
Äänitysstudiot, äänitteiden ja musiikin kustannus	89	89	0	847
Arkkitehtipalvelut	137	125	-12	2106
Graafinen muotoilu	94	158	64	944
Sisustussuunnittelu	381	165	-216	1332
Teollinen muotoilu ym.	81	164	83	662
Valokuvaamot ja muu kuvaust.	216	176	-40	1534
Ohjelmatoimistot ja manageripalv.	327	169	-158	1592
Esittävät taiteet	118	128	10	947

Lähde : Yrityskeskus. Tilastokeskus

Taulukko 3

vaihteessa uusien yritysten aloittaminen kääntyi taas nousuun. Voi toki kysyä, missä määrin sisustussuunnittelussa on kyse alalle valmistuneiden pakkoyrittäjyydestä, kun vanhojen yritysten inhouse-suunnittelijan tehtäviin pääsy on vaikeata.

Uusien kasvupotentiaalia vaikea selvittää

Käyttämälläni mittareilla ei saa selville uusien kulttuuristen yritysten kasvupotentiaalia. Yritysten empiirisistä kasvututkimuksista tiedämme, että ainakin Suomessa useamman henkilön yhdessä perustamat yritykset kasvavat keskimäärin nopeammin kuin yhden tai erillisen henkilön yritykset. Kulttuurialoilla enemmistö yrityksistä kuuluu juuri kahteen jälkimmäiseen lajiin.

Aiempi yrittäjyyskokemus myös lisää kasvupotentiaalia, mutta kulttuurialoilla tätä kokemusta ei ole ainakaan muiden alojen aloittajiin verrattuna. Sen sijaan koulutustaso on usein korkea, mikä usein liitetään kasvupotentiaaliin. Pakkoyrittäjyyden isohko rooli lienee myös kasvupotentiaalin hidastaja kulttuurialoilla.

Tässä käytetyillä mittareilla ei myöskään pääse kovin syvälle kulttuurialojen mahdollisen tuhon ja toisaalta luovuuden ja innovatiivisuuden pohdinnassa. Voidaan toki sanoa, että yrityskanta kulttuurialoilla on uusiutunut keskimäärin aika nopeasti moniin muihin aloihin verrattuna. Syvällisempi arvio

Pakkoyrittäjiä, kasvuyrittäjiä vai elämäntapayrittäjiä?

Yritysten suuri määrä sinänsä ei ole kovin mielekäs tavoite. Onhan yrittäjien suuri osuus väestöstä usein yhteydessä yhteiskunnan alhaiseen kehitystasoon. Ns. pakkoyrittäjyys voi osaltaan selittää myös kulttuurialojen yrityskannan vaihtuvuutta.

Pakkoyrittäjyydessä joudutaan ryhtymään yrittäjämäiseksi itsensä työllistäjäksi olosuhteiden pakosta ilman omakohtaista halua. Syyt voivat liittyä talouslamaan, yksityistämiseen tai yritysten haluan käyttää mieluummin pieniä alihankkijoita palkkatyöntekijöiden sijaan.

Joillakin kulttuurialoilla pakkoyrittäjyyden rooli voi olla isokin. Vaikka pakko voi joissakin tilanteissa saada aikaan luovia ratkaisuja, se tuskin on otollisin tapa luovuuden tason nostamiseen.

Kasvuyrittäjyys lienee se, mitä meilläkin eniten haetaan ja tarvitaan. Kasvuhakuisuus toiminnan motiivina edellyttää kuitenkin vapaaehtoista eetosta, kasvuhalu.

Joillakin kulttuurialoilla on käytetty elä-

mäntapayrittäjyyden käsitettä; tällöin tavoitteena on vain minimielintason saavuttaminen ilman kasvuhakuisuutta. Elämäntapayrittäjyyttä voi pitää jonkinlaisena väli- muotona kasvu- ja pakkoyrittäjyydelle.

Empiiristen kasvututkimusten mukaan yritysten eloonjäämisen kriittisin aika on kolme ensimmäistä toimintavuotta. Runsaat 40 prosenttia lopettaneista on alle kolme vuotta eläneitä yrityksiä. Positiivista on, että Suomessa yritysten keskimääräinen eloonjäämisaste on vuodesta 2003 eteenpäin kasvanut koko ajan laskettuaan siihen asti vuosikaudet.

Tutkimukset kertovat myös, että yrityksen lähteminen kasvuun vaatii pitemmän ajan toimintaa. Keskimäärin kymmenen vuoden toiminnan jälkeen on odotettavissa varsinaista kasvua. Ensin täytyy harjoitella, opetella taitoja ja saada kokemusta.

Aku Alanen

vaatii kuitenkin muiden toiminnallisten mittareiden ja laadullisten arvioiden laatimista. Siinä joudutaan pohtimaan enemmän erilaisten yrittäjyyden selitysmallien kuten pakko-, kasvu- ja elämäntapayrittäjyyden roolia. ■

Likainen tieto

Noin vuosi sitten törmäsin tilastolaitosten modernisoitumista käsitelleessä konferenssissa ilmaisuun ”dirty data”, suomalaisittain likaiseen tietoon. Keskustelussa joku oli sitä mieltä, että virallisen tilastonkin tulisi hyväksyä ”dirty data”. Puhe vähän hätkähdytti: näinkö ollaan heittämässä sivuun virallisen tilaston hienoja laatuperiaatteita?

Kun vähän pengoin asiaa, rauhoituin. Kyse ei ole siitä, että tilaston lopputuotos olisi jotenkin ”likaisempaa” kuin aiemmin. Wikipedia-määritelmän mukaan termi viittaa virheelliseen (inaccurate) informaatioon tai dataan tiedon hankinnan yhteydessä. Tämän tulkinnan mukaan ”dirty data” kuvaa siis sitä, että tilastoja tehdessä ei enää voida turvautua aineistoihin, joiden laatu on tunnettu ja tasaista.

Virallisen tilaston paradigma pulassa?

Viimekeväisessä Euroopan tilastojen laatukonferenssissa sama asia tuli esille **Karl-Erik Särndalin** luennossa, jossa hän kävi läpi vallitsevan tilastoparadigman ongelmia. Särndalin mukaan vallitseva tilastoparadigma on satunnaisotantaan pohjautuva survey-ajattelu.

Tämä ajattelu on perustunut tilastotieteen 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alkupuoliskon saavutuksiin, joiden avulla tilastojen tekoon on pystytty tarjoamaan ”puhdasta” – laadukasta ja tasalaatuista – dataa. Se on nyt kuitenkin uudelleenarvioinnin tarpeessa. Vika ei ole itse ajattelussa, vaan siinä, että maailma on kasannut menetelmän tielle ongelmia, joiden hallinta tilastotieteen keinoin ei enää ehkä onnistu:

- Perusjoukkojen määrittely hankaloituu globalisaation myötä: minkämaalainen yritys on esimerkiksi Nokia tai mikä muu kansainvälinen yritys tahansa, jonka tuotanto tapahtuu eri puolilla maailmaa ja jonka omistajat asuvat eri puolilla maailmaa ja jonka tuotteet myydään eri puolilla maailmaa?

- Otoskehikoiden peitto-ongelmat pahentuvat liikkuvuuden lisääntymisen takia: esimerkiksi Britanniassa oli vuosituhannen alkuvuosina miljoonia vierastyöläisiä, joista ei ollut tietoa oikein missään.
- Kasvava kato aiheuttaa harhaa tilastoihin: puhelinnumerot salataan, epäluulo tiedonkerääjiä kohtaan kasvaa, kielitaito-ongelmatkin kasvavat.
- Otoksiin pohjautuva tiedonkeruu koetaan kalliiksi – ainakin juuri sen tyyppinen ja laajuinen satunnaisotoksiin pohjautuva tiedonkeruu, joka on ollut virallisen tilaston luotettavaksi kokemaa.

Osa ongelmaa on myös siinä, että sekä taloudellisen että poliittisen päätöksenteon kiihtyvä vauhti saa survey-pohjaisenkin tilastotuotannon tuntumaan liian hitaalta.

Digitaalista tietoa syntyy joka puolella

Samalla kun vanhan ajattelun tielle näyttää kasautuvan ongelmia, syntyy sille vaihtoehtoja. Rahapula ja suoran tiedonkeruun ongelmat ovat ohjanneet maailman tilastontekijät etsimään tiedon lähteeksi rekistereitä. Pohjoismaissa rekistereitä on käytetty menestyksellisesti jo pitkään ja hallinnollisten rekisterien laatuongelmia on opittu hallitsemaan.

Verkkomaailman ja digitaalisen tekniikan kehittyminen ovat kuitenkin luoneet lukemattomia uusia mahdollisuuksia tiedon nopeaan tuottamiseen.

- Erilaiset valvontajärjestelmät kokoavat loputtoman määrän aineistoja siitä, miten ihmiset ja tavarat liikkuvat.
- Maksuliikenteen digitalisoiminen antaa mahdollisuuden analysoida lähes kaikkea, mitä ihmiset tai yritykset tekevät rahoillaan.
- Viestiliikenteen seuranta antaa mahdollisuuden – paitsi isonveljen puuhiin – rakentaa kuvaa ihmisten ja yritysten välisistä verkostoista ja kanssakäymisestä.

"Dirty data" kuvaa siis sitä, että tilastoja tehdessä ei enää voida turvautua aineistoihin, joiden laatu on tunnettua ja tasaista.

Näitä mahdollisuuksia myös käytetään tiedon tuotantoon, vaikkakaan ei vielä merkittävässä määrin virallisissa tilastoissa.

Verkossa syntyvä tieto on likaista

Kaikki tämä tieto on surveyllä kerättyyn tietoon verrattuna likaista. On usein aika työlästä oivaltaa, mitä havainnot merkitsevät. Mitä esimerkiksi joillakin sähköisillä transakzioilla voidaan tosiasiaa kuvata? Mitä merkitsee se, että joku viettää runsaasti aikaa verkossa: tekeekö hän töitä, opiskelee, pelaako pelejä vai seilaako viihdesivuilla?

Lisäksi perusjoukon tai tarkastelukohteen määrittely on usein vaikeata. Esimerkiksi luotto- tai asiakaskorttitietojen käyttö kulutuksen tilastoinnissa kattaa vain osan kuluttajien rahankäytöstä. Verkkotuotteiden hintakehityksen seuranta ei kerro, miten hinnat kehittyvät fyysisissä kaupoissa tai miten asumiskustannukset kehittyvät.

Lisäksi verkko elää jatkuvasti. Aineistojen jatkuvuus on heikko. Jos eilen laskit sähköpostiliikenteen ja tekstiviestien määrää, tänään pitäisi alkaa seurata yhteisö sivustojen käyttöä ja huomenna jotain muuta.

Tällainen datan likaisuus on toki voitettavissa. Se edellyttää kuitenkin tilastontekijöiltä perusteellista käsitteiden hallintaa ja metodisesti valpasta ajattelutapaa. On ilmeistä, että tulevaisuudessa ei voida turvautua yhteen tapaan kerätä tietoa, vaan eri lähteitä on yhdistettävä joustavasti ja älykkäästi-varovaisuutta unohtamatta.

Tilasto ei saa sotkeutua ihmisten valvontaan

Uusiin verkkoaineistoihin liittyy kuitenkin lisäongelma, jota ei pelkillä metodeilla saa korjattua. Miten tilastointi voidaan järjestää niin, että verkotiedon kohteena oleva henkilö tai yritys uskoo siihen, ettei hänen tietosuojansa vaarannu?

Samat asenteet, jotka saavat ihmiset salaamaan puhelinnumeronsa ja kieltäytymään haas-

tatteluista, saavat ihmiset epäilemään tilastotarpeisiin kerättyjen tietojensa väärinkäyttöä.

Kun ihastellaan uusien rekisterien käyttömahdollisuuksia tiedon ja erityisesti tilastojen tuotannossa, kannattaa varoa myös **Orwellin** visiota. Verkon tietojärjestelmät ovat kytkeytyneissä aina vain tiiviimmin valtioiden ja yritysten suorittamaan kansalliseen ja globaaliin seurantaan ja valvontaan, kuten viimeaikaiset uutiset maailmalta ovat kertoneet. Sen myötä rekisterien kanssa puuhaava tilasto näyttää helposti kontrollikoneiston osalta.

Silloin tilastodatasta tulee niin likaista, ettei sitä voi tilastotieteen menetelmillä puhdistaa. ■

Jussi Melkas

Tilastokelpoista perusaineistoa kertyy joka puolella.

Ismo Teikari

Kuinka sosiaalisista ilmiöistä tuli esineitä

Alain Desrosières osoittaa kirjassaan "The Politics of Large Numbers", kuinka työttömyyden ja inflaation kaltaisista sosiaalisista ilmiöistä tulee historian kuluessa samanaikaisesti sekä reaalisia että sosiaalisesti rakentuneita esineitä.

Ranskalainen sosiologi **Émile Durkheim** (1858–1917) kirjoitti jo vuonna 1895 sosiaalitieteiden metodisääntöjä käsittelevässä teoksessaan, että vasta ilmiöiden käsitteleminen esineinä eli niiden käsitteleminen mitattuina ominaisuuksina (aineistoina) muodostaa tieteen lähtökohdan. Durkheimiin asti sosiaalitieteet olivat tarkastelleet yksinomaan käsitteitä eikä esineitä.

Durkheimin käsityksen mukaan sosiaalisilla ilmiöillä on kiistatta esineen tieteellinen luonne. Sosiaalitieteiden kohteena ei ole moraalisia ideoita koskevat erilaiset käsitykset vaan todellista käyttäytymistä määräävien sääntöjen kokonaisuus. Kuten aistittavissa olevia esineitä koskeva käsityksemme on peräisin itse esineistä, niin myös moraalista koskeva käsityksemme muodostuu noudattaen samoja silmiemme edessä toimivia sääntöjä ja vastaa niitä kaavamaisesti. Siispä nämä säännöt, eikä summittainen näemyksemme sääntöjen ideasta, ovat tosiasiallisesti sosiaalisten tieteiden ainekseenä aivan samalla tavalla kuin fysiikan tutkimuskohteena ovat kappaleet sellaisenaan. Näin Durkheimin ajattelussa sosiaaliset faktat saivat esineen luonteen.

Alain Desrosières kuitenkin näkee tämän esineen objektiivisen luonteen kaksijakoisena: toisaalta todellisuusväittämänä ja toisaalta metodin valintana. Kuten hän sanoo: "joko sosiaaliset faktat ovat esineitä tai sitten sosiaalisia faktoja pitää käsitellä *kuin ne olisivat esineitä*". Tämä tarkoittaa sitä, että faktat ovat so-

siaalisia instituutioita. Ne ovat neuvottelujen tuloksia, joten esineiden asema faktana voi myös kadota.

Työttömyys, inflaatio, kasvu, köyhyys, hedelmällisyys... tämänkaltaiset ilmiöt ovat tärkeitä taloudellisen tilanteen kuvaamisessa. Niiden oletettu objektiivinen luonne sekä tilastot ja tilastotiede antavat mahdollisuuden näiden ilmiöiden mittaamiseen ja kuvaamiseen. Kuitenkin sekä objektiivisesta luonteesta että mittauksesta on käyty väittelyä jo vuosikymmeniä. The Politics of Large Numbers -teos asettaa tämän väittelyn kahteen kategoriaan. Ensimmäinen käsittää väittelyn, joka kohdistuu pelkästään ilmiöiden mittaamiseen. Mitattavan ilmiön todellisuus on täysin riippumaton mittausprosessista. Keskustelu keskittyy tilastollisessa prosessissa käytetyn mallin luotettavuuteen. Tämä malli tulee fyysisistä tieteistä, joissa nykyinen matemaattinen tilastotiede on 1700- ja 1800-lukujen aikana kehittynyt. Toinen kategoria keskittyy objektiin itseensä; objektin olemassaolo ja sen määrittely nähdään sopimuksena, ei siis välttämättä olemassa olevana reaalisena oliona vaan keskustelun kohteena. Ensimmäinen kategoria siis ottaa objektin olemassa olevana esineenä, toinen pitää objekteja sopimusten tuloksina, historiassa muodostuneina sosiaalisina rakenteina, 'ikään kuin esineinä'.

Todellisuudessa siis mittaaminen kohdistuu objektiin, joka on rakentunut sopimuksesta, joka liittyy objektin määrittelyyn ja koodausprosessiin. Kuitenkin

Kauppatieteiden tohtori Ismo Teikari työskentelee Tilastokeskuksen Tilastolliset menetelmät -yksikössä.

mittauksen halutaan heijastavan todellisuutta. Kyseinen ristiriita väistyy, kun siirrytään 'objekti on esine' -ajattelusta 'objekti on kuin esine' -ajatteluun. Korvataan siis kysymys objektin olemassaolosta *objektivoinnilla*. Näin syntyy mahdollisuus nähdä kysymys toisella tavalla. Todellisuus syntyy tuloksena tallenteiden – vaikkapa tilastojen – sarjoista. Mitä tarkemmassa valvonnassa mittaaminen ja tallennusprosessit tapahtuvat ja mitä yleisempiin menetelmiin ne perustuvat, sitä paremmin ne heijastavat todellisuutta. Ja samalla kun ne heijastavat todellisuutta, ne myös rakentavat todellisuutta.

Historia avuksi

Voiko mittauksen kohde todella olla sekä esine että historian kuluessa muodostunut rakenne? Analysoidessaan tätä esineen ja sosiaalisen rakenteen suhdetta Desrosières päätyy tutkimaan tilastotieteen historiaa. Historia ensinnäkin auttaa ymmärtämään, kuinka sosiaalisista tosiasioista tuli esineitä, joiden paljastamiseen voidaan käyttää tilastollisia tekniikoita. Toisaalta tilastotiedettä ja todennäköisyyslaskentaa voidaan itseään pitää historian muovaamana rakenteena. Tilastotieteen historia ja sosiologia voivat antaa selyyttä tähän esine/rakenne -kahtiajaon ongelmaan. Tätä rakenteiden historiaa ja sosiologiaa Desrosières käy läpi kirjassaan. Lähtien siis ajatukselta, että sosiaalinen maailma on rakentunut ilmiö, voimme ajatella, että

Tilastollisen tutkimuksen tarkoitus on tehdä esineitä näkyviksi.

tilastollisen tutkimuksen tarkoitus on tehdä 'esineet' näkyviksi.

Nykyinen tilastotiede polveutuu Desrosièresin mukaan tieteellisen ja hallinnollisen käytännön yhdistelmästä. Nämä olivat alun perin kaukana toisistaan. Lanka, joka sittemmin sitoi näitä toisiinsa, oli objektivoititehtävä, joka yhdisti tieteen ja toiminnan maailman. Tarkoituksena oli tehdä esineitä jotka kestävät – joko siksi että ne ovat ennustettavissa tai koska ennustamattomuus voidaan hallita. Todennäköisyyksien ja valtion kontrolloimien tilastojen makrososiaalisen kuvauksen välillä vallitsee tällainen objektivoitisuusuhde. Nämä alun perin erilliset alueet ovat sittemmin historiassa kohdanneet toisensa useita kertoja, mutta vasta 1940-luvulta lähtien ne ovat liittyneet kiinteästi toisiinsa.

Saksalainen statistiikka

1600- ja 1700-luvuilla syntyivät käsitteelliset puitteet sekä todennäköisyyslaskennan alueella että valtion kontrolloimien tilastojen alueella. Muotoutui siis sellaisia tiedon alueita, jotka olivat hyödyllisiä sekä ruhtinaalle että hänen hallinnolleen. Kansalaisyhteiskunta oli vielä erillään valtiosta mutta etsimässä autonomiaansa, kehitys oli maittain eri vaiheessa. Tiedon hankinnan muodot ja lähtökohdat vaihtelivat riippuen siitä, kuinka valtio rakentui ja liittyi yhteiskuntaan.

Kahdella erityistapauksella oli suuri merkitys tulevaan tilastotieteen ja tilastotoimen rakentamiseen. Saksan tapaus antoi sanan 'statistics' sekä yleisen tilastollisen kuvauksen tradition. Englannin tapaus, poliittinen aritmetiikka, jätti perinnöksi hallinnollisten luetteloiden muodostamisen ja antoi laskentatekniikan, joka mahdollistaa tämänkaltaisten aineistojen analysoinnin.

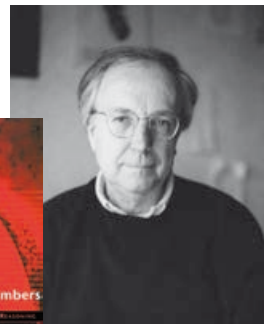
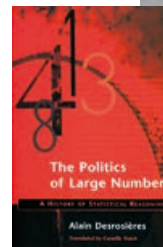
Kvantitatiivisten menetelmien kanalta englantilaistyylinen poliittinen aritmetiikka on tärkeämpi. Saksalainen sta-

tistiikka kuitenkin antoi kehikon valtion kuvaamiseen ja tilastollisen taulukon muodon, vaikkei korostanutkaan kvantitatiivisia metodeita eikä jättänyt perinnöksi mitään nykyisessä tilastotoimessa käytettävää menetelmää. Menetelmien syntyhistoria onkin nähtävissä englantilaista poliittista aritmetiikkaa korostaneen ja käsitellen saksalaista traditiota vanhentuneena, vaikkakin historiallisesti tärkeänä, kirjallisena kertomuksena.

1600-luvun toisella puoliskolla, kolmikymmenvuotisen sodan jälkeen, Saksan valtakunta jakautui miltei kolmeensataan mikrovaltioon, jotka kaikki olivat köyhyyden ahdistamia ja vieraita toisilleen. Kysymys oikeuksien ja velvollisuuksien määrittelystä ja uudelleenmäärittelystä oli erittäin tärkeä. Lukuisissa kiistatapauksissa päätökset piti tehdä viitaten lakitapauksiin ja tutkien arkistoja. Tällaiset tilanteet synnyttivät tarvetta systemaattiseen luettelointiin ja asioiden tallentamiseen. **Herman Conring** (1606–1681) piti ensimmäisten joukossa akateemisia luentoja valtion voimasta, joita **Gotfried A. Achenwall** (1719–1772) myöhemmin nimitti ensimmäisiksi luennoiksi 'statistics' -nimisestä opinalueesta.

Conring oli lääkäri, joka teki tutkimuksia verenkierrosta ja toimi sittemmin poliitikkona. Conringin työtä jatkanut Achenwall otti italiankielisestä valtiomiestä tarkoittavasta 'statista'-sanasta tulevan termin 'statistics' yleiseen käyttöön. Tämän vuoksi jotkut pitävät Achenwallia tilastotieteen isänä. Hänen kontribuutionensa kvantitatiiviselle tilastotieteelle kuitenkin on niin vähäinen, että on parempi kutsua tilastotieteen isäksi englantilaista **John Grauntia**, jonka panos kvantitatiiviselle tilastotieteelle on merkitsevä.

Mutta vielä hetkeksi saksalaiseen statistiikkaan: Herman Conringin tavoitteena oli luokitella säännötöntä tietoa siten, että faktoista tulisi helpommin muistettavia, helpommin opittavia sekä hallinnolle helpokäyttöisempiä. Eräät viran-

Tilastotieteen sosiologi ja historioitsija

Alain Desrosières on tilastotieteilijä, sosiologi ja historioitsija. Hän on erityisesti tunnettu työstään tilastotieteen historian parissa. Muutama vuosi sitten hän jäi eläkkeelle Ranskan tilastovirasto INSEE:stä. Hän toimii edelleen sosiologina ja tieteen historioitsijana EHESS:ssä (École des hautes études en sciences sociales) Ranskassa.

Desrosières on kirjoittanut lukuisia artikkeleita tilastotieteen ja tilastotoimen historiasta sekä nykyisistä keinoista sosiaalisten ilmiöiden esineluonteen varmistamiseksi, esimerkiksi EU:n tilastovirasto EUROSTATin keinoista harmonisoida eri valtioiden tilastotietoja. Hänen tärkein teoksensa on 'The Politics of Large Numbers: A History of Statistical Reasoning' (Harvard University Press, 1998). Kirja ei ole aivan perinteinen tilastotieteen historian esitys. Se keskittyy ajatuksen, kuinka tehdä sosiaalisista faktoista niin kiinteitä, että niitä voidaan tarkastella esineinä. Tätä prosessia Desrosières kutsuu objektivoinniksi. Näitä esineitä voidaan sitten tarkastella tilastotieteen välinein. Tilastotieteen ja tilastoinnin historia on hänen kirjassaan tätä objektivoinnin historiaa.

Alain Desrosières oli pääesiintyjänä tilastopäivillä vuonna 2002. Tilaisuus järjestettiin Helsingin kauppakorkeakoululla otsikolla 'The role of the Statistics in the Knowledge Creation in Society'. Toimin itse tällöin Suomen Tilastoseuran puheenjohtajana, mikä soi minulle ainutlaatuisen tilaisuuden tutustua ranskalaisen innostavaan ja persoonalliseen tapaan esittää faktoja tilastotieteen historiasta sekä tilastojen laatisemista. Valitettavasti puheesta ei jäänyt dokumentteja, sillä Desrosières puhui täysin 'ex tempore' käyttämättä apunaan mitään havainnollistamisvälineitä.

– Ismo Teikari

haltijat ehdottivat sitten valtioiden välisissä vertailuissa käytettäväksi ristiintaulukoita, joissa valtiot esiintyivät riveillä ja kirjalliset kuvauselementit sarakkeilla. Havainnoitsija voisi näin yhdellä silmäyksellä tehdä katsauksen eri näkökulmista valtioihin. Tärkeä askel sosiaalisten faktojen objektivoinnissa oli otettu. Tieto ei näissä taulukoissa kuitenkaan ollut kvantitatiivisessa muodossa harvojen tapauksia lukuun ottamatta.

Poliittinen aritmetiikka

Tilanne Englannissa 1600-luvulla oli erilainen kuin Saksassa. Valtiosta tuli osa yhteiskuntaa, sen sijaan että se olisi itse yhteiskunta kuten Saksassa. Saksalainen statistiikka argumentoi valtion voiman ja aktiviteetin näkökulmasta. Identifioituessaan valtioon statistiikan rakentajat eivät voineet nähdä yhteiskuntaa erillisenä valtiossa. Statistiikkaan siis väistämättä sisältyi valtion valvonta.

Englannissa sen sijaan seurakunnat pitivät yllä listoja, joiden tarkoituksena oli kiinnittää ja vahvistaa henkilön olemassaolo ja hänen perhesiteensä. Kirjallisia listoja oli kastetilaisuuksista, avioliitoista ja hautauksista. Tällaiset tallenteet oli tehty pakolliseksi kuninkaan määräyksellä Englannissa vuonna 1538.

John Graunt (1620–1674) kiinnostui näistä listoista, erityisesti "Bills of Mortality" -nimisistä kuolinsyynytaluisista. Graunt oli lontoolainen kauppias, joka oli kerännyt suuren omaisuuden. Tunnetuksi hän tuli, kun vastaperustettu Royal Society julkaisi hänen kirjansa "Natural and Political Observation on the Bills of Mortality" vuonna 1661. Sen seurauksena Graunt valittiin Royal Societyn jäseneksi.

Graunt estimoi Lontoon väestön kolmella eri menetelmällä seurakuntien listoja hyväksikäyttäen. Ne sisältsivät tietoa häistä, kasteista ja hautauksista – mutta ei koko väestön osalta, koska liberaalisen ajatuksen mukaisesti valtio ei saanut tehdä laajoja tiedusteluja. Vielä vuonna 1753 Whig-puolue tuomitsi suunnitelman laajasta väestölaskennasta englantilaisten vapauden tuhoajana. Grauntin täytyi siis turvautua epäsuoriin menetelmiin ja epäsuorien laskelmiin.

Miten Graunt arvioi Lontoon väkimäärän?

Menetelmä 1

Seurakuntien rekistereistä John Graunt tiesi syntyneiden lukumäärän vuosittain. Hän arvioi synnytyksiä olevien naisten lukumäärän olevan kaksi kertaa syntyneiden lukumäärän. Oletuksena oli, että synnytyksikäiset naiset synnyttävät joka toinen vuosi.

Rekistereitä hyväksi käyttäen Graunt arvioi kuolleiden määräksi 13 000 vuosittain. Syntymien määräksi hän arvioi 12 000, joten synnytyksiä olevien naisten määrä olisi keskimäärin 24 000. Tämän jälkeen Graunt arvioi, että 16–76-vuotiaiden joukossa on kaksi kertaa niin paljon naisia kuin 16–40-vuotiaiden joukossa. Olettamalla, että perheessä on keskimäärin kahdeksan henkilöä (mies, vaimo, 3 lasta ja 3 palvelijaa tai vuokralaista) Graunt yksinkertaisella kertolaskulla laski Lontoon väestön määräksi 1660-luvulla $8 \times 2 \times 24\,000 = 384\,000$ henkilöä.

Menetelmä 2

Graunt havaitsi, että vuosittain oli kolmet hautajaiset 11 perhettä kohden. Olettaen tämän suhteen vakioksi ja tietäen hautajaisten määrän Lontoossa, hän tuli siihen johtopäätökseen, että Lontoossa asui noin $48\,000 \left((11/3) \times 13\,000 \right)$ perhettä. Olettaen, että keskimääräinen perhekoko oli kahdeksan henkilöä, hän päätyi jälleen siihen, että Lontoon väestömäärä oli noin 384 000.

Menetelmä 3

Graunt tutki Lontoon karttaa. Hän arvioi, että jokaista 100 neliöjardia kohden asuu 54 perhettä. Näin hän sai estimoitua 11 880 perhettä kaupungin muurien sisäpuolelle. Koska 3 200 henkeä vuosittain kuoli muurien sisäpuolella ja 13 000 kaikkiaan Lontoossa, Graunt päätteli, että perheiden määrä muurien sisäpuolella oli neljäsosa koko Lontoon perheistä. Näin hän sai perheiden lukumääräksi Lontoossa $4 \times 11\,880 = 47\,520$ perhettä.

Englantilaista poliittista aritmetiikkaa voidaan pitää alkuna nykyiselle tilastotieteelle.

Grauntin 'Bills of Mortality' -taulukoiden tutkimustyön innoittamana nämä menetelmät pian systematisoitiin ja teoretisoitiin. Menetelmälle annettiin nimeksi 'poliittinen aritmetiikka'. Sillä oli suuri etu sosiaalisten faktojen objektivoinnissa. Saksalainen statistiikka tarjosi yhteiskunnasta erittäin suuren määrän tietoja – käytännössä kuvattavia piirteitä oli äärettömästi –, poliittinen aritmetiikka taas keskitti huomionsa pieneen määrään tunnuslukuja. Näin sitä voidaan pitää alkuna nykyiselle tilastotieteelle tunnuslukuineen, jotka ovat selkeästi muotoiltuja käsitteitä kuten keskiarvo, keskihajonta, todennäköisyys, suurin uskottavuus jne.

Toinenkin ero saksalaiseen statistiikkaan oli selvä. Poliittinen aritmetiikka ei ollut akateemisten teoreetikkojen yleisiä loogisia kuvauksia valtiossa vaan erilaisen taustan omaavien miesten aikaansaannoksia. John Graunt oli kauppias, William Petty puolestaan lääkäri, matemaatikko ja parlamentin jäsen, virkamies ja liikemies. Uusi sosiaalinen rooli oli siis syntynyt: asiantuntija, jolla oli erityinen kompetenssi esittää tekniikoita vallanpitäjille. Samalla käynnistyi myös asiantuntijoiden pyrkimys vakuuttaa vallanpitäjät siitä, että toteuttaakseen aikomuksensa he tarvitsivat asiantuntijoiden tietämystä.

Englantilaiset asiantuntijat tarjosivat siis täsmällisen kielen, mistä kehittyi tilastollinen ajattelu. Sen sijaan saksalaiset statistikot, jotka samaistuivat valtioon, tarjosivat vain hyvin yleisen, kaiken kattavan kielen. Sen avulla sosiaalisista faktoista ei voitu muodostaa riittävän kiinteitä 'esineitä'. Niinpä poliittisesta aritmetiikasta kehittyi se täsmällinen kieli, joka antoi sosiaalisille faktoille esineomaisuuden. ■

Tilastokeskus kouluttaa

Kevätkauden 2011 kurseja

Opi tekemään ja arvioimaan otantatutkimuksia 9.3.2011

Kurssilla käsitellään otostutkimuksen teknisen toteutuksen eri vaiheet alkaen tiedon keräämisestä aina laadunraportointiin. Kurssilla tulevat tutuiksi lomakkeen teko sähköiseen ja paperimuotoon sekä kysymysten laatiminen ja siihen kytkettyneenä vastaamisprosessin analysointi ja lomakkeen toimivuuden varmistaminen.

Korrelaatio ja tilastollinen riippuvuus – tilastollisen analyysin menetelmät 2, 15.3.2011

Kurssilla esitellään korrelaatioanalyysi, tilastollisen riippuvuuden testaaminen, tilastollisen päättelyn menetelmiä sekä niiden yleisiä oletuksia ja rajoituksia.

Tilastojen kansainväliset tietolähteet 24.3.2011

Kurssilla tarkastellaan Internetistä löytyviä tilastotietoja, tilastollisia verkkopalveluita ja tietokantoja. Opit kurssilla, mistä ja miten löydät ulkomaisia tilastotietoja eri tiedonhakutavoin.

Uudistunut Ammattiluokitus 29.3.2011

Monipuolisen kurssipäivän aikana tutustutaan uudistetun Ammattiluokituksen taustoihin, merkitykseen ja käyttöön. Kurssilla käydään läpi uudistetun luokituksen rakenne ja merkittävimmät muutokset.

Globalisaation vaikutukset talouteen ja tilastointiin 5.4.2011

Kurssilla saa tietoa globalisaation moninaisista ilmenemis- muodoista ja siitä, miten tilastojen avulla pääsee (ja ei pääse) kiinni näiden ilmiöiden seurantaan. Kurssilla paneudutaan globaalisti tuotetun tuotteen arvoketjuun ja arvontuotantoon sekä pohditaan ja problematisoidaan mielikuvaa siitä, onko kaikki kohta "Made in China"

Näin käytän indeksejä oikein 19.4.2011

Kurssilla perehdytään indeksien perusteisiin, muodostamistapaan ja käyttöön. Tutuiksi tulevat myös indekseillä laske- misen periaatteet. Opitaan valitsemaan oikea indeksin oikeaan tilanteeseen.

Tilastojen kotimaiset tietolähteet 5.5.2011

Kurssilla tarkastellaan Internetistä löytyviä tilastotietoja, tilastollisia verkkopalveluita ja tietokantoja. Opit kurssilla, mistä ja miten löydät kotimaisia tilastotietoja eri tiedonhakutavoin.

Miten voimme arvioida talouskehityksen taitekohtia 17.5.2011

Kurssilla perehdytään kansantalouden kehitykseen ja siihen, mitä tuoreimmat tilastot kertovat talouden viimeaikaisista muutoksista eri toimialoilla. Tarkastelun kohteena ovat sekä tuotantoa että hintakehitystä koskevat tilastot.

Julkisen talouden tuottavuustilastointi 19.5.2011

Kurssi antaa kattavan yleiskuvan Tilastokeskuksen tuotta- vuustilastoinnista. Kurssilla käsitellään kustannustietojen hy- väksikäyttöä ja yhdistämistä toimintatietoihin tuottavuus- lukujen laadinnassa. Kurssilla opastetaan myös tuottamaan omia tuottavuusindikaattoreita.

Teemakartat alueellisen tilastotiedon havainnollistajana 24.5.2011

Kurssilla tutustutaan tilastollisen teemakartan laatimisen peri- aatteisiin sekä tutkitaan visuaalisen esityksen ongelmia. Kurssi vastaa seuraaviin kysymyksiin: miten laadit hyvän tilastollisen teemakartan, miten vältät virheet, jotka vääristävät todellisuutta ja miten valitset esitystavan, joka sopii parhaiten aiheeseesi?

Ajankohtaista asuntomarkkinoilta 31.5.2011

Kurssilla saat tietoa asuntomarkkinoiden ajankohtaisesta tilan- teesta, rakentamisen volyymin, asuntojen hinta- ja vuokrake- hityksestä sekä asuntokaupan vilkkaudesta. Tule kuulemaan, mitä Tilastokeskuksen tilastot kertovat asuntomarkkinoiden ny- kytilasta ja keskustelemaan, miltä tulevaisuus näyttää.

Maahanmuuttajat ja maastamuuttajat Suomeen ja Suomesta – siirtolaisuus ennen, tänään ja huomenna 7.6.2011

Kurssi antaa hyödyllistä tietoa kaikille ulkomaalaisten ja siir- tolaisten parissa työskenteleville. Se tarjoaa tuhdin tietopa- ketin kaikille, jotka haluavat saada tilastoihin perustuvaa tie- toa maahanmuuttoon ja maastamuuttoon liittyvien ihmisten määrästä, elinoloista ja vaikutuksesta Suomen väestö- ja työ- voimarakenteeseen.

Suomalainen teollisuus ja ympäristö 9.6.2011

Kurssi antaa hyödyllistä tietoa kaikille, joita kiinnostaa suo- malaisen teollisuuden ympäristöllemme aiheuttamat moni- naiset vaikutukset. Kurssilla kerrotaan, mitä kaikkea tilasto- tietoa on saatavana teollisuuden ympäristövaikutusten tar- kasteluun ja arviointiin Suomessa.

Kurssit järjestetään Tilastokeskuksessa osoitteessa Työpajankatu 13, 00580 Helsinki.

Kurssien ohjelmat ja hintatiedot julkaistaan kotisivullamme: tilastokeskus.fi/koulutuspalvelut

*Lisätietoja:
koulutuspalvelut@tilastokeskus.fi
puh. (09) 1734 2345 tai 1734 3681*

Talous kasvoi reippaasti marraskuussa

Kansantalouden kausitasoitettu tuotanto kasvoi marraskuussa 0,7 prosenttia edellisvuoden kaudesta. Työpäiväkorjatun sarjan mukaan tuotanto kasvoi 7,5 prosenttia edellisvuoden vastaavasta kuukaudesta.

Alkutuotannon ennakoitaan kasvaneen työpäiväkorjattujen sarjojen mukaan 13 prosenttia edellisvuoden marraskuusta. Jalostus kasvoi 15 prosenttia ja palvelut vajaa viisi prosenttia. Jalostus sisältää teollisuuden ja rakentamisen.

Energiaa ja metallia eniten

Koko teollisuuden työpäiväkorjattu tuotanto oli marraskuussa 6,2 prosenttia suurempi kuin vuotta aikaisemmin. Eniten tuotanto kasvoi energiateollisuudessa. Sen tuotanto kasvoi 14 prosenttia vuoden takaisesta.

ta. Metalliteollisuuden (pl. sähkö- ja elektroniikkateollisuus) tuotanto kasvoi 13,8 prosenttia.

Metsäteollisuuden tuotanto kasvoi vajaat 5 prosenttia vuoden takaisesta. Elintarviketeollisuuden tuotanto kasvoi marraskuussa 1,8 prosenttia. Kemianteollisuuden tuotanto kasvoi marraskuussa vajaan prosentin. Sähkö- ja elektroniikkateollisuuden tuotanto väheni 1,7 prosenttia.

Marraskuussa teollisuuden kapasiteetista oli käytössä 78,3 prosenttia eli 6,4 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuotta aiemmin. Metsäteollisuuden kapasiteetista oli marraskuussa käytössä 84,4 prosenttia, missä oli nousua vuoden takaiseen 8,1 prosenttiyksikköä. Metalliteollisuuden kapasiteetin käyttöaste oli marraskuussa 75,2 prosenttia eli 5,4 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuotta aiemmin.

Lähteet: Tuotannon suhdannekuvaaja 2010, marraskuu & Teollisuustuotannon volyyymi-indeksi 2010, marraskuu. Tilastokeskus

Romahdus tarkentui vielä rajummaksi

Suomen bruttokansantuote supistui tarkistettujen ennakkotietojen mukaan 8,2 prosenttia vuonna 2009. Aiempien ennakkotietojen mukaan vähennys oli 8,0 prosenttia. Kansantuote pieneni aiemmin arvioidusta, koska Tilastokeskus on saanut uusia tietoja kuntien taloudesta sekä kuntien ja valtion tuottamien koulutus-, sosiaali- ja terveyspalveluiden suoritteista.

Bruttokansantuote eli tavaroiden ja palveluiden tuotannossa aikaansaatu arvonlisäys oli 171 miljardia euroa.

Kotitalouksien käytettävissä oleva tulo kasvoi lamasta huolimatta edelleen, reaalisesti 2,2 prosenttia. Kotitalouksien oikaistu käytettävissä oleva tulo, johon luetaan mukaan myös kotitalouksien hyväksi tuotetut julkiset ja voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen palvelut, kasvoi reaalisesti 2,0 prosenttia.

Lähde: Kansantalouden tilinpito 2000–2009, Tilastokeskus

Tuotannon suhdannekuvaaja*						
	Kesäk.	Heinäk.	Elok.	Syysk.	Lokak.	Marrask.
2010						
Muutos edell. kk.-sta, kausitasoitettu, %	1,5	-1,5	0,1	0,5	1,6	0,7
Vuosimuutos, työpäiväkorjattu, %	6,1	2,9	3,1	3,5	5,4	7,5
Vuosimuutos, alkuperäinen, %	6,1	1,8	4,1	3,5	4,4	8,6

* Tilaston nimi oli aikaisemmin Kokonaistuotannon kuukausikuvaaja.

Kansantalous					
	2009*		2010*		
TOL 2002		1. nelj.	2. nelj.	3. nelj.	
Huoltotase					
Bkt markkinahintaan		-8,2	-0,2	4,9	3,7
Tavaroiden ja palvelujen tuonti		-17,6	-6,4	4,0	7,3
Kokonaistarjonta		-11,0	-2,0	4,7	4,7
Tavaroiden ja palvelujen vienti		-20,1	-5,0	7,5	9,4
Kulutusmenot		-1,2	1,9	1,6	2,2
yksityiset		-2,1	1,8	2,7	3,1
julkiset		1,0	2,0	-0,8	0,1
Investoinnit		-14,6	-6,8	1,2	8,9
yksityiset		-17,4	-8,3	1,1	9,5
julkiset		6,2	2,4	2,3	5,3
Kokonaissyntä**		-10,6	-1,9	4,5	5,5
Arvonlisäys toimialoitain					
Maatalous		9,6	22,3	4,2	-14,6
Metsätalous		-5,6	-0,9	25,1	14,8
Koko teollisuus		-19,9	2,3	8,4	3,5
Rakentaminen		-7,5	-7,7	4,5	9,3
Kauppa		-20,5	3,1	5,5	7,0
Kuljetus, varastointi ja tietoliikenne		-7,6	0,1	7,1	7,4
Kiinteistö- ja liike-elämän palvelut		-3,6	-3,0	1,0	0,4

* Ennakkotieto

** Pl. tilastollinen ero

Teollisuustuotanto		
	Kausitasoitettu Marrask./Lokak. 2010*	Työpäiväkorjattu Marraskuu 2010*/2009
TOL 2008		
Volyymin muutos, %		
Koko teollisuus (B,C,D,E)	-1,0	6,2
Kaivostoiminta ja louhinta (B)	22,9	22,4
Teollisuus (C)	-1,4	5,2
Elintarvikkeiden valmistus	0,8	0,2
Juomien valmistus	3,1	17,1
Sahatavaran ja puutuotteiden valmistus	2,5	5,0
Paperin ja paperituotteiden valmistus	2,8	3,5
Painaminen ja tallenteiden jäljentäminen	-1,1	-3,0
Muiden ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus	4,9	9,4
Metallien jalostus	-4,8	11,7
Metallituotteiden valmistus (pl. koneet ja laitteet)	-0,6	16,0
Muiden koneiden ja laitteiden valmistus	-2,2	18,3
Moottoriajoneuvojen, perävaunujen yms.valmistus	-0,8	10,9
Huonekalujen valmistus	-0,4	13,0
Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto (D)	3,4	14,0
Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto (E)	0,9	1,3
Käyttötarkoituserät		
Raaka-aineet ja tuotantohyödykkeet	-0,8	7,1
Investointitavarat	-2,5	6,8
Kestokulutustavarat	-3,1	9,0
Muut kulutustavarat	-4,6	2,2
Erikoisindeksit		
Elintarviketeollisuus	1,2	1,8
Metsäteollisuus	3,1	4,8
Sähkö- ja elektroniikkateollisuus	-4,2	-1,7
Kone- ja metallituoteteollisuus	-2,2	12,1

* Ennakkotieto

Kivihiilen kulutus kasvoi neljänneksen

Kivihiiltä käytettiin ennakkotietojen mukaan vuoden 2010 aikana sähkön- ja lämmöntuotannon polttoaineena noin 5,7 miljoonaa tonnia. Kivihiilen kulutus kasvoi tonneina 25 prosenttia edellisvuodesta 2009. Vuoden neljännessä neljänneksellä kulutus oli 1,9 miljoonaa tonnia, joka oli 27,8 prosenttia suurempi kuin vuonna 2009 vastaavaan aikaan. Kivihiilen käyttö lisääntyi erityisesti sähkön erillistuotannossa.

Kivihiilen kulutus oli vuonna 2010 kymmenen prosenttia suurempi kuin 2000-luvulla keskimäärin. Joulukuussa 2010 kivihiilivarastot olivat 24 prosenttia pienemmät kuin vuotta aiemmin. Sähkön kokonaiskulutus kulutus kasvoi 7,6 prosenttia vuonna 2010. Sähkön erillistuotannossa käytettiin yli 60 prosenttia enemmän kivihiiltä kuin vuotta aiemmin. Kulutusta lisäsivät kylmä talvi ja vähentynyt vesivoiman tuotanto. Samaan aikaan vesitilanne Pohjoismaissa oli edellisvuotta heikompi. Sähköä tuotettiin aikaisempaa enemmän myös pohjoismaisille markkinoille.

Lähde: Vuodesta 2005 lähtien Tilastokeskus, vuodet 1997-2004 Energia-alan Keskusliitto ry:n Hiilenkäyttövaliokunta, Tilastokeskus

Rakentaminen vauhdissa

Rakennuslupia myönnettiin marraskuussa yhteensä 3,2 miljoonalle kuutiometrille, mikä on 21,4 prosenttia enemmän kuin vuosittain. Asuinrakennusten lupakuutiot kasvoivat 26 prosenttia. Suurin kasvu, 50 prosenttia, oli asuinkerrostalojen lupakuutioissa. Rivitalojen lupakuutiot puolestaan vähenivät yli 12 prosentilla.

Vuoden 2010 marraskuussa myönnettiin rakennuslupa 2 710 uudelle asunnolle, mikä on yli viidenneksen enemmän kuin vuotta aiemmin. Asuinkerrostaloille myönnettujen lupien määrä kasvoi lähes kolmanneksella. Rivitalojen lupien määrä väheni lähes 15 prosenttia.

Tammi-marraskuussa 2010 kaikkien rakennusten lupakuutioiden määrä kasvoi 6 prosenttia edellisestä vuodesta. Asuinrakennusten lupakuutioiden määrä kasvoi lähes 35 prosenttia. Liike- ja toimistorakennusten lupakuutiot vuorostaan vähenivät 11 prosenttia edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna.

Nousua pohjalta

Marraskuussa 2010 käynnissä olevan rakennustuotannon kiinteähintainen arvo eli volyyymi kasvoi 29,7 prosenttia vuoden ta-

kaiseen verrattuna. Asuinrakentamisen volyyymi lisääntyi eniten, 47,5 prosenttia. Voimakas kasvu johtuu vuoden 2009 asuinrakentamisen poikkeuksellisen alhaisesta volyymistä.

Rivi- ja ketjutaloja tuplasti enemmän

Asuinrakentamisessa erityisesti rivi- ja ketjutalojen rakentamisen volyyymi jatkoi edelleen voimakasta kasvuaan yli kaksinkertaistuen vuoden takaisesta.

Myös asuinkerrostalojen ja erillisten pientalojen rakentamisen volyymit ovat olleet kuluneen vuoden aikana voimakkaassa kasvussa.

Muun kuin asuinrakentamisen ja liike- ja toimistorakentamisen volyymit kasvoivat 15 prosenttia. Varastorakentamisen volyymissäkin kasvua oli lähes 16 prosenttia vuoden takaisesta.

Lähde: Rakennus- ja asuntotuotanto, Tilastokeskus

Liiketoiminnan suhdannekuvaajat	Liikevaihtokuvaaja		Palkkasummakuvaaja	
	%-muutos	%-muutos	%-muutos	%-muutos
	Heinä-syysk. 2010/2009	Tammi-lok. 2010/2009	Heinä-syysk. 2010/2009	Tammi-lok. 2010/2009
TOL 2008				
Teollisuus	12	9	1	-2
Rakentaminen	3	2	5	1
Kauppa	11	8	2	1
Muut palvelut	7	4	3	2

Myönnetty rakennusluvat	Marraskuu 2010*	Vuosi- muutos ¹⁾	Tammi-marraskuu 2010*	Vuosi- muutos ¹⁾
	1 000 m ³	%	1 000 m ³	%
	Kaikki rakennukset	3 237	21	37 621
Asuinrakennukset	1 016	26	12 725	35
Vapaa-ajan asuinrakennukset	83	6	1 209	11
Liike- ja toimistorakennukset	976	87	6 351	-11
Julkiset palvelurakennukset	160	57	2 920	9
Teoll.- ja varastorakennukset	478	-34	7 510	-1
Maatalousrakennukset	332	21	3 959	-17
Muut rakennukset	191	22	2 946	6
Asunnot, kpl	2 710	21	30 464	27

* Ennakkotieto
¹⁾ Ennakkollisen vuoden muutosprosentti on laskettu edellisen vuoden vastaavaan ennakkoon verraten

Kaupan liikevaihto	Marraskuu 2010/2009	Tammi-marraskuu 2010/2009
	%-muutos	%-muutos
	TOL 2008	
Kauppa yhteensä (G)	17,5	8,6
Autokauppa (45)	35,0	18,4
Tukkukauppa (46)	20,0	9,4
Vähittäiskauppa (47)	6,8	3,7
tavaratalokauppa	1,1	0,2
päivittäistavarakauppa	7,3	4,1

Konkurssit	Tammi-marraskuu 2010	Tammi-maraskuu 2009	%-muutos	
	TOL 2008			
	Vireille pantuja konkurssseja yht.¹⁾	2 631	3 039	-13,4
Maa-, metsä- ja kalatalous	48	45	6,7	
Teollisuus, kaivostoiminta, energia- ja vesihuolto	285	352	-19,0	
Rakentaminen	678	709	-4,4	
Kauppa	466	529	-11,9	
Kuljetus, tietoliikenne ja varastointi	237	252	-6,0	
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	200	172	16,3	
Muut palvelut	628	721	-12,9	
Toimiala tuntematon	89	259	-65,6	
Henkilökunta yhteensä¹⁾	12 666	13 578	-6,7	

¹⁾ Sisältää yhtiöt, yhteisöt ja yrittäjät

Työttömiä yhä yli 200 000 joulukuussa

Työllisyys ja työttömyys olivat työvoimatutkimuksen mukaan joulukuussa olivat lähellä vuoden takaista tasoa. Työllisiä oli 13 000 vähemmän kuin edellisvuoden joulukuussa. Työttömyysaste oli sama 7,9 prosenttia ja työttömiä 204 000 eli lähes yhtä paljon kuin edellisen vuoden joulukuussa.

Miesten työttömyysaste oli 8,2 ja naisten 7,5 prosenttia. 15–24-vuotiaiden nuorten työttömyysaste oli joulukuussa 19,1 prosenttia, mikä oli 1,2 prosenttiyksikköä pienempi kuin edellisen vuoden joulukuussa.

Lähde: Työvoimatutkimus 2010, joulukuu. Tilastokeskus

Nuorten työllisyysaste laski taantumassa eniten

Vuonna 2009 koko maan 18–64-vuotiaiden työllisyysaste laski edelliseen vuoteen verrattuna 3,1 prosenttiyksikköä. Ikäryhmittäin tarkasteltuna eniten laski 18–24-vuotiaiden työllisyysaste: 6,1 prosenttiyksikköä. Vähiten, eli 1,5 prosenttiyksikköä, laski 55–64-vuotiaiden työllisyysaste. Korkein työllisyysaste on 35–44-vuotiailla.

Seutukunnittain korkein työllisyysaste

vuonna 2009 oli Ahvenanmaan seutukunnissa: Ålands landsbygd, Mariehamns stad ja Ålands skärgård. Manner-Suomessa korkein työllisyysaste oli Porvoon, Helsingin ja Vaasan seutukunnissa. Alhaisimman työllisyysasteen seutukuntia olivat Torniolaakso, Itä-Lappi ja Kehys-Kainuu.

Edelliseen vuoteen verrattuna työllisyysaste laski eniten Varkaudessa (-4,9 prosenttiyksikköä), Raaseporissa (-4,6) ja Etelä-Pirkanmaalla (-4,5). Vähäisimmät muutokset koettiin Pielisen Karjalassa (-0,7), Kajaanissa (-0,8) sekä Itä-Lapissa (-1,2).

Lähde: Työssäkäyntitilasto 2009, Tilastokeskus

Reaaliansiot laskuun

Palkansaajien nimellisansiot nousivat Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan vuoden 2010 loka–joulukuussa 2,1 prosenttia edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna.

Reaaliansiot sen sijaan laskivat 0,5 prosenttia edellisen vuoden neljanteen neljänneksen verrattuna, koska kuluttajahintojen nousu oli neljännellä neljänneksellä 2010 nopeampaa kuin ansiotason nousu.

Palkansaajien nimellisansiot kohosivat vuoden 2009 loka–joulukuusta vuoden 2010 vastaavaan ajanjaksoon yksityisellä sektorilla 2,2 prosenttia, kunnilla 1,9 prosenttia ja valtiolla 1,8 prosenttia.

Vuoden 2010 keskimääräinen ansio- tason nousu edelliseen vuoteen verrattuna

oli ensimmäisten ennakkotietojen mukaan 2,6 prosenttia ja reaaliansioiden nousu oli 1,3 prosenttia.

Lähde: Ansiotasoindeksi 2010, 4. neljännes, Tilastokeskus

Inflaatio kiihtyi

Kuluttajahintojen vuosimuutos kiihtyi joulukuussa 2,9 prosenttiin. Marraskuussa se oli 2,5 prosenttia. Inflaation kiihtyminen johtui lähinnä polttonesteiden kallistumisesta. Vuoden 2010 keskimääräinen inflaatio oli 1,2 prosenttia.

Kuluttajahintoja nosti joulukuussa edellisestä vuodesta eniten polttonesteiden, osakehuoneistojen ja kiinteistöjen, elintarvikkeiden ja alkoholittomien juomien sekä sähkön kallistuminen. Myös vuokrakorotukset, kulttuuri- ja vapaa-ajan palveluiden, vaatteiden sekä tupakan hintojen nousu vuoden 2009 joulukuusta vaikuttivat inflaatioon.

Inflaatiota hillitsi joulukuussa eniten matkustajalentoliikenteen ja korkojen halpenemisen edellisestä vuodesta.

Suomi ohi euroalueen vauhdin

Yhdenmukaistetun kuluttajahintaindeksin ennakkotietojen mukaan euroalueen inflaatio oli joulukuussa 2,2 prosenttia. Marraskuussa se oli 1,9 prosenttia. Suomen vastaava inflaatio oli joulukuussa 2,8 prosenttia.

Yhdenmukaistetussa kuluttajahintaindeksissä ei ole mukana omistusasumista, rahapelejä, kulutus- ja muiden luottojen korkoja ei-

Työttömyys	Joulukuu		4. nelj.	
	Joulukuu	Joulukuu	4. nelj.	4. nelj.
	2010	2010/2009 %-muutos	2010	2010/2009 %-muutos
Työttömät, 1 000 henkeä	204	-0,8	195	-9,4
Miehet	111	-4,6	109	-8,9
Naiset	93	4,1	86	-10,0
15–24-vuotiaat	53	-5,4	50	-10,7
Työttömyysaste, %	7,9	0,0 yks.	7,4	-0,8 yks.
Miehet	8,2	-0,5 yks.	8,0	-0,9 yks.
Naiset	7,5	0,5 yks.	6,8	-0,7 yks.
Työttömyysaste ikäryhmittäin, %				
15–24-vuotiaat	19,1	-1,2 yks.	18,0	-2,3 yks.
25–54-vuotiaat	6,6	0,1 yks.	6,3	-0,7 yks.
55–64-vuotiaat	6,3	0,1 yks.	6,3	-0,4 yks.
15–64-vuotiaat	7,9	0,0 yks.	7,5	-0,8 yks.
Työttömyysaste aluehallintovirastojen (AVI) mukaan, %				
Etelä-Suomen AVI	7,1	0,8 yks.	6,6	-0,4 yks.
Lounais-Suomen AVI	6,7	-2,0 yks.	6,5	-1,8 yks.
Itä-Suomen AVI	8,3	-2,3 yks.	8,0	-2,9 yks.
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	9,4	-0,1 yks.	8,6	-0,5 yks.
Pohjois-Suomen AVI	10,0	3,2 yks.	9,7	1,4 yks.
Lapin AVI	6,5	-3,6 yks.	9,0	-2,2 yks.

Työllisyys	Joulukuu		4. nelj.	
	Joulukuu	Joulukuu	4. nelj.	4. nelj.
	2010	2010/2009 %-muutos	2010	2010/2009 %-muutos
1 000 henkeä				
15–74-vuotias väestö	4 051	0,4	4 050	0,4
Työvoima yhteensä	2 602	-0,6	2 621	-0,1
Työvoimaosuus, %	64,2	-0,6 yks.	64,7	-0,3 yks.
Työllisyysaste (15–64-vuotiaat), %	66,6	-0,3 yks.	67,3	0,4 yks.
Miehet	68	1,1 yks.	68,2	1,2 yks.
Naiset	65,2	-1,8 yks.	66,3	-0,4 yks.
Työlliset	2 397	-0,5	2 426	0,7
Miehet	1 245	1,7	1 249	1,9
Naiset	1 152	-2,9	1 177	-0,5
Työlliset ammattiaseman mukaan				
Yrittäjät ja yrittäjänsenett	324	-2,2	324	-3,5
Palkansaajat	2 073	-0,3	2 101	1,4
Palkansaajat työsuhteen mukaan				
Jatkuva työsuhde	1 762	-1,5	1 790	-0,1
Määräaikainen työsuhde	308	7,1	310	11,0
Palkansaajat työajan mukaan				
Kokoaikatyölliset	1 786	-0,1	1 793	0,8
Osa-aikatyölliset	285	-1,8	307	5,3
Työvoimaan kuulumattomat	1 449	2,2	1 429	1,4

Lisätietoja: www.tilastokeskus.fi/tyovoimatutkimus

kä varainsiirto- ja ajoneuvoveroa. Yhdenmu-
kaistettuun kuluttajahintaindeksiin kuuluvat
kulutuserät ja laadintasäännöt on määritelty
EU-asetuksin.

Lähde: Kuluttajahintaindeksi, Tilastokeskus

Asuntojen hinnat kallistuivat hieman pääkaupunkiseudulla

Vanhon kerros- ja rivitaloasuntojen hinnat
nousivat koko maassa 0,3 prosenttia loka-
joulukuussa edelliseen vuosineljänneksen
verrattuna. Pääkaupunkiseudulla hinnat nou-
sivat 0,7 prosenttia, muualla maassa hinnat

pysyivät ennallaan. Edellisen vuoden vastaa-
vaan ajankohtaan verrattuna hinnat nousi-
vat koko maassa 5,4 prosenttia. Pääkaupun-
kiseudulla nousua oli 6,4 prosenttia ja muual-
la maassa 4,5 prosenttia.

Uusien kerros- ja rivitaloasuntojen hinnat
nousivat koko maassa 0,7 prosenttia edelli-
seen neljänneksen verrattuna. Pääkaupun-
kiseudulla hinnat nousivat 4,0 prosenttia, kun
taas muualla Suomessa hinnat laskivat 1,0
prosenttia. Edellisen vuoden vastaavaan ajan-
kohtaan verrattuna uusien asuntojen hinnat
nousivat koko maassa 9,9 prosenttia. Pää-
kaupunkiseudulla hinnat nousivat 13,7 pro-
senttia ja muualla Suomessa 7,8 prosenttia.

Lähde: Asuntojen hinnat, Tilastokeskus

Vuokrat nousivat

Vuokrien vuosinousu oli vuoden 2010 nel-
jännellä neljänneksellä 1,9 prosenttia. Va-
paarahoitteisten vuokra-asuntojen vuokrat
nousivat koko maassa keskimäärin 1,6 pro-
senttia. Pääkaupunkiseudulla vapaarahoit-
teisten vuokra-asuntojen vuokrat nousi-
vat 2,8 prosenttia ja muualla Suomessa 1,0
prosenttia. Arava-asuntojen vuokrat nousi-
vat koko maassa 2,3 prosenttia. Edelliseen
vuosineljänneksen verrattuna vapaara-
hoitteisten asuntojen vuokrat nousivat 1,5
prosenttia ja arava-asuntojen vuokrat 1,1
prosenttia.

Lähde: Asuntojen vuokrat, Tilastokeskus

Vanhon asuntojen ja omakotitalojen hinnat*					
Kerrostaloasuntojen hinnat ja hintaindeksi 2005=100	2010*	1. nelj. 2010*	2. nelj. 2010*	3. nelj. 2010*	4. nelj. 2010*
	Koko maa, €/m ²	2 194	2 152	2 207	2 206
Nimellishintaindeksi	127,0	124,5	127,4	127,9	128,2
vuosimuutos, %	9,2	12,1	11,3	8,4	5,1
Pääkaupunkiseutu, €/m ²	3 277	3 208	3 295	3 291	3 316
Nimellishintaindeksi	132,7	130	133,4	133,5	133,8
vuosimuutos, %	11,1	15,8	14,3	9,3	5,5
Muu maa, €/m ²	1 594	1 567	1 605	1 605	1 600
Nimellishintaindeksi	121,2	118,9	121,4	122,2	122,4
vuosimuutos, %	7,1	8,2	8,2	7,4	4,6
Omakotitalojen nimellishintaindeksi 2005=100					
Koko maa		120,5	122,0	123,0	
vuosimuutos, %		9,4	8,1	9,9	
Omakotitalotonttien nimellishintaindeksi 2005=100					
Koko maa		125,9	138,7	145,8	
vuosimuutos, %		8,0	12,1	14,0	

* Vanhalla asunnolla tarkoitetaan asuntoa, joka ei ole valmistunut tarkasteluvuonna tai sitä edeltävänä vuonna

Palkansaajien ansiotasoindeksi ja ansioiden vuosimuutokset			
Palkansaajaryhmä / sektori	2005=100	Vuosi- muutos	Kuukausiansiot ¹⁾ , €**
	4. nelj. 2010*	%	4. nelj. 2010*
Yhteensä	121,0	2,1	3 060
Tuntipalkkaiset	119,8	1,6	2 534
Kuukausipalkkaiset	121,3	2,3	3 203
Miehet	120,0	2,1	3 377
Naiset	121,7	2,1	2 735
Sektori			
Yksityinen sektori	120,6	2,2	3 217
Kunnat	121,6	1,9	2 751
Valtio	125,2	1,8	3 361
Muut	119,9	1,8	2 830

¹⁾ Palkansaajien keskimääräiset kuukausiansiot
* Ennakkotieto
** Reaaliansioiden vuosimuutos oli ennakkotietojen mukaan 4. neljänneksellä 2010 -0,5 prosenttia ja koko vuonna 1,3 prosenttia.

Kuluttajahintaindeksi (2005=100)			
	Jouluk. 2010	Kuukausi- muutos, %	Vuosi- muutos, %
Kokonaisindeksi	111,3	0,5	2,9
Elintarvikkeet ja alkoholitomat juomat	113,2	0,7	2,6
Alkoholijuomat, tupakka	122,1	0,0	2,1
Vaateset ja jalkineet	104,8	-0,4	3,1
Asuminen, vesi, sähkö, kaasu ja muut polttoaineet	118,0	0,6	5,1
Kalusteet, kotitalouskoneet ja yleinen kodinhoito	108,9	-0,1	2,2
Terveys	108,0	0,1	1,7
Liikenne	108,8	1,5	4,6
Viestintä	89,3	1,0	-0,7
Kulttuuri ja vapaa-aika	104,4	0,2	0,9
Koulutus	121,1	0,0	4,1
Ravintolat ja hotellit	115,5	-0,1	-0,7
Muut tavarat ja palvelut	110,9	0,2	3,1
Elinkustannusindeksi 1951=100	1 777		

Tuottajahintaindeksit (2005=100)			
	Joulukuu 2010	Kuukausi- muutos, %	Vuosi- muutos, %
Teollisuuden tuottajahintaindeksi	111,6	1,5	7,8
Vientihintaindeksi	100,9	1,0	6,9
Tuontihintaindeksi	114,3	2,6	11,2
Kotimarkkinoiden perushintaindeksi	118,4	1,8	8,8
Tukkuhintaindeksi	118,1	2,0	10,5

Rakennuskustannusindeksi (2005=100)			
	Joulukuu 2010	Kuukausi- muutos, %	Vuosi- muutos, %
Ammattimainen uudisrakentaminen			
Kokonaisindeksi	115,4	0,3	2,6
Työpanokset	114,6	0,3	0,7
Tarvikepanokset	117,7	0,2	3,9
Muut panokset	109,7	0,6	1,9
Uudisrakentaminen talotyypeittäin			
Asuinkerrostalo	116,7	0,2	3,3
Asuinpienalo	115,3	0,2	2,5
Toimisto- ja liikerakennus	115,0	0,4	2,4
Teollisuus- ja varastorakennus	115,4	0,3	2,5
Maatalouden tuotantorakennus	120,2	0,0	4,8

Kulttuurista on tullut koko kansan harrastus

Kulttuuritilaisuuksissa käyminen on lisääntynyt 2000-luvulla ja väestöryhmien väliset erot tasoittuneet. Kymmenen vuotta täyttäneestä väestöstä kulttuuritilaisuuksissa käyvien osuus on viimeisen 10 vuoden aikana kasvanut 76:sta 83 prosenttiin. Tiedot ilmenevät vuoden 2009 ajankäyttötutkimuksen tuloksista.

Suosituimmat kulttuuritilaisuudet ovat elokuvat ja konsertit. Konserteissa kävijöiden osuus on viimeisen 10 vuoden aikana lisääntynyt 37:sta 50 prosenttiin. Elokuviissa kävijöiden osuus on pysynyt suunnilleen samana. Elokuvis- sa oli käynyt puolet 10 vuotta täyttäneestä väestöstä tutkimusta edeltäneen vuoden aikana.

Jo joka neljäs valokuvaa

Valokuvaus on suosituin kulttuuriharrastus, harrastajien osuus on kymmenessä vuodessa kasvanut voimakkaasti. Jo reilu neljännes väestöstä ilmoittaa harrastavansa valokuvausta. Soittamista, kuvataiteita ja kirjoittamista harrastavien osuus on pysynyt ennallaan.

Naiset käyvät kulttuuritilaisuuksissa enem-

män kuin miehet, ja heillä on myös enemmän kulttuuriharrastuksia. Yleisintä kulttuuritilaisuuksissa käyminen ja kulttuuriharrastukset ovat lapsilla ja nuorilla. 10–14-vuotiailla on luovia taideharrastuksia enemmän nyt kuin 10 vuotta sitten.

Väestöryhmien väliset erot kulttuuriosallistumisessa ovat kaventuneet. Vaikka ylempät toimihenkilöt käyvät kulttuuritilaisuuksissa enemmän kuin muut sosioekonomiset ryhmät ja heillä on myös eniten kulttuuriharrastuksia, he eivät kuitenkaan ole viimeisen 10 vuoden aikana lisänneet kulttuurin harrastamista. Sen sijaan maatalousyrittäjät, muut yrittäjät, tuotantoyöntekijät sekä jakelu- ja palveluyöntekijät käyvät kulttuuritilaisuuksissa enemmän nyt kuin 10 vuotta sitten. He ovat myös lisänneet kulttuurin harrastamista.

Lähde: Ajankäyttötutkimus 2009, Tilastokeskus

Väestö lisääntyi luonnollisesti vain puolessa maakunnista

Luonnollinen väestönlisäys, eli syntyneiden enemmitys kuolleisiin nähden, kasvatti vuonna 2010 väkilukua puolessa maakunnista. Tilas-

tokeskuksen ennakkotietojen mukaan luonnollinen väestönlisäys kasvatti väkilukua 10 maakunnassa, vuonna 2009 vielä 12 maakunnassa.

Joitakin vuosia positiivisena pysytellyt luke- ma muuttui viime vuonna negatiiviseksi Kanta-Hämeessä (-80) ja Etelä-Pohjanmaalla (-10). Kuolleiden määrä oli edellisvuosien tapaan eniten syntyneiden määrää suurempi Etelä-Savossa (-810) ja Kymenlaaksossa (-490).

Kuten aiempinakin vuosina luonnollinen väestönlisäys oli vuonna 2010 suurin Uudenmaan (7 300) ja Pohjois-Pohjanmaan (2 830) maakunnissa.

Sekä määrällisesti että suhteellisesti eniten luonnollinen väestönlisäys kasvoi vuonna 2010 Etelä-Karjalassa (200 henkeä). Muutos ei kuitenkaan riittänyt kääntämään maakunnan negatiivista lukemaa positiiviseksi, vaan kuolleiden määrä oli siellä 310 suurempi kuin elävänä syntyneiden määrä.

Pohjois-Karjalassa ja Kanta-Hämeessä luonnollinen väestönlisäys aleni määrällisesti eniten (-190 henkeä). Pohjois-Karjalassa kuolleita oli nyt 380 enemmän kuin syntyneitä. Kanta-Hämeessä kuolleiden määrä oli 80 suurempi kuin syntyneiden määrä.

Lähde: Väestö- ja kuolemansytilastot. Tilastokeskus

Väestönmuutokset

	2009	4. nelj. 2009	1. nelj. 2010*	2. nelj. 2010*	3. nelj. 2010*	4. nelj. 2010*
Elävänä syntyneet	60 430	14 572	15 060	15 175	15 990	14 755
Kuolleet	49 883	12 611	13 082	12 328	12 479	12 901
Syntyneiden enemmitys	10 547	1 961	1 978	2 847	3 511	1 854
Maahan muuttaneet	26 699	5 771	5 172	5 764	8 302	5 374
Maasta muuttaneet	12 151	2 633	2 666	2 435	4 137	2 492
Nettomahanmuutto	14 548	3 138	2 506	3 329	4 165	2 882
Väestönlisäys ⁽¹⁾	25 113	5 117	4 484	6 176	7 676	4 736
Väkiluku⁽²⁾	5 351 427	5 351 427	5 355 877	5 361 937	5 369 500	5 374 499
Kuntien väliset muutokset ⁽³⁾	264 144	58 934	50 663	67 791	90 960	59 896

⁽¹⁾ Sisältää rekisterikorjaukset

⁽²⁾ Ajankohdan lopussa

⁽³⁾ Aluejako kaikkina vuosina 1.1.2010

* Ennakkotieto

Yöpymiset kaikissa majoitusliikkeissä tammi–marraskuussa 2010

Yöpyneiden asuinmaa	Yöpymisvuorokaudet majoitusliikkeissä Kaikki majoitusliikkeet Tammi–marraskuu 2010/2009 %-muutos	
	2010	2009
Yhteensä	17 994 639	3,5
Suomi	13 447 565	4,0
Ulkomaat	4 547 074	2,2
Venäjä	935 950	6,5
Ruotsi	498 706	5,0
Saksa	485 534	-2,8
Britannia	307 578	-13,5
Viro	189 522	26,4
Ranska	187 219	-0,4
Yhdysvallat	170 951	7,2
Alankomaat	154 499	-2,8
Norja	153 095	6,6
Italia	127 583	-7,2

Rekisteröidyt uudet ajoneuvot*

	Tammikuu 2011	Vuosi- muutos %	Tammi- joulukuu 2010	Vuosi- muutos %
Autot yhteensä	15 306	12,4	126 413	22,7
Henkilöautot	13 784	11,3	111 984	23,6
Pakettiautot	1 202	31,9	11 046	27,3
Kuorma-autot	300	13,2	2 870	-9,6
Linja-autot	20	-63,6	513	-13,9
Moottoripyörät	90	-11,8	6 054	-14,1

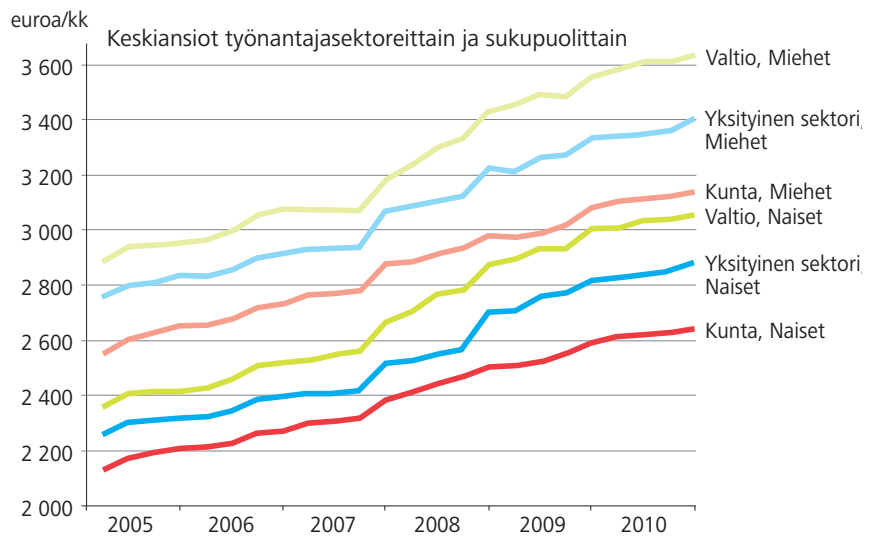
* Poislukien Ahvenanmaa

Majoitustoiminta

	Marraskuu 2010	Vuosi- muutos %	Tammi- marraskuu 2010	Vuosi- muutos %
Yöpymisä kaikissa majoitusliikkeissä⁽¹⁾, 1 000	1 249,9	11,1	17 994,6	3,5
ulkomaalaisten yöpymisä ⁽¹⁾ , 1 000	323,3	15,3	4 547,1	2,2
Yöpymisä hotelleissa, 1 000	1 122,9	11,4	14 201,1	4,3
ulkomaalaisten yöpymisä, 1 000	292,5	14,9	3 795,3	2,0
Hotellihuoneiden käyttöaste, %	51,2	4,8 ⁽²⁾	52,0	2,1 ⁽²⁾

⁽¹⁾ Hotellit ym. majoitusliikkeet, joissa on vähintään 10 huonetta, mökkiä tai sähköpistokkeella varustettua matkailuvaunupaikkaa sekä retkeilymajat
⁽²⁾ Prosenttiyksikköä

Palkansaajien ansiot nousivat loka-joulukuussa 2,1 prosenttia

Lähde: Ansiotasoindeksi, Tilastokeskus

Huhtikuun numerossa:

Innovaatiot hyvinvoinnin perusta

tieto & trendit tilauskortti

Tilaan Tieto&trendit -lehden. Kahdeksan numeroa/vuosi (9200)

jatkuva tilaus 152 €/vsk
Ulkomaan tilauksiin lisätään postimaksu.

Tiedosta oivallukseen

Tilasto-
keskus
maksaa
posti-
maksun.

Tilastokeskus
Myyntipalvelu
Tunnus 5003081
Info 755
00003 Vastauslähetys

Tilaaajan tiedot

Etunimi: _____ Sukunimi: _____

Yritys: _____

Tehtävä: _____

Postiosoite: _____ Postinumero- ja -toimipaikka: _____

Puhelin _____ Sähköpostiosoite: _____

Laskutusosoite, jos eri kuin tilaaajan:

Etunimi: _____ Sukunimi: _____

Yritys _____

Postiosoite _____ Postinumero ja -toimipaikka _____

"Artikkeleita jotka kestävät aikaa"

"Ajankohtainen laatulehti"

"Monipuolinen ja korkeatasoinen – asiantunteva"